

ประเภท	จำนวน/พ.ศ. อัตรา*	พื้นที่	ที่มา
2. เด็กในสถานพินิจ	23,119 (40) 93*	กระจายในทุกจังหวัด	สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก อ้างในแผนเด็กเยาวชนภาวะ ยากลำบาก, สยช
3. เด็กก่ออาชญากรรมต้อง คดี	22,370 (39) 90*	กระจายในทุกจังหวัด	กระทรวงยุติธรรม อ้างในแผน เด็กและเยาวชนภาวะยาก ลำบาก, สยช.
4. เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส	157 (39) 0.6*	กระจายในทุกจังหวัด	สำรวจจากองค์กรเอกชนเฉพาะ ที่ได้รับการสงเคราะห์
4. เด็กพิการทางด้านร่างกาย และจิตใจ	467,671 (39) 1,889*	กระจายในทุกจังหวัด	กรมประชาสงเคราะห์ อ้างใน ภาพรวมสถิติเด็กและเยาวชน สยช., Happy family survey, 1995
5. เด็กขาดโอกาสในการพัฒนา			
1. เด็กในครอบครัวยากจน	6,029,000 (39) 24,349*	กระจายในทุกจังหวัด	กรมประชาสงเคราะห์ อ้างใน เด็กเยาวชนและครอบครัว มูล นิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
2. เด็กชนกลุ่มน้อย	211,289 (39) 853*	ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	กรมประชาสงเคราะห์ อ้างใน เด็กเยาวชนและครอบครัว มูล นิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
3. เด็กถูกรกรรกร	30,000 (40) 121*	กทม. และปริมณฑล, เชียงใหม่	สำภาษณ์ยูนิเซฟ, 2540, อ้างใน แผนเด็กภาวะยากลำบาก, สยช.
4. เด็กอพยพจากอินโดจีน	26,328 (36) 94*	ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	สภาความมั่นคงแห่งชาติ. อ้าง ในแผนเด็กภาวะยากลำบาก, สยช.
6. กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบ จากโรคเอดส์	300,000 (41) 1,211*	กระจายในทุกจังหวัด (ภาคเหนือตอน บน)	เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ โครงการปกป้องเด็กไทยจาก ภัยเอดส์ เฉลิมพระ เกียรติ, 2541, อ้างในแผนเด็ก ภาวะยากลำบาก, สยช.
รวม	~7,735,000 312*		

* คืออัตราต่อแสนประชากรเด็กและเยาวชน

งบประมาณในการพัฒนาเด็กภาวะยากลำบากส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือในกลุ่มเด็กภาวะยากลำบากที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นโสเภณี เด็กพิการ เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ รองลงมาได้แก่กรุงเทพมหานครซึ่งมีการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาทั้งจากองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนกระจายในกลุ่มเด็กภาวะยากลำบากหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กถูกละเมิดสิทธิ เด็กในแหล่งก่อสร้าง เด็กในสลัม แรงงานเด็ก เด็กในสถานพินิจ เด็กกำพร้าเด็กถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ ส่วนในภาคอื่น ๆ มีการกระจายงบประมาณเป็นจุด ๆ โดยเฉพาะงบประมาณของภาคเอกชน เป็นที่น่าสังเกตว่าในภาคใต้มีองค์กรเอกชนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น

จากการวิเคราะห์งบประมาณพบว่า งบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบประมาณที่อยู่ในภาครัฐ และกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ๆ สำหรับงบประมาณจากภาคองค์กรเอกชน กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ ๆ อยู่ด้วยเช่นกันและกระจายเป็นจุดๆ เป็นงบประมาณที่มุ่งพัฒนาเด็กภาวะยากลำบากในแต่ละด้าน ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังมีปัญหาในการทำเครือข่าย การส่งต่อ การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ทำให้ขาดความต่อเนื่องและขาดพลังในการพัฒนา เป็นที่น่าสังเกตว่างบประมาณจากภาคธุรกิจมีอยู่น้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย นอกจากนั้นยังพบว่า งบประมาณด้านสาธารณสุขซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาพื้นฐานการดำรงชีวิตของเด็กภาวะยากลำบาก มีงบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับงบประมาณด้านอื่นๆ และเป็นที่น่าสังเกตว่าหน่วยงานที่ดำเนินการไม่ใช่หน่วยงานที่มาจากกระทรวงสาธารณสุข

หน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนมุ่งเน้นพัฒนาเด็กภาวะยากลำบากในเรื่องของการป้องกันการคุ้มครอง ด้านการพัฒนา แต่การดำเนินการด้านการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กได้รับการพัฒนาเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติยังมีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณด้านอื่น ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนยังมีข้อจำกัดในเรื่องของการดำเนินงาน เช่น นโยบาย กฎหมาย และระเบียบ การประสานงานกับหน่วยงานเพื่อการส่งต่อเพื่อการเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลด้านการบริการและสวัสดิการรวมถึงการเข้าถึงกลุ่มเด็กภาวะยากลำบาก

ข้อเสนอของการแก้ไขปัญหาเด็กในภาวะยากลำบาก

1. รัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในกลุ่มเด็กภาวะยากลำบากเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโครงการทางด้านสาธารณสุขซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่ถึงตัวเด็กภาวะยากลำบากทำให้เด็กภาวะยากลำบากสามารถพัฒนาร่างกายและจิตใจอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนั้นรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณด้านการฟื้นฟูและบำบัดเด็กภาวะยากลำบากทั้งด้านร่างกายและจิตใจเพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติ
2. รัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการทำฐานข้อมูลเด็กภาวะยากลำบากในระดับจังหวัดและระดับชาติ เพื่อนำข้อมูลมาทำ Zoning และ Mapping เพื่อใช้ข้อมูลมาสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังและช่วยเหลือเด็กภาวะยากลำบาก (Child help and child watch network) และนำข้อมูลมากำหนดนโยบายมาตรการ

เพื่อรองรับสภาพปัญหาเด็กภาวะยากลำบากในแต่ละพื้นที่และเป็นแนวทางในการทำนโยบายและแผนในระดับชาติต่อไป

การพัฒนาสติปัญญาของเด็กตั้งแต่เริ่มแรก

การพัฒนาเด็กในประเทศที่เจริญแล้ว มักให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กในระยะเริ่มแรก เพราะเชื่อว่าจะให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า (Weikart 1996) โดยทุกๆ \$1 ที่ลงทุน จะช่วยให้สังคมประหยัดได้ถึง \$7.16³ ผลที่ได้ ไม่เพียงแต่เกิดกับเด็กที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีผลิตภาพดีเท่านั้น แต่เป็นการลงทุนทางสาธารณสุขที่ดีด้วย ในส่วนนี้ จึงนำเสนอมุมมองของการลงทุนในโครงการพัฒนาครอบครัว ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการพัฒนาเด็กตั้งแต่ระยะเริ่มแรก

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เริ่มดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัว ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2537 เห็นชอบให้กรมการพัฒนาชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก รวม 17 หน่วยงาน ดำเนินการดังกล่าว⁴ ตั้งแต่ปี 2538-2542 ครอบคลุมพื้นที่ 75 จังหวัด 706 อำเภอ 81 กิ่งอำเภอ และ 5,484 ตำบล ด้วยงบประมาณรวม 434.8 ล้านบาท แบ่งเป็นระยะต่างๆ คือ ปี 2538 ครอบคลุม 30 จังหวัด ปี 2539 ครอบคลุม 29 จังหวัด และ ปี 2540-42 ให้ครอบคลุม 75 จังหวัด

ข้อมูลการจัดสรรงบประมาณจริงจากกรมการพัฒนาชุมชน เป็นการกระจายงบประมาณจากภาครัฐที่ใช้ในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาครอบครัว ตามแผนงาน พัฒนาเด็กและเยาวชน ที่กระจายสู่จังหวัดต่างๆ กิจกรรมที่ดำเนินการตั้งแต่ปี 2538 คือ การพัฒนาเด็กโดยหน่วยพัฒนาเด็กเคลื่อนที่ (งบประมาณจุดละ 20,000 บาท) การพัฒนาเด็กโดยครอบครัว (งบประมาณจุดละ 15,000 บาท) จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้ง (งบประมาณจุดละ 15,000 บาท) จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นในร่ม (งบประมาณจุดละ 10,000 บาท) กิจกรรมที่เพิ่มในปี 2539 การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (งบประมาณจุดละ 20,000 บาท) กิจกรรมที่เพิ่มในปี 2540 คือ โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพัฒนาเด็ก และกิจกรรมที่เพิ่มในปี 2542 สนับสนุนสื่ออุปกรณ์เพื่อการพัฒนาเด็กสำหรับอาสาสมัคร (งบประมาณจุดละ 7,500 บาท)

³ ดูรายละเอียดในบทที่ 2

⁴ ได้แก่ กรมอนามัย สปช. กศน. กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรมการปกครอง กรมประชาสัมพันธ์ กรมการศาสนา กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น องค์การยูนิเซฟ มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ.ในประเทศไทย Save the Children Fund/USA สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน เป็นหลักในการประสานงาน วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อ 1. ให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์โดยได้รับการตรวจสุขภาพตามมาตรฐานจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสมตามวัยในครอบครัวและสถานอบรมเลี้ยงดูเด็ก 2. เตรียมตัวเยาวชนให้เป็นพ่อแม่ที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวร่วมกัน 3. ให้พ่อ แม่และสมาชิกในครอบครัวเด็กมีความรู้ ความสามารถในการดูแลสุขภาพอนามัย การจัดสภาพแวดล้อม และอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต และมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย 4. ให้อาสาสมัครพัฒนาเด็ก มีความรู้ ความสามารถในการให้คำแนะนำและจัดกิจกรรมร่วมกับพ่อแม่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย การจัดสภาพแวดล้อม และอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการตามวัย 5. ป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การให้ความรู้ในเรื่องการป้องกันโรคติดต่อ และการแพร่กระจายของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์

การประเมินผลโดย สยช. (2539) ในปี 2539 พบว่า ผลสำเร็จในเชิงปริมาณ คือพัฒนาหมู่บ้านได้ 892 จุด/หมู่บ้าน พัฒนาครอบครัวได้ 3,192 ครอบครัว พัฒนาเด็กได้ 51,014 คน โดยเป็นเด็กอายุ 0-5 ปี เฉลี่ย 81 คน/อำเภอ เป็นเด็ก 6-12 ปี เฉลี่ย 48 คน/อำเภอ และเป็นเด็ก 13-18 ปี เฉลี่ย 45 คน/อำเภอ จึงมีความชัดเจนในกิจกรรมพัฒนาเด็กระยะก่อนเข้าโรงเรียนมากกว่าวัยอื่น ผลสำเร็จในเชิงคุณภาพ ผู้นำชุมชนอยากให้องค์กรท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และเน้นความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้ปกครองเด็กพอใจโครงการนี้มาก โดยเฉพาะในภาคใต้ ส่วนเด็กพอใจที่ได้ของเล่น ในส่วนข้อเสนอแนะจากการประเมินผลคือ ควรให้ดำเนินงานเป็นโครงการต่อเนื่อง เพราะ มีระบบการประเมินผลที่ดี เป็นโครงการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้าน สุขภาพ การศึกษาและบริการสังคม และสอดคล้องกับแผนพัฒนาสตรี

การประเมินข้างต้น เป็นการประเมินที่ยังไม่ถึงผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น เมื่อปี 2539-40 สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ทำการสำรวจสภาวะสุขภาพของประชาชน โดยการตรวจร่างกาย มีข้อมูลด้านพัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะด้านสติปัญญา จึงนำข้อมูล 2 แหล่งมาเปรียบเทียบเพื่อชี้ทิศทางของการลงทุนด้านนี้ โดยมีมุ่งหวังให้ตอบคำถามว่าการลงทุนด้านพัฒนาการเด็ก ในโครงการพัฒนาครอบครัว ที่กระจายตามภาคต่างๆ มีความเหมาะสมเพียงใด

การตอบคำถามข้างต้น ใช้แหล่งข้อมูลที่สำคัญจาก 2 แหล่งได้แก่

1. กองพัฒนาเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน
2. สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

ข้อมูลส่วนที่ 2 เป็นการสำรวจสภาวะสุขภาพของประชาชน โดยแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข สุ่มตัวอย่างสำรวจกลุ่มเป้าหมายประชากรอายุที่กำหนดในภาคต่างๆ นำข้อมูลที่สำคัญมาศึกษาในที่นี้ เพียง 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเด็กปฐมวัย (อายุต่ำกว่า 6 ปี) และกลุ่มอายุ 6-12 ปี เพราะเน้นที่การศึกษาพัฒนาการและระดับเชาวน์ปัญญา

การนำข้อมูล 2 ส่วนมาสัมพันธ์กัน อาจมีความคลาดเคลื่อนได้ เพราะสาเหตุหลายประการ

- ระยะเวลาของกิจกรรม อาจยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่คาดหวัง นั่นคือ ระยะเวลาที่เริ่มดำเนินโครงการ ปี 2538 จนถึงปี 2542 อาจจะยังไม่เกิดผลกระทบ (impact) ใดๆ ต่อการวัดพัฒนาการของเด็กในปี 2539-2540
- สถานที่ของกิจกรรม กับการวัดพัฒนาการ ไม่สอดคล้องกัน นั่นคือ กิจกรรมที่ลงในแต่ละจังหวัด มีส่วนในเมือง และเขตชนบท เป็นหย่อมๆ ขณะที่ การวัดพัฒนาการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างทางสถิติ จึงอาจจะเป็นคนละพื้นที่กัน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงวิเคราะห์เพียงภาพรวมขนาดใหญ่ นั่นคือ การวิเคราะห์ระดับภาค ไม่เจาะจงลงไปถึงการวิเคราะห์ในระดับจังหวัด หรือหมู่บ้านในเขตเมือง เขตชนบท

ผลการวิเคราะห์

หากใช้ผลวิเคราะห์ ระดับเซาว์ปัญญาของเด็ก 6-12 ปี เป็นตัวตั้ง ว่าสมควรเน้นการลงทุนในโครงการพัฒนาครอบครัวไปทิศใด พบว่า เด็กภาคเหนือจะมีระดับเซาว์ปัญญาต่ำกว่า เด็กในภาคอื่นๆ (ดูตารางที่ 5.6) จึงสมควรมีกิจกรรมต่างๆ ที่มากกว่าภาคอื่น

ตารางที่ 5.6 ระดับเซาว์ปัญญาเฉลี่ย ของเด็ก 6-12 ปี แต่ละภาค แยกตามเพศ

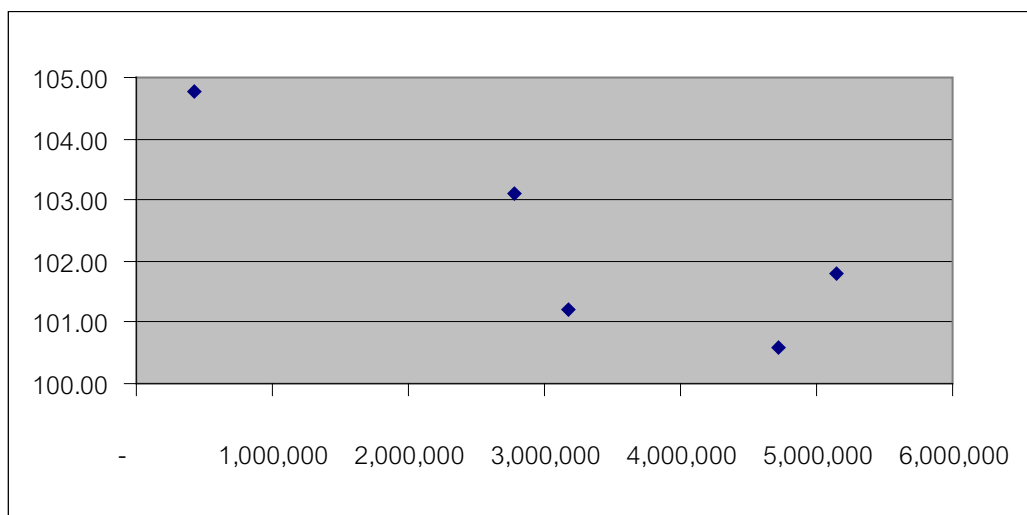
ภาค	N	ชาย			หญิง		
		เมือง	ชนบท	รวม	เมือง	ชนบท	รวม
กทม.	630	96.02	-	96.02	97.06	-	97.06
กลาง	651	96.09	90.08	92.20	94.43	91.05	91.54
เหนือ	860	94.94	83.70	87.47	94.64	84.96	85.69
ตะวันออกเฉียงเหนือ	850	95.92	86.06	89.64	96.62	85.41	86.11
ใต้	855	97.68	90.81	93.96	100.19	92.71	93.76

ที่มา: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมไทย และสำนักนโยบายและแผน (2542)

เมื่อดูงบประมาณของโครงการพัฒนาครอบครัว ที่ลงไปในแต่ละภาคระหว่างปี 2538-2542 รวม 80.99 ล้านบาท แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ถ้าคิดเฉพาะช่วงปี 2538-39 จะมีงบประมาณ 32.09 ล้านบาท โดยลงไปตามภาคต่างๆ ดังตารางที่ 5.7 เมื่อนำมาพล็อตกราฟ กับระดับเซาว์ปัญญาของเด็กอายุ 0-5 ปี จะได้ดังรูปที่ 5.3

ตารางที่ 5.7 งบประมาณโครงการพัฒนาครอบครัว ตามภาค และเซาว์ปัญญาของเด็กอายุ 0-5 ปี

ภาค	รวม	ปี 38-39	ปี 40-42	IQ ปี 39	sd	N
กทม.	425,000	425,000	-	103.49	10.86	448
กลาง	19,450,000	8,985,000	10,465,000	100.82	8.54	569
เหนือ	20,658,000	8,745,000	11,913,000	100.36	13.31	701
ตะวันออกเฉียงเหนือ	26,756,000	8,917,000	17,839,000	101.20	11.53	765
ใต้	13,696,500	5,015,000	8,681,500	102.72	13.56	716
รวม	80,985,500	32,087,000	48,898,500	101.61	11.93	3199

รูปที่ 5.3 ระดับสติปัญญาของเด็กอายุ 0-5 ปี (แกนตั้ง) และงบประมาณโครงการพัฒนาครอบครัว ปี 2538-39 (แกนนอน) ตามภาคต่างๆ เฉพาะจังหวัดที่สำรวจโดยการตรวจร่างกาย

พบว่า ระดับสติปัญญาของเด็กปฐมวัย มีกระจายตามภาคต่างๆ ใกล้เคียงกับ ของเด็ก 6-12 ปี คือภาคเหนือมีระดับสติปัญญาดำกว่าภาคอื่น เมื่อดูความสัมพันธ์กับงบประมาณ (ไม่ได้ทำเป็นงบประมาณต่อเด็ก 1 คน เพราะเป็นโครงการระยะสั้น) พบว่ามีทิศทางที่ดี คือเด็กในกรุงเทพฯ มีสติปัญญาสูงกว่าภาคอื่น จึงได้รับงบประมาณน้อยลงจากโครงการนี้ และในปี 2540 เป็นต้นไป ไม่มีงบประมาณลงที่นี่⁵

ข้ออ่อนของการวิเคราะห์ดังกล่าว คือ ผลของการพัฒนาครอบครัว อาจไม่ถึงการพัฒนาระดับสติปัญญาของเด็ก เพราะจากการประเมินเชิงปริมาณของสยช.(2539) ที่ว่า เด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ได้รับผลจากโครงการนี้เป็นจำนวนไม่น้อย รวมทั้งอำเภอ ตำบลหมู่บ้านที่ได้รับงบประมาณในโครงการพัฒนาครอบครัว อาจเป็นคนละหมู่บ้านกับ ที่ สุ่มตัวอย่างเด็กมารับการตรวจร่างกายและวัดระดับสติปัญญา

ข้ออ่อนอีกประการหนึ่งของการวิเคราะห์นี้ คือ คิดเฉพาะการลงทุนที่เป็นตัวเงินจากภาครัฐ เพราะในความเป็นจริง การลงทุนที่ไม่เป็นรูปตัวเงิน ได้แก่ บทบาทของแม่ และพ่อต่อการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะเลี้ยงดูเด็ก การให้เวลาที่เหมาะสม และคุณภาพของการใช้เวลากับเด็ก (กุศล สุนทรธาดา และคณะ 2541, 2542) อาจมีความสำคัญมากกว่าการลงทุนที่เป็นตัวเงินเสียอีก เช่น การที่พ่อเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงดูมากขึ้น ด้วยความจำเป็นที่แม่ไม่สามารถดูแลได้ อาจเป็นผลเสียกับเด็กทำให้พัฒนาการของเด็กด้อยกว่าปกติได้ (รติพร ถึงผ่อง 2541)

⁵ แต่กรุงเทพมหานคร จัดงบประมาณให้เองสำหรับโครงการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นเงิน 39.6 ล้านบาท ในปี 2540 (ภิรมย์ จันทาวร และคณะ 2541) จึงเกิดคำถามในด้านความเป็นธรรม ว่า กรุงเทพฯ มีกำลังจ่าย จึงลงทุนเองได้มากกว่า

ทางเลือกของการลงทุนด้านบริการสังคม

โดยสรุป รัฐลงทุนในเด็กด้านบริการสังคม เป็นเงินประมาณ 73 บาทต่อเด็ก 1 คน ในปี 2540 (เป็นตัวเลขเดียวกันกับการประเมินครั้งก่อน ศุภสิทธิ์ พรธนาบุญไธย และจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ 2541) สัดส่วนของการลงทุนเป็นด้านส่งเสริมป้องกันประมาณ 77% และเป็นด้านการบำบัดแก้ไข ประมาณ 23%

ตารางที่ 5.8 สรุปการลงทุนในเด็กด้านบริการสังคม

ตัวเด็ก	ส่งเสริม (77%)	บำบัดแก้ไข (23%)
เด็กทารกและวัยก่อนเรียน	โครงการพัฒนาครอบครัว (261 บาทต่อคน)	การสงเคราะห์เด็กและเยาวชน
เด็กวัยเรียน		
เยาวชน	โครงการพัฒนาครอบครัว (23 บาทต่อคน)	
เด็กยากลำบากทุกกลุ่ม	—	รัฐลงทุน 67 บาทต่อคน เอกชนลงทุน 33 บาทต่อคน

การลงทุนสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนที่สำคัญ คือ โครงการพัฒนาครอบครัว ที่เพิ่งได้รับมติจากคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินงานตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา และแผนงานพัฒนาเด็ก ซึ่งบดำเนินการเพิ่มมากในปี 2539 เป็นต้นมา ถ้าสมมติให้เงินลงทุนในส่วนนี้เป็นไปเพื่อเด็กวัยก่อนเรียนทั้งสิ้น ในปี 2540 รัฐลงทุนรวม 1,406.9 ล้านบาท จึงเป็นการลงทุนของรัฐในเด็กวัยก่อนเรียน 261 บาทต่อคนต่อปี การลงทุนด้านบริการสังคมในกลุ่มเยาวชน มีแผนงานหลักคือ การพัฒนาเยาวชน ทั้งที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และสยช. ในปี 2540 รัฐจัดงบประมาณเพื่อเยาวชนเป็นเงิน 265 ล้านบาท คิดเป็นการลงทุน 23 บาทต่อคนต่อปี (ดูตารางที่ 5.8)

สำหรับกลุ่มเด็กยากลำบาก รัฐลงทุนเพื่อการบำบัดแก้ไขประมาณ 67 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2541 (ตามแผนของเด็กยากลำบาก สยช.) และภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการเพิ่มขึ้นกับกลุ่มเด็กยากลำบากอีกประมาณ 33 บาทต่อคนต่อปี

เมื่อดูขนาดของการลงทุน เทียบกับผลสัมฤทธิ์ ของโครงการแผนงานต่างๆ แล้ว จึงเสนอทางเลือกของการลงทุนด้านบริการสังคม ดังต่อไปนี้

- รัฐเพิ่มขนาดของการลงทุนในด้านการพัฒนาเด็กและครอบครัวให้เพิ่มมากขึ้นอีก เพื่อเพิ่มสัดส่วนการลงทุนในด้านส่งเสริมป้องกันต่อการบริการสังคมทั้งหมด ผนวกแผนงานเด็ก

และครอบครัวให้เป็นแผนงานเดียวกัน จะได้เพิ่มประสิทธิภาพของทั้งสองโครงการ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง การลงทุนกับความคาดหวังจากการลงทุนในเด็กว่า การพัฒนาครอบครัว เพื่อหวังผลในตัวเด็ก ซึ่งความคาดหวังจากตัวเด็ก ก็แตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุ

- ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดบริการสังคมให้มากขึ้น อาจกำหนดว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. ควรมีรายจ่ายด้านบริการสังคมเป็นจำนวนหนึ่งของรายจ่ายทั้งหมดของอบต. การดำเนินงานอาจเป็นผู้จ้างมาให้มีบริการ หรือ เป็นผู้ดำเนินการเอง เช่น จัดให้มีศูนย์เลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ รวมทั้งกระตุ้นให้ครอบครัวมีบทบาทในการกระตุ้นพัฒนาของเด็กให้มากขึ้น เช่น การจัดบริการห้องสมุดของเล่นเด็กและหนังสือเด็ก ให้ครอบครัวที่ยากจนสามารถยืมเครื่องเล่นและหนังสือไปที่บ้านได้ เป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนร่วมกัน
- ในแผนงานพัฒนาเยาวชน ให้เพิ่มเป้าหมายใช้เยาวชนในท้องถิ่น มาเป็นกำลังแรงงานในการพัฒนาด้านบริการสังคม
- พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารด้านสังคม เพื่อติดตามขนาดการลงทุนด้านบริการสังคม และผลกระทบที่ได้รับจากการลงทุนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การลงทุนในกลุ่มเด็กยากลำบาก เป็นเท่าไร ผลลัพธ์คืออะไร จำนวนเด็กยากลำบากกระจายอยู่อย่างไรบ้าง การลงทุนในกลุ่มเด็กปัญญาเลิศ ผลลัพธ์เป็นอย่างไร

สรุป

การประเมินการลงทุนด้านสังคมในเด็กและเยาวชน โดยรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ปัจจุบัน มีข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือของข้อมูล แหล่งข้อมูลสำคัญมาจาก สยช. และสำนักงานประมาณ ข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนสูงคือจำนวนเด็กในภาวะยากลำบาก จึงควรปรับปรุงฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นถ้าจะต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยเช่นนี้ในการประเมินต่อไป

ข้อค้นพบคือ การลงทุนของรัฐโดยรวมสำหรับด้านบริการสังคมในกลุ่มเด็กและเยาวชน มีเพียง 0.2% ของงบประมาณประเทศเท่านั้น ความครอบคลุมของกิจกรรมบริการสังคม เน้นไปที่กลุ่มเด็กยากก่อนเรียน เยาวชน และกลุ่มเด็กในภาวะยากลำบาก การวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการยังไม่ชัดเจน การประเมินของหน่วยงานที่รับผิดชอบการประสานการแก้ปัญหาเด็กในภาวะยากลำบาก สรุปว่าไม่บรรลุเป้าหมายตามแผน รัฐและองค์กรชุมชน จึงควรเพิ่มขนาดการลงทุนในด้านบริการสังคมให้มากขึ้น และเน้นระบบข้อมูลเพื่อติดตามผลสัมฤทธิ์ของการแก้ปัญหาว่าบรรลุผลเพียงใด

บทที่ 6

ความคาดหวัง และการลงทุนในเด็กไทย: มุมมองของครอบครัว ชุมชน และสังคม

หลักการและเหตุผล

จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่ผ่านมาถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็เป็นการพัฒนาที่ขาดสมดุลในด้านสังคมและคุณภาพชีวิต โดยไปมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์เป็นหลัก ในขณะที่การมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงนั้นมีน้อยมาก จากจุดนี้เองได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการพัฒนามาเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เพื่อให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างแท้จริง

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นพื้นฐานที่สำคัญให้เด็กได้เติบโต เป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณธรรมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกของการวางรากฐานในการพัฒนาเด็กและเยาวชน การใช้ทรัพยากรของครอบครัวไม่ว่าจะเป็นเวลาที่มีค่าหรือค่าใช้จ่ายในการอบรมเลี้ยงดู จึงนับเป็นการลงทุนในเด็กและเยาวชนของครอบครัวที่นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคมและประชากรได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ครอบครัวบางส่วนอาจไม่สามารถรับภาระในด้านการลงทุนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้ทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคีทั้งครอบครัว ชุมชน และสังคม หรือประเทศชาติ เพื่อให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนสามารถครอบคลุมทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และครอบคลุมเด็กในทุกกลุ่มทุกวัย

การลงทุนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีมุมมองได้หลายทาง เช่น ทางสังคมวิทยา จิตวิทยา และทางเศรษฐศาสตร์ การตัดสินใจในการลงทุนเกี่ยวกับบุตร/เด็ก นอกจากจะขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรของครอบครัวแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังในเชิงอรรถประโยชน์ของบุตร/เด็ก และการให้คุณค่าบุตร/เด็ก ของ ครอบครัว ชุมชนและสังคม (Morris, 1956 Schultz; 1961.)

ดังนั้น การศึกษาเพื่อให้ทราบว่า ครอบครัว ชุมชน และสังคม คาดหวังอะไรจากเด็ก และให้คุณค่าในตัวเด็กอย่างไร และ/หรือนั้นให้ความสำคัญด้านใด จากความคาดหวัง การให้คุณค่าดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการและขั้นตอนในการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างไร และเน้นให้เห็นความสำคัญในการลงทุนด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน ครอบครัว ชุมชนและสังคม ในการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นตัววัดผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในเด็กและเยาวชนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึง กระบวนการและรูปแบบของการลงทุนในเด็ก และเยาวชนของครอบครัว องค์กรชุมชน และองค์กรภาครัฐ ทั้งในด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย และด้านสังคม-จิตใจ
2. เพื่อศึกษาถึงความคาดหวังที่มีต่อบุตร และวิสัยทัศน์ของครอบครัวและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในบุตร รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังที่มีต่อบุตร/เด็ก และการลงทุนในบุตร เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนของครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และเยาวชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดลำดับการลงทุนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยในด้านการศึกษา สุขภาพ และด้านสังคม ของครอบครัว องค์กรชุมชน และองค์กรภาครัฐ
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์วัดผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในเด็กและเยาวชนไทยต่อไป และใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถาม เพื่อศึกษาการลงทุนในเด็กและเยาวชนไทยในเชิงปริมาณที่จะดำเนินการในอนาคตต่อไป

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การศึกษาความคาดหวัง การให้คุณค่าและการลงทุนในเด็ก/เยาวชนของครอบครัว มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดังนี้

1 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในเด็ก

● **ทฤษฎีการผลิตในครัวเรือน** (Theory of household production) ทฤษฎีนี้ไม่ได้กล่าวถึงการลงทุนในเด็กหรือในตัวบุตรโดยตรง แต่พูดถึงการผลิตในครัวเรือนว่า ครัวเรือน/พ่อแม่จะได้รับอรรถประโยชน์มากหรือน้อยขึ้นกับปริมาณและคุณภาพของผลผลิตในครัวเรือนที่ผลิตขึ้นมา (บริโภคเอง/เก็บไว้บริโภคเองในอนาคต) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรณี (ผลิต) ลูก ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เน้นปริมาณ แต่เน้นคุณภาพของลูก โดยใช้ปัจจัยการผลิต คือเวลาพ่อแม่/สมาชิกในครัวเรือน และสินค้า/บริการอื่น ๆ ที่หามาได้จากท้องตลาด เพื่อให้ได้บุตรที่มีคุณภาพมากที่สุดภายใต้ข้อจำกัดด้านรายได้ทรัพยากรของครัวเรือน เวลาของพ่อแม่และเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตามการใช้เวลาและปัจจัยการผลิตเพื่อทำกิจกรรมการผลิตและการบริโภคในครัวเรือน มักคำนึงถึงอรรถประโยชน์ในระยะสั้น แต่ก็มีกิจกรรมการผลิตบางอย่างที่คำนึงถึงอรรถประโยชน์ระยะยาว (อรรถประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต) กิจกรรมที่ทำเพื่อหวังผลประโยชน์ระยะยาว/ในอนาคต เรียกว่า การลงทุน การลงทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งของครัวเรือน ก็คือการใช้เวลาในการดูแลเลี้ยงดูและเอาใจใส่บุตร การลงทุนด้านการศึกษา ซึ่งพ่อ-แม่อาจหวังอรรถประโยชน์ในรูปของการหารายได้ในอนาคตของลูก หรือการที่ลูกจะช่วยเหลือทำกิจกรรมอื่น ๆ ให้ครัวเรือน ตลอดจนการเลี้ยงดูพ่อ-แม่ในอนาคต เป็นต้น

● ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory)

ธนาคารโลก (1995) ได้ให้ความหมายของการลงทุนในมนุษย์ไว้ว่าเป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคล/กำลังแรงงาน โดยส่วนหนึ่งได้มาจากการปรับปรุงสุขภาพ ภาวะโภชนาการ การศึกษาและฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพลังในการหารายได้ Schultz (1961) ได้สรุปกิจกรรมที่ถือเป็นการลงทุนในมนุษย์ ได้แก่ บริการเพื่อให้มีสุขภาพดี การฝึกอบรม การศึกษาอย่างเป็นทางการ (ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในระดับสูงขึ้นไป) การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Study program) และการอพยพย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ เป้าหมายของการลงทุน คือ ต้องการปรับปรุงคุณภาพ/ความสามารถในการผลิตและเพิ่มพลังในการหารายได้ ดังนั้นเนื้อหาของทฤษฎีทุนมนุษย์ก็ว่าด้วยการเพิ่มพูนความรู้ และความชำนาญเพื่อจะเพิ่มผลผลิตของแรงงาน หลักเกณฑ์ในการตัดสินใจในการลงทุนในมนุษย์ขึ้นกับการมองประโยชน์ในปัจจุบันหรือการมองประโยชน์ในอนาคต เมื่อเทียบกับต้นทุน/ค่าใช้จ่ายและเวลาที่ลงแรงไป การมองอนาคตอาจมีปัจจัยด้านความเสี่ยง/ความไม่แน่นอนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

● ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ (Economics of Human Resources)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ เป็นการศึกษาถึงมนุษย์และสังคม ว่าจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีค่า ไม่ว่าจะเป็นเงิน ที่ดิน อาคาร สถานที่ อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ แม้กระทั่งเวลาที่มีค่าไปในการฝึกอบรมบ่มนิสัย ให้การศึกษาแก่มนุษย์และเยาวชนในสังคม ให้มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ มีจิตใจ อุปนิสัย บุคลิกภาพที่ดีให้แก่สังคม รวมทั้งจะต้องมีศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการของสังคมและประเทศชาติ (บุญคง หันจางสิทธิ์; 2540:4) โดยได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ดังนี้

1. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เริ่มจากสถาบันครอบครัว สิ่งแวดล้อมในครอบครัวเป็นที่หล่อหลอมคุณค่าหรือคุณภาพของบุตร ครอบครัวที่ดีมีความรักและความอบอุ่นเป็นรากฐานสำคัญที่

จะเป็นแรงผลักดันให้เด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญ ในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมในอนาคตให้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เกิดจากการศึกษา การลงทุนในการศึกษาเป็นขบวนการปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และข่าวสารใหม่ ๆ ได้ดี ฉะนั้น การลงทุนในการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่เพิ่มผลผลิต และรายได้ในอนาคต

3. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เกิดจากการฝึกอบรม การฝึกอบรม คือ กรรมวิธีที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในการพัฒนาความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและการผลิต

4. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เกิดจากการมีสุขภาพอนามัยและโภชนาการที่ดี การรักษาสภาพอนามัย มีโภชนาการที่ดี มีการป้องกันและรักษาสภาพเวลาเจ็บป่วย ทำให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพหรือมีคุณค่าในสังคม

5 การอพยพย้ายถิ่นเป็นการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ การที่บุคคลใดจะตัดสินใจอพยพย้ายถิ่น (โดยเฉพาะการอพยพเพื่อหางานทำ) เขาจะต้องพิจารณาถึงผลได้ว่าจะต้องมากกว่าผลเสีย (ต้นทุน) นอกจากนั้น เขายังได้รับความรู้ ประสบการณ์และรายได้มากกว่าที่จะอยู่ในถิ่นเดิม ซึ่งนับว่าเป็นการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์

6. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์เกิดจากประสบการณ์ในการทำงาน การทำงานในหน้าที่จะเป็นการเพิ่มประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้เกิดความชำนาญ และเป็นการเพิ่มพูนคุณค่าในตัวทรัพยากรมนุษย์

7. คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ขึ้นอยู่กับสภาวะสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของบุคคล ตั้งแต่ปฏิสนธิและเพิ่มพูนทบตันขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะเพิ่มพูนทบตันไปในทางบวก สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีก็จะเพิ่มพูนทบตันไปในทางลบ

● แนวคิดเกี่ยวกับอรรถประโยชน์และต้นทุนของการมีบุตร (Utility and Cost of Children)

ไลเบนสไตน์ (Liebenstein, 1957 อ้างใน เทียนฉาย กิระนันท์, 2526:175) ได้เปรียบเทียบเด็กและสินค้าว่า การมีบุตรแต่ละคนย่อมนำมาซึ่งความพอใจ ขึ้นชมนิยมดี และผลประโยชน์ ทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงิน แก่บิดามารดาหรือคู่สมรส หรือครอบครัว เปรียบได้กับ

เด็กแต่ละคนเป็นสินค้าบริโภคถาวรชนิดหนึ่ง (durable goods) สำหรับอรรถประโยชน์ที่บิดามารดา คาดว่าจะได้รับจากบุตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากบุตรในฐานะเป็นสินค้าบริโภค (Consumption Utility) คือ ความพอใจ ความชื่นชมยินดี และความสุขเพิ่มขึ้นหรือน้อยลงจากการมีบุตร อรรถประโยชน์ลักษณะนี้อยู่ในรูปของความพึงพอใจที่บุคคลได้รับสิ่งหนึ่งมาสนองความต้องการของตน

2. อรรถประโยชน์ในฐานะที่บุตรแต่ละคนเป็นที่มาแห่งความมั่นคง และหลักประกันในชีวิตครอบครัว (Utility as a Source of Security) คือ บุตรเป็นหลักประกันว่าบิดามารดา หรือครอบครัวจะมีความมั่นคงในชีวิต โดยได้รับความช่วยเหลือจากบุตรในด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะในยามแก่ชราและยามเจ็บป่วย ผลประโยชน์ลักษณะนี้ เป็นความคาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตหรือในระยะยาวจากการมีบุตร

3. อรรถประโยชน์ที่จะได้รับจากบุตรในฐานะเป็นหน่วยผลิตของครอบครัว (Utility as a Production Agent) คือบุตรแต่ละคนเมื่อเข้าสู่วัยแรงงานก็เป็นแรงงานในการผลิตและก่อผลผลิตจำนวนหนึ่งในอนาคตครอบครัวจะหวังผลซึ่งเกิดจากแรงงาน หรือรายได้จากการทำงานของบุตร

ส่วนค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เสียไปจากการมีบุตร ไลบেনส์ไดน์ได้แบ่งเป็น :

1. ค่าใช้จ่ายโดยตรง (direct cost) คือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เป็นตัวเงินที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และการศึกษาของบุตร

2. ค่าใช้จ่ายทางอ้อม (indirect cost) คือ การที่บิดามารดาต้องสูญเสียรายได้หรือสูญเสียโอกาสอื่น ๆ เนื่องจากต้องเสียเวลาในการเลี้ยงดูบุตรและการให้การศึกษาแก่บุตร

2 ทฤษฎีทางสังคมจิตวิทยา

● ทฤษฎีการไหลเวียนความมั่งคั่ง **คาลด์เวลล์** (Caldwell, 1976, 1978 อ้างใน United Nations, 1990 : 22-23) ได้เสนอแนวคิดทางสังคมวิทยาที่ว่าด้วยการถ่ายเทความมั่งคั่งหรือรายได้ระหว่างรุ่น (The Wealth Flows Theory) ไว้ในหนังสือ The Theory of Fertility Decline (1982) โดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ในสังคมแบบแรก โครงสร้างทางสังคมทำให้พ่อแม่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีลูกมาก (เช่นมีลูกไว้ช่วยทำงานในไร่นา ไว้หารายได้) แต่ในสังคมสมัยใหม่การมีลูก การเลี้ยงลูก พ่อแม่ต้องสิ้นค่าใช้จ่ายมาก พ่อแม่เป็นฝ่ายเสียมากกว่าได้ จึงกล่าวได้ว่า ในสังคมสมัยใหม่นั้น ทรัพยากร และความมั่งคั่ง ไหลจากพ่อแม่ไปสู่ลูก (net wealth flow towards children) แนวความคิดนี้ได้นำมาอธิบายว่าภาวะเจริญพันธุ์จะสูงหรือต่ำและเด็กจะมีคุณภาพดีเพียงใดขึ้นกับทิศทางการไหลถ่ายเทของความมั่งคั่งระหว่างคนรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก

ถ้าความมั่งคั่งไหลถ่ายเทไปสู่พ่อแม่จะทำให้เกิดความต้องการบุตรจำนวนมากหรือคุณภาพต่ำ พ่อแม่จะจำกัดขนาดครอบครัวให้มีขนาดเล็ก และลงทุนให้ลูกมีคุณภาพสูง ดังนั้นทิศทางการไหลถ่ายเทรายได้ย่อมเปลี่ยนทิศจากพ่อแม่ไปสู่ลูก คาร์ลเวลยังได้เสริมอีกว่าการศึกษาระดับมัธยมปลายมีผลอย่างมากต่อการลดลงของจำนวนบุตรของครอบครัว เนื่องจากการศึกษาทำให้ครอบครัวลดการใช้แรงงานเด็กลง ในขณะที่ครอบครัวมีต้นทุนทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ยิ่งลูกเรียนสูงเท่าไรพ่อแม่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น นอกจากนี้สังคมก็ให้คุณค่าแก่เด็กในฐานะที่เป็นทรัพยากรของชาติและคาดหวังให้พ่อแม่ต้องลงทุนกับลูกให้มากยิ่งขึ้น

● แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของบุตร (Value of Children) ฮอฟแมนและฮอฟแมน (Hoffman and Hoffman, 1973 อ้างใน อารีพันธ์ ขนากกลาง, 2533) ได้แสดงถึงโครงสร้างและรูปแบบทางทฤษฎีสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา ในระดับครอบครัวและสังคม เกี่ยวกับคุณค่าของบุตรซึ่งเป็นรูปแบบของความพอใจหรือประโยชน์ (advantage) ที่บิดามารดาจะได้รับ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีบุตรที่บิดามารดาต้องจ่ายไป หรือความไม่พอใจ (disadvantage) ที่พ่อแม่ได้รับซึ่งจะช่วยอธิบายถึงการแปรผันของพฤติกรรมการมีบุตรและการลงทุนในตัวบุตร อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรมได้กว้างขวางขึ้น รูปแบบนี้ได้แสดงให้เห็นกลุ่มตัวแปรอย่างกว้าง ๆ 5 กลุ่มด้วยกันคือ คุณค่าของบุตร (value of children) ทางเลือกอื่น ๆ ที่จะทดแทนคุณค่าของบุตร (alternative) ค่าใช้จ่าย (costs) อุปสรรคต่าง ๆ (barriers) และการได้รับความสะดวกสบายต่าง ๆ จากบุตร (facilitators) ฮอฟแมนและฮอฟแมนได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มตัวแปร โดยแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม และแต่ละกลุ่มสะท้อนถึงความต้องการทางด้านจิตวิทยาหรือหน้าที่ของบุคคลที่จะประสบผลสำเร็จได้จากการมีบุตร และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณค่าของบุตรพอสรุปได้ดังนี้

1. การให้กำเนิดบุตรเป็นการยืนยันสถานะความเป็นผู้ใหญ่ของคู่สมรสและการมีตัวตนของตนเองในสังคม คู่สมรสอาจยังต้องการมีบุตรอีกเพื่อยืนยันทั้งสถานะความเป็นผู้ใหญ่และการมีตัวตนของตนเอง ในสังคมให้หนักแน่นยิ่งขึ้น
2. บุตรทำให้บิดามารดามีความรู้สึกถึงความเป็นอมตะ เพราะบุตรเป็นเหมือนตัวแทนของบิดามารดา ความรู้สึกที่ว่าส่วนหนึ่งของชีวิตยังคงอยู่แม้ตนเองจะตายไปแล้ว
3. บุตรจะช่วยพัฒนาความรู้สึกของบิดามารดาว่า ตนเองเป็นผู้มีศีลธรรมปฏิบัติตามข้อบังคับของศาสนา และได้ทำสิ่งที่ดีให้กับสังคมเพราะในสังคมมักเห็นว่าสตรีที่มีบุตรมีแนวโน้มว่าเป็น “สตรีที่ดี” มีความซื่อสัตย์ต่อสามีมากกว่าสตรีที่ไม่มีบุตร
4. บุตรเป็นสิ่งที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงแปลกๆ ใหม่ๆ ในชีวิต ซึ่งจะทำให้บิดามารดามีความรู้สึกพอใจ และสนุกสนาน

5. การได้เลี้ยงดูบุตรทำให้บิดามารดามีกำลังใจและแรงกระตุ้น ที่จะทำกิจการใด ๆ เพื่อการสร้างสรรคืให้ชีวิตของตนเอง และของบุตรประสบความสำเร็จ
6. บุตรจะทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันมากขึ้น เพราะบุตรจะช่วยลดความรู้สึกเหงา และให้ความรักแก่บิดามารดา โดยเฉพาะผู้เป็นมารดา
7. บุตรจะส่งเสริมความผูกพันของบิดามารดาและในกลุ่มญาติ ทำให้ภรรยาารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่อสามีมากขึ้น และต่อบิดามารดาของตนเองอีกด้วย ขณะเดียวกันบุตรก็ส่งเสริมให้บิดามารดามีอำนาจอีกแบบหนึ่ง ในการแนะนำสั่งสอน ควบคุมและมีอิทธิพลต่อบุตรของตนเอง
8. บุตรอาจส่งเสริมสิทธิพิเศษของบิดามารดาเมื่อมีการเปรียบเทียบ หรือแข่งขันกันในกลุ่มสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่
9. บุตรจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ โดยบุตรจะเป็นผู้หารายได้มาเพิ่มพูนให้แก่ครอบครัว ช่วยเหลือทำการงานต่าง ๆ ภายในบ้าน ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจในยามที่บิดามารดาแก่ชรา

โดยสรุปจากการพิจารณา ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ และทฤษฎีทางจิตวิทยา-สังคม จะเห็นได้ว่าทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มองว่า การลงทุนในบุตรตั้งแต่การอบรม/ดูแลเลี้ยงดูในครอบครัว การให้การศึกษาอบรม การดูแลด้านสุขภาพอนามัย และโภชนาการ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่บุตร เป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของทรัพยากรเด็กโดยที่ผู้ลงทุนจะคำนึงถึงค่าใช้จ่าย (cost) หรือเงินที่ต้องลงทุนไปกับบุตร และอรรถประโยชน์ที่บิดามารดาคาดว่าจะได้รับจากบุตร ทฤษฎีทางจิตวิทยา-สังคม ก็มองว่าบุคคล ตัดสินใจที่จะมีบุตรหรือลงทุนในบุตรเมื่อได้คำนึงถึงคุณค่าของบุตรและต้นทุนที่ต้องเสียจากการมีบุตร ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจโดยการลงทุนบางอย่าง เช่น การลงทุนทางด้านการศึกษา พ่อแม่อาจไม่ได้คาดหวังเฉพาะผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ แต่เป็นความทะยานอยาก (aspiration) ที่จะให้บุตรมีอนาคตที่ดี มีฐานะทางสังคมที่ดีขึ้น เป็นต้น แม้แนวความคิดทั้งสองจะให้รายละเอียดได้แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบ พบว่า ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการเจริญพันธุ์ หรือพฤติกรรมในการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน มีปัจจัยมากมายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ดังนั้นการอธิบายพฤติกรรมควรที่จะอาศัยทฤษฎีทั้งสองร่วมกัน จะช่วยให้เข้าใจได้มากกว่าการอธิบายโดยใช้ทฤษฎีใดแต่เพียงอย่างเดียว

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความคาดหวังและการให้คุณค่าของเด็กและเยาวชน เพื่ออธิบายพฤติกรรมในการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง จากการค้นคว้ายังไม่พบบางวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเรื่องคุณค่าของบุตรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีบุตร หรือภาวะเจริญพันธุ์ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

เสาวภา ธีระประทีป (2526:120) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของบุตรกับการตัดสินใจมีบุตรของสตรีไทย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ของครอบครัว การศึกษากับคุณค่าของบุตร พบว่า สตรีที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะเห็นคุณค่าบุตรในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ยกเว้นคุณค่าด้านอารมณ์ สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากขึ้นก็มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญแก่คุณค่าของบุตรด้านเศรษฐกิจและด้านการพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้นด้วย ยกเว้นคุณค่าด้านอารมณ์ และด้านความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและสืบสกุล สตรีที่เป็นแม่บ้านมองคุณค่าด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก สตรีที่มีรายได้น้อยมีแนวโน้มที่จะมองเห็นความสำคัญของคุณค่าของบุตรด้านเศรษฐกิจ และด้านความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และการสืบสกุลมากกว่าสตรีที่มีรายได้สูง และความสำคัญของคุณค่าทั้งสองค่อย ๆ ลดลงเมื่อครอบครัวมีรายได้สูงขึ้น สตรีที่ไม่มีการศึกษาให้ความสำคัญคุณค่าของบุตรด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และด้านการพัฒนาตนเองสูงกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป และความสำคัญของคุณค่าทั้งสามด้านค่อย ๆ ลดลงเมื่อสตรีมีการศึกษาสูงขึ้น

พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (Kumnuansilpa, 1981:105) ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการมีบุตรของสตรีไทยและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนั้น พบว่า สตรีส่วนใหญ่เห็นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของบุตรเป็นสำคัญ คือ ความช่วยเหลือด้านรายได้แก่ครอบครัว เมื่อบุตรทำงานแล้ว ช่วยในด้านธุรกิจการงานต่าง ๆ หรือในงานเกษตรกรรมของครอบครัว รวมทั้งความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ สำหรับเหตุผลที่สตรีตอบรองลงมา คือ บุตรจะให้ความรู้สึกที่มั่นคงแก่บิดามารดา ให้ความรู้สึกที่มั่นใจว่าตนเองจะมีผู้ดูแลยามชรา สำหรับคุณค่าในด้านสังคม จิตใจจากการมีบุตรหลายคนมีผู้ตอบน้อยกว่าคุณค่าด้านเศรษฐกิจ โดยให้เหตุผลว่าบุตรจะให้ความรู้สึกถึงความเป็นเพื่อนแก่ตนเองและครอบครัว และช่วยผ่อนคลายความเหงา รวมทั้งทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกเป็นสุขและภาคภูมิใจที่เห็นบุตรประสบความสำเร็จในชีวิต

อารีพันธ์ ขนายกลาง (2533:บทคัดย่อ) ศึกษาคุณค่าของบุตรในสลัม พบว่า ข้อดีหรือประโยชน์ที่ได้รับจากบุตรประการแรก คือ คุณค่าด้านอารมณ์ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาตนเอง สำหรับข้อเสียของการมี

บุตร สตรีส่วนใหญ่เห็นว่าค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรเป็นข้อเสียประการแรก เพราะค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรค่อนข้างสูงในเรื่องความคาดหวังที่มีต่อบุตร พบว่า สตรีมีความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากบุตรบ้าง แต่ก็ไม่ได้คาดหวังมากนัก ในขณะที่ความต้องการอยู่อาศัยกับบุตรเมื่อยามชรา มีมากกว่าร้อยละ 60 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ

นพวรรณ จงวัฒนา และคณะ (Chongvatana et.al.,1988) ได้ทำการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายของเด็กในเขตเมืองและชนบทภาคอีสาน ซึ่งศึกษาค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม (direct-indirect cost of children) ของเด็กอายุ 1-12 ปี พบว่า ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรอายุต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งได้แก่ ค่าใช้จ่ายขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอด ค่าอุปกรณ์ในการเลี้ยงดู และค่าใช้จ่ายทั่วไปรายเดือนของแม่ในเมืองสูงกว่าชนบทในทุกด้าน ค่าใช้จ่ายของครอบครัวขยายและครัวเรือนที่มีรายได้สูง มีค่าใช้จ่ายต่อเด็กมากกว่าแม่ที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว และครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ และยังพบว่า แม่ที่มีการศึกษาสูง มีค่าใช้จ่ายต่อเด็กมากกว่าแม่ที่มีการศึกษาต่ำ แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศของบุตร

ส่วนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร 1-12 ปี ซึ่งได้แก่ค่าเสื้อผ้า ค่ารักษาพยาบาล ค่านม ค่าหอม ค่าของเล่น และค่าใช้จ่ายด้านสันตนาการ พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินของแม่ในเมืองสูงกว่าในชนบท โดยเฉพาะค่าคนเลี้ยงดูเด็ก ค่ารักษาพยาบาล ค่ารถโรงเรียน และค่าหอม ค่าใช้จ่ายที่พบน้อยทั้งในเมืองและในชนบทคือค่าของเล่น และสันตนาการเด็ก แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศเช่นกัน

ส่วนค่าเสียโอกาสในการมีบุตร (opportunity cost of children) พบว่า แม่ในเมืองมีค่าเสียโอกาสสูงกว่าแม่ในชนบท เพราะส่วนใหญ่ทำงานและมีรายได้สูงกว่าแม่ในชนบท แต่แม่ในชนบทจะหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูลูกนานกว่าแม่ในเมือง สำหรับต้นทุนทางด้านจิตใจ (psychic cost) พบว่า แม่ในชนบทส่วนใหญ่ห่วงใยบุตรในด้านสุขภาพและด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ขณะที่แม่ในเมืองห่วงใยเรื่องสุขภาพ และการศึกษาของลูก ตามลำดับ

สำหรับความคาดหวังที่มีต่อบุตร พบว่า แม่ในเขตเมืองมีความคาดหวังให้ลูกช่วยงานบ้านน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับแม่ในชนบท ซึ่งปกติเด็กจะช่วยงานในไร่ นา อยู่แล้ว ส่วนความคาดหวังด้านการศึกษา พบว่า แม่ในชนบทหวังให้ลูกจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และออกมามีอาชีพโดยเฉพาะเกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่แม่ในเมืองหวังให้ลูกจบสูงที่สุดที่ลูกจะสามารถเรียนได้ และให้เข้าสู่อาชีพราชการเป็นทหาร ตำรวจ (โดยเฉพาะลูกชาย) ส่วนความคาดหวังในการพึ่งพาลูกในยามสูงอายุ และพึ่งพาเมื่อเจ็บป่วย พบว่า แม่ในชนบทคาดหวังจากลูกมากกว่าแม่ในเขตเมือง ส่วนความคาดหวังการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจหลังจากส่งเสียลูกเรียนแล้ว พบว่าทั้งในเมืองและชนบทไม่ได้คาดหวังมากนัก

กฤตยา อาชวนิชกุล และคณะ (Archavanitkul, et.al. 1992) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์และความคาดหวังจากบุตรของพ่อแม่ในชนบทไทย ซึ่งพบว่าความคาดหวังต่อบุตรที่มากที่สุดของพ่อแม่ไทยที่เหมือนกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกภาค ก็คือความคาดหวังที่จะพึ่งลูกตอนสูงอายุในการดูแลเมื่อเจ็บป่วย ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของสังคมไทยซึ่งสอดคล้องกับเรื่องของความกตัญญูรู้คุณ ส่วนความคาดหวังรองๆ ลงไปจะมีความแตกต่างกันไปตามเพศ วัย และภูมิภาค กล่าวคือ สตรีในวัยกลางคน (แม่) ในภาคกลางคาดหวังที่จะมีลูกอยู่เป็นเพื่อนและช่วยกิจการ/ไร่นาของครอบครัว ส่วนผู้ชาย (พ่อ) วัยกลางคนคาดหวังให้ลูกจัดการงานศพ มีลูกอยู่เป็นเพื่อนและดูแลกิจการ/งานไร่นา ส่วนพ่อ-แม่วัยกลางคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหวังให้ลูกช่วยด้านการเงิน ช่วยจัดการงานศพ มีลูกอยู่เป็นเพื่อน ช่วยงานบ้านและช่วยเหลือด้านการเงิน นอกจากนี้พ่อ-แม่มักรังเกียจลูกในด้านอื่นๆ อีก แต่ไม่มากเท่ากับความคาดหวังดังกล่าวข้างต้นคือหวังให้ลูกชายได้บวช เพื่อพ่อ-แม่จะได้ผลบุญไปด้วย ส่วนผู้สูงอายุในทุกภาค ซึ่งปัจจุบันได้พึ่งพาลูกในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะลูกสาวมากกว่าลูกชาย พบว่าส่วนใหญ่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากลูกในหลายๆ ด้าน ได้แก่การดูแลยามเจ็บป่วย มีลูกอยู่เป็นเพื่อน ช่วยงานบ้าน และช่วยเหลือด้านการเงิน ตามลำดับ ส่วนพ่อ-แม่ที่ไม่คาดหวังในการพึ่งพาลูกส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าลูกยังมีรายได้ไม่เพียงพอ และพ่อ-แม่ก็มีแหล่งรายได้อื่นหรือมีรายได้ของตนเองอยู่แล้ว แม้ว่าความคาดหวังในการพึ่งพาลูกให้ดูแลตอนสูงอายุ โดยเฉพาะยามเจ็บป่วย จะมีมากเพียงใด แต่พ่อ-แม่ส่วนใหญ่ก็มองว่าการมีลูกมากเป็นภาระทางการเงินของพ่อ-แม่อย่างมาก ดังนั้นจึงพยายามมีลูกให้น้อย แต่จะไปลงทุนเพื่อเพิ่มคุณภาพของบุตรมากขึ้น นอกจากนี้งานศึกษานี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของพ่อ-แม่ในการพึ่งพาลูกทางด้านที่ไม่ใช่เศรษฐกิจมากกว่าทางด้านเศรษฐกิจ การที่ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจของเด็กลดลง ครอบครัวต้องลงทุนให้เด็กมากขึ้น โดยเฉพาะในการด้านการศึกษา จึงทำให้ขนาดของครอบครัวลดลง

งานศึกษาของ Rice (1998) ที่เกี่ยวกับการลงทุนในการศึกษาต่อของวัยรุ่นอังกฤษและเวล ซึ่งเป็นการศึกษาระยะยาวที่ติดตามกลุ่มเด็กอายุ 16-19 ปี (The Youth Cohort Study) โดยใช้ทฤษฎีการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ (The individual's choice of activity) ของเด็กที่จบการศึกษามัธยมศึกษาแล้วและประยุกต์ทฤษฎีการลงทุนในมนุษย์ (human capital) เพื่อกำหนดกรอบการศึกษา เพื่อประเมินบทบาทหรือปัจจัยทางสังคมและตลาดแรงงานที่มีผลต่อการเรียนต่อของเด็ก ผลการศึกษา พบว่า การที่เด็กจะเรียนต่อหรือทำงานเป็นผลมาจากปัจจัยหลักทางสังคม (ได้แก่ การศึกษา-อาชีพของพ่อ-แม่ องค์ประกอบด้านครัวเรือน ลักษณะโรงเรียนที่เข้าเรียน เป็นต้น แม้ว่าปัจจัยด้านตลาดแรงงานในท้องถิ่น (local) จะมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กชายที่เรียนอ่อน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา ซึ่งพบว่าอัตราการเข้าเรียนต่อของวัยรุ่นทั้งชาย

และหญิงมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับอัตราการว่างงาน โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้เขียนได้ให้ข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่าผู้กำหนดนโยบายคงต้องปฏิรูปทัศนคติทางการศึกษาของคนหนุ่มสาวเสียใหม่ โดยให้คนหนุ่มสาวมีบรรทัดฐานทางสังคม (norms) ว่าให้การศึกษาเป็นการศึกษาอย่างต่อเนื่องหลังการศึกษามัธยมศึกษา ให้เด็กได้เรียนมากกว่า 10 ปี เพื่อเป็นพื้นฐานด้านทักษะ (skill base) อื่นๆ ด้วย ไม่ใช่เพื่อเพิ่มโอกาสในตลาดแรงงานเพียงอย่างเดียว แต่เพราะการศึกษาเป็นทรัพย์สิน (capital) ที่จะติดตัวเด็กไป และเป็นการช่วยให้เด็กมีโอกาสเป็นคนดีสูง รู้จักเลือกทำอะไรดี อะไรไม่ดี และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม

ของ เชียงวู (Wu, 1977:96) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมต่อการมีบุตรด้านสังคมจิตใจและเศรษฐกิจกับขนาดครอบครัวที่ต้องการ และการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสในไต้หวันพบว่าบุตรมีประโยชน์แก่บิดามารดาในทุกด้าน ในด้านเศรษฐกิจผลประโยชน์ของบุตร คือ แรงงานช่วยเหลือในด้านเกษตร เมื่อบิดามารดามีอายุมาก คู่สมรสที่คาดการณ์ถึงความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจากบุตร มีแนวโน้มที่ต้องการบุตรมากกว่าคู่สมรสกลุ่มอื่นๆ

ผลประโยชน์ด้านสังคมจิตใจของบุตรที่สำคัญ คือ การสืบสกุลประเพณีรวมทั้งความช่วยเหลือในยามชรา รองลงมาคือ ความพอใจด้านอารมณ์ เช่น ความรัก ความสนุกสนานที่ได้เล่นกับบุตร และความเป็นเพื่อน บุตรจะเป็นแรงจูงใจให้บิดามารดาพยายามขวนขวายเพื่อความสำเร็จในชีวิต

สถาบันประชากรอีสต์เวสต์ ฮาวาย (East-West Population Institute Hawaii) ได้ศึกษาค่านิยมต่อการมีบุตร (Values of Children) ในช่วงแรก (Phase I) โดยดำเนินการใน 6 ประเทศ คือ ฮาวาย สหรัฐอเมริกา เกาหลี ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น ไต้หวัน และประเทศไทย (Arnold and others, 1975:7-10) ผลการวิจัย พบว่า บทบาททางเศรษฐกิจของเด็กได้ลดลงไปมาก โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ในขณะที่การมองคุณค่าบุตรในเชิงที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ (non-economic value) มีมากขึ้นโดยเฉพาะค่านิยมที่มีต่อการมีบุตรในด้านการสืบสกุล ที่พึ่งยามชรา และค่านิยมด้านอารมณ์มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจมีบุตรแต่ละคน ส่วนค่านิยมทางด้านเศรษฐกิจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่น ในฟิลิปปินส์ บิดามารดาให้คุณค่าในทางเศรษฐกิจสูง แต่ในฮาวายให้คุณค่าทางเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย ไทยมีบ้างโดยเฉพาะในชนบท

บุลาเทา (Bulatao, 1979) ศึกษาถึงค่านิยมต่อการมีบุตรในระยะที่ 2 (Phase II) โครงการศึกษาค่านิยมต่อการมีบุตร (The Values of Children Project) ในประเทศเกาหลี ไต้หวัน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา (ฮาวาย) ฟิลิปปินส์ และไทย โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ปานกลาง และสูง

ปรากฏผลสอดคล้องกัน คือ การให้คุณค่าบุตรในด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญมากในกลุ่มประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูง ค่านิยมดังกล่าวจะลดลงในกลุ่มประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ปานกลาง และลดต่ำลงในกลุ่มประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ส่วนความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ที่มีได้เป็นตัวเงิน (เช่น มีลูกไว้เป็นเพื่อน และเป็นการกระชับความสัมพันธ์ของสามีภรรยา) ต่อบิดามารดานั้นมีความสำคัญในกลุ่มประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ

อาร์โนล และฟอว์เซท (Arnold and Fawcett, 1973:107-108) ศึกษาถึงคุณค่าของบุตรในฮาวาย พบว่า แรงจูงใจที่สำคัญที่มีส่วนในการตัดสินใจมีบุตรของคู่สมรสอย่างมากคือ การสืบสกุลและประเพณีความต้องการดูแลเอาใจใส่ในยามชรา และความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจต่อครอบครัว และแรงจูงใจนี้มีแนวโน้มที่จะลดความสำคัญลงในกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูงและมีความทันสมัย ยกเว้นกลุ่มเชื้อชาติฟิลิปปินส์ซึ่งยังเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของบุตรมากกว่าผู้ตอบเชื้อชาติอื่น และแม้ ผู้ตอบส่วนใหญ่จะมีค่านิยมต่อการมีบุตรด้านเศรษฐกิจสูง แต่คุณค่าด้านอารมณ์จากการมีบุตรก็มีความสำคัญมากที่สุด และคุณค่าด้านอารมณ์เหล่านี้ ได้แก่ ความพึงพอใจ ความสนุกสนานที่บิดามารดาจะได้รับจากบุตรจากความเป็นเพื่อน และการมีบุตรช่วยให้ตนเองมีการพัฒนามากขึ้น

บุลาเทา (Bulatao, 1979:82) ศึกษาค่านิยมต่อการมีบุตรในฟิลิปปินส์ พบว่า ผู้ตอบทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเห็นความช่วยเหลือของบุตรด้านการเงิน และความช่วยเหลือภายในบ้านมีความสำคัญอย่างมากเท่ากับคุณค่าด้านอารมณ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าบุตรแต่ละคนจะนำมาซึ่งคุณค่าต่างกัน บุตรคนแรกจะเป็นผู้มอบความเป็นเพื่อนให้แก่บิดามารดา นำความรัก ความสุขมาให้ การมีบุตรคนที่สองก็เพื่อเป็นเพื่อนบุตรคนแรก ส่วนบุตรคนต่อ ๆ มา จะนำคุณค่าด้านอารมณ์และสังคมมากกว่า

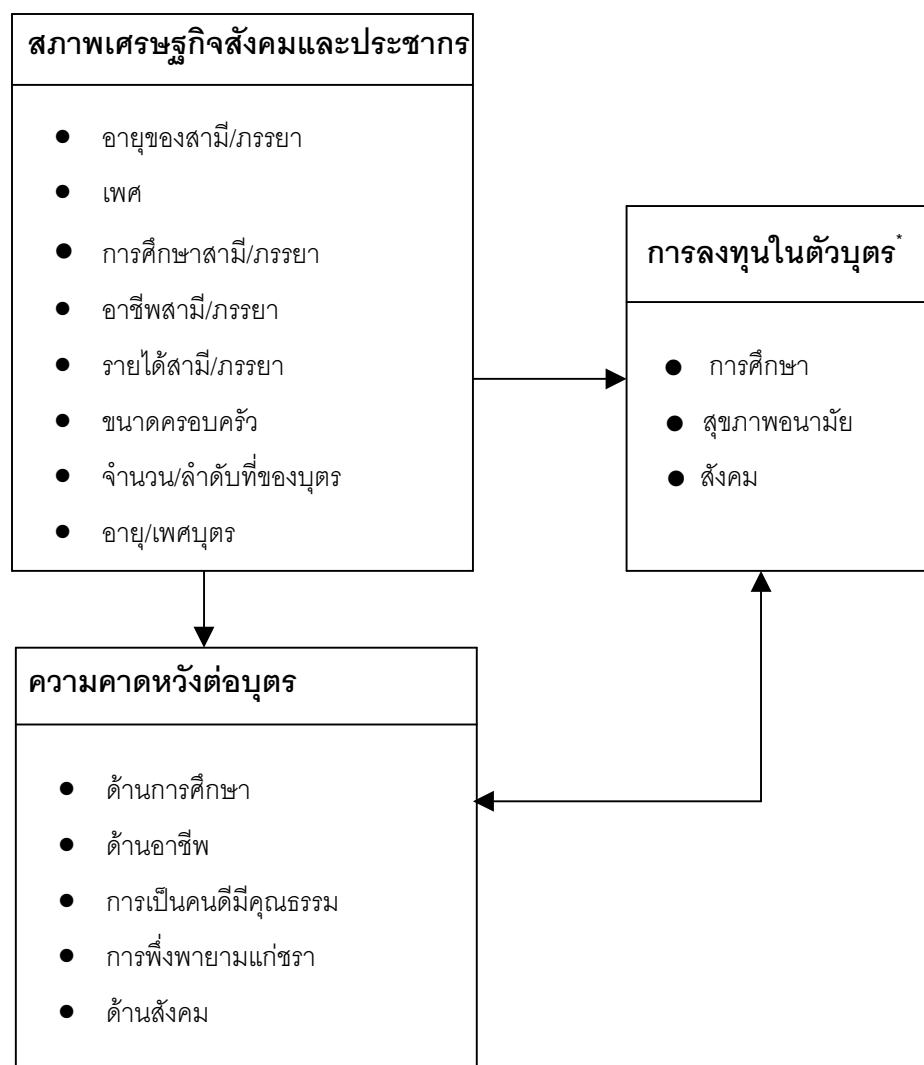
รัสเซล (Russell, 1974) ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของปัญหาและความพอใจของการเป็นบิดามารดาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการศึกษาถึงผลของการเป็นบิดามารดาครั้งแรก ปรากฏว่าการมีบุตรนั้นเป็นเพื่อความสุขของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมากกว่าคู่สมรสทั้งสอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับคะแนนความพอใจจากการมีบุตร (เช่น ภูมิใจที่เห็นบุตรเติบโตขึ้น ช่วยไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายระหว่างญาติ ๆ ทำให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้น ทำให้คู่สมรสใกล้ชิดกันมากขึ้น ความพอใจที่ได้เป็นบิดามารดา)

คัลแลน (Callan, 1980) ศึกษาถึงเหตุผลของคู่สมรสในการมีบุตรแต่ละคนของ คู่สมรสชาวออสเตรเลีย กรีก และอิตาลี พบว่า คู่สมรสทั้ง 3 เชื้อชาติมีความต้องการบุตรคนแรกเพราะเห็นถึงประโยชน์ด้านสังคม จิตใจ คือความสุข ความตื่นเต้น และความรู้สึกภาคภูมิใจทำให้สามีภรรยามีความผูกพันกันมากขึ้น และเป็นการเริ่มของการเป็นครอบครัว ส่วนการมีบุตรคนที่สองเพื่อเป็นเพื่อนบุตรคนแรกมีความสำคัญที่สุด รองลงมาคือ การมีบุตรเพียงคนเดียวอาจทำให้บุตรเหงา เสียคน หรือเห็นแก่ตัว ส่วนบุตรคนที่สาม คู่สมรสให้เหตุผลแตกต่างกันไป คู่สมรสชาวออสเตรเลียเห็นถึงความพอใจทั่วไป ขณะที่คู่สมรสชาวกรีกเห็นว่าเป็นการทำให้ครอบครัวมีความสมบูรณ์ ส่วนคู่สมรสชาวอิตาลีมีเหตุผลว่าเพราะต้องการครอบครัวขนาดใหญ่

Stecklov (1999) ได้ทดสอบทฤษฎีการไหลเวียนความมั่งคั่ง (Wealth Flows Theory) ของ Caldwell ที่ว่า ในประเทศที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำการไหลของทรัพย์สิน/รายได้จะไหลกลับจากพ่อแม่ไปสู่ลูก ลูกจะกลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจ (economic burden) มากกว่า ผลการศึกษาในประเทศโคตดวัวร์ (Cote d'Ivoire) โดยการเปรียบเทียบต้นทุนและผลได้ที่พ่อแม่ได้รับจากบุตร พบว่า พ่อแม่จะนำรายได้ให้ลูกมากกว่าผลประโยชน์/รายได้ที่ลูกส่งให้พ่อแม่โดยรายได้ที่ลูกส่งให้ (expected annual rate of return) ประมาณร้อยละ 6-10 โดยผลตอบแทนที่พ่อแม่ได้รับจากลูกก็จะแตกต่างกันไปตามอายุของพ่อแม่ และลูกจะเป็นภาระของพ่อแม่จนถึงอายุ 25-29 ปี ทั้งในชนบทและเมือง พ่อแม่ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ ก็จะใช้วิธีกู้เงินนอกระบบ (informal credit) จำนวนมาก เพื่อให้เพียงพอในการที่จะมาเพิ่มโอกาสการศึกษาและอาชีพให้แก่ลูก

สรุป จากผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ พบว่า ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา คู่สมรสที่อาศัยอยู่ในชนบทหรือในเมือง ซึ่งต้องพึ่งพาแรงงานและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากบุตรจะให้ความสำคัญกับคุณค่าของบุตรด้านเศรษฐกิจสูง ส่วนคู่สมรสในประเทศที่พัฒนาแล้วคุณค่าด้านเศรษฐกิจของบุตรได้ลดความสำคัญลงไป แต่ให้คุณค่าของบุตรด้านสังคมและจิตใจมากขึ้น ได้แก่ ความพึงพอใจ ความสนุกสนานตื่นเต้นที่บิดามารดาได้รับจากบุตรและการมีบุตรทำให้ตนเองมีการพัฒนามากขึ้น ส่วนผลการศึกษาในประเทศไทยจะเห็นการเปลี่ยนแปลงการให้คุณค่าบุตรในทางเศรษฐกิจ (economic value) มาเป็นคุณค่าที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจมากขึ้น (non economic value)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

หมายเหตุ* การลงทุนในตัวบุตรจะไม่เน้นการถามการลงทุนที่เป็นรูปธรรม (ในรูปของเงิน/ทรัพย์สิน) แต่จะเน้นถึงความมากน้อย (เชิงเปรียบเทียบ) และจะเน้นถามการลงทุนเชิงนามธรรมในรูปของการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย “การพัฒนาเด็กและเยาวชน”

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ได้แก่ ครุวัเรียนส่วนบุคคลทั้งในเขตเมือง และเขตชนบท ในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง และได้ รวบรวมสัภาคทั่วทั้งประเทศ

กลุ่มที่สอง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งใช้เป็นตัวแทนขององค์กรชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง และได้ รวบรวมสัภาคทั่วทั้งประเทศ

กลุ่มที่สาม ได้แก่ องค์การภาครัฐส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับกระทรวง 10 กระทรวง

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยถือหลักการว่าให้ตัวอย่างกระจายทุกภาคทั้งเขตชนบทและเขตเมือง รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในเบื้องต้นไว้ดังนี้

2.1 จังหวัดตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) มาภาคละ 1 จังหวัด โดยเลือกจังหวัดที่มีประชากรใกล้เคียงกันมา แล้วจึงสุ่มตัวอย่างในแต่ละภาค (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) แล้วจึงสุ่มตัวอย่างเขตชนบท โดยใช้นอกเขตเทศบาลของอำเภอที่สุ่มได้แทนเขตชนบท ส่วนเขตเมืองใช้เขตเทศบาลในอำเภอเมืองของทุกจังหวัด ได้ตัวอย่างดังนี้ :

ภาคเหนือ ได้จังหวัดตัวอย่างคือ จังหวัดแพร่ (อำเภอเมืองและอำเภอสูงเม่น)

ภาคกลาง ได้จังหวัดตัวอย่างคือ จังหวัดสุพรรณบุรี (อำเภอเมืองและอำเภอสองพี่น้อง)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จังหวัดตัวอย่างคือ จังหวัดบุรีรัมย์ (อำเภอเมืองและอำเภอกุฉินารายณ์)

ภาคใต้ ได้จังหวัดตัวอย่างคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อำเภอเมืองและอำเภอบ้านนา)

และกรุงเทพมหานคร

2.2 ขนาดตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาของโครงการเพียง 6 เดือน และมีเวลาในการเก็บข้อมูลเพียง 1 เดือน ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดตัวอย่าง ดังนี้

การสัมภาษณ์ระดับลึก

- ครั้วเรือน 5 จังหวัด ๆ ละ 14 ราย รวม 70 ราย
- อบต. 5 จังหวัด ๆ ละ 3 อบต. รวม 12 อบต. (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ไม่มี อบต. การสนทนากลุ่ม
- ครั้วเรือนกลุ่มละ 5-6 คน 4 จังหวัด ๆ ละ 3 กลุ่ม รวม 12 กลุ่ม

2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่างครั้วเรือน

แผนการสุ่มตัวอย่าง ครั้วเรือน และองค์กรชุมชน (อบต.) สำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่มนั้น ได้กำหนดที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเขตเมือง (เขตเทศบาล) และเขตชนบท โดยเขตเมืองได้ติดต่อให้สาธารณสุขจังหวัดช่วยสุ่มชุมชนในเขตเทศบาลและครั้วเรือนเพื่อการสัมภาษณ์ระดับลึก และทำการสัมภาษณ์กลุ่มชายและหญิง 1 กลุ่ม ส่วนในเขตอำเภออื่นให้สาธารณสุขอำเภอสุ่มตำบล หมู่บ้าน และครั้วเรือนในชนบทให้ สำหรับครั้วเรือนตัวอย่างในเขตเทศบาลเมืองและนอกเขตเทศบาลในอำเภออื่นเลือกมาสัมภาษณ์ระดับลึก โดยมีเงื่อนไขว่าให้ครั้วเรือนตัวอย่างมีการกระจายตามเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจให้มากที่สุดแห่งละ 7 ครั้วเรือน (รวมเป็นจังหวัดละ 14 ครั้วเรือน) สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้วิธีการสุ่มตามครั้วเรือนตัวอย่าง กล่าวคือ กล่าวคือถ้าสุ่มได้หมู่บ้านใดก็เลือก อบต. ของตำบลที่มีหมู่บ้านตัวอย่าง ที่เหลืออีก 2 ตำบล ให้ทางอำเภอที่ดูแลงาน อบต. เลือกให้ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องอยู่ใกล้เคียงหรืออยู่บนเส้นทางที่จะไป อบต. ของหมู่บ้านตัวอย่าง ได้ ตัวอย่าง อบต. จังหวัดละ 3 อบต. รวมทั้งหมด 12 อบต. ใน 4 ภาค (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษครั้งนี้ ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา 4 ประเภทด้วยกัน คือ 1) แนวคำถามการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indepth Interview) สำหรับครั้วเรือน 2) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus group) สำหรับครั้วเรือน 3) แนวคำถามการสัมภาษณ์ระดับลึกสำหรับอบต. และ 4) แนวคำถาม (structured questionnaire) สำหรับองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเด็กและเยาวชน 10 แห่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ :

3.1 ครั้วเรือน ได้ทำการสัมภาษณ์ระดับลึกและสนทนากลุ่มหัวหน้าครั้วเรือนหรือคู่สมรสในประเด็นคำถามเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อบุตร พฤติกรรมการลงทุนในบุตรของครอบครัว ผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตร วิสัยทัศน์ของการลงทุนในบุตรและอุปสรรคปัญหาของการลงทุนในบุตรของครอบครัว ส่วนการสนทนากลุ่ม จะทำการแยกกลุ่มตามเพศ (ชาย/หญิง) เพื่อจะทดสอบความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างเพศ และเสริมข้อ

มูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึก (ดูตัวอย่างประเด็นคำถามเกี่ยวกับการลงทุนในเด็กสำหรับครัวเรือน ในภาคผนวก ก.)

3.2 องค์การบริหารส่วนตำบล สัมภาษณ์ประธานหรือคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คนใดคนหนึ่งหรือหลายคน โดยประเด็นคำถามเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชุมชน และทิศทางและความเป็นไปได้ของอบต. ในการสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน (ดูตัวอย่างประเด็นคำถามเกี่ยวกับการลงทุนในเด็กสำหรับองค์กรชุมชนในภาคผนวก ข.)

3.3 องค์กรภาครัฐส่วนกลาง ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน จะสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของหน่วยงานต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร/หน่วยงาน รวมทั้งโครงการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามวิสัยทัศน์ของหน่วยงานต่างๆ 10 แห่ง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

ผลการศึกษา

ความคาดหวัง การลงทุนในเด็ก และวิสัยทัศน์

เนื่องจากการศึกษานี้มีการเก็บข้อมูลในเรื่องความคาดหวัง การลงทุนในเด็ก/บุตร และวิสัยทัศน์ของครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งถามเฉพาะความคาดหวัง และวิสัยทัศน์ เพราะการลงทุนในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย และสังคมของหน่วยงานปรากฏในงานวิจัยชิ้นอื่นในชุดการวิจัยเรื่อง “การลงทุนในเด็ก” แล้ว) โดยการศึกษาในระดับครัวเรือนได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ส่วนการศึกษาในระดับชุมชนใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึกประธานหรือรองประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่เมื่อลงพื้นที่พบว่า อบต.ส่วนใหญ่ นัดคณะกรรมการ อบต. มาทั้งหมด จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ใช่ความคิดเห็นของคนใดคนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่จะร่วมกันออกความคิดเห็น แม้ว่าในบางครั้งอาจจะมีความเห็นแย้งกันบ้างในคณะกรรมการ อบต. ที่มาจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน ส่วนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในเด็กใช้แบบสอบถามปลายเปิด (open-end questionnaire) ดังนั้นในการเสนอผลการศึกษาในรายงานนี้ จึงแยกผลการศึกษาตามลักษณะครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

ก. ระดับครัวเรือน

ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ก่อนการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกครัวเรือนจังหวัดละ 14 ราย (เขตเมือง 7 ราย และชนบท 7 ราย) เมื่อลงเก็บข้อมูลจริงก็ได้พบอุปสรรคมากมาย เช่น การนัดหมายคลาดเคลื่อน การเดินทาง ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ระดับลึกนาน ทำให้บางคนคอยไม่ไหวขอลับก่อน การประสานงาน การเรียกร้องค่าตอบแทนให้ผู้ตอบจากผู้ประสานงาน (ทั้งๆ ที่มีของขวัญให้แล้ว) เป็นต้น ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนภาคไม่ตรงตามที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามก็ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต่ำกว่าเป้าหมายเล็กน้อย รวมทั้งหมด 65 ราย (ตั้งเป้าไว้จังหวัดละ 4 ราย รวม 70 ราย) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจากการสนทนากลุ่มนำมาเสริมในรายละเอียดด้วย ผู้วิจัยได้พยายามแปลงข้อมูลเชิงคุณภาพมาเป็นเชิงปริมาณด้วย เพื่อจะให้เห็นภาพความมากน้อยของประเด็นสำคัญบางประเด็น โดยนำเสนอไว้ในตารางภาคผนวก กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรสที่มีลูกอย่างน้อย 1 คน อายุไม่ต่ำกว่า 1 ปี (เพื่อให้เห็นภาพพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรด้วย) อายุเฉลี่ยประมาณ 45 ปี เป็นหญิง (ร้อยละ 58.5) มากกว่าชาย (ร้อยละ 41.5) ส่วนใหญ่ยังสมรสอยู่ ประมาณครึ่งหนึ่งการศึกษาสูงกว่าประถม มีหลากหลายอาชีพ รายได้เฉลี่ย 17,555 บาท ฐานะทางเศรษฐกิจจากการสังเกต ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง (ดูตารางในภาคผนวก ผ.1)

1. ความคาดหวังต่อบุตร

ในเรื่องความคาดหวังที่มีต่อบุตรของพ่อแม่ใช้ชุดของคำถามหลายข้อ (ดูรายละเอียดคำถามในภาคผนวก ก.) คำถามที่สำคัญได้แก่

- “ท่านมีความคาดหวังต่อบุตรหรือไม่ และคาดหวังในเรื่องใดบ้าง และเพราะเหตุใดท่านจึงคาดหวังกับบุตรของท่านเช่นนั้น”
- “ความคาดหวังในตัวบุตรของท่านมีความแตกต่างกันตามเพศ ตามวัย และลำดับที่ของบุตรหรือไม่”

1.1 ลำดับความสำคัญของความคาดหวัง

ผลจากการศึกษาความคาดหวังที่มีต่อบุตร พบว่า ความคาดหวังของพ่อแม่โดยทั่วไปต่อบุตรที่ชัดเจนที่สุดก็คือ ความคาดหวังให้ลูกมีการศึกษาสูง (กว่า 1 ใน 3 ของตัวอย่าง)

อย่างไรก็ตามพ่อแม่ส่วนใหญ่จะมีความคาดหวังหลายอย่างที่เป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกัน กล่าวคือ (ดูข้อมูลในตาราง ผ. 2)

- คาดหวังให้ลูกมีการศึกษาสูง มีอาชีพดี
- คาดหวังให้ลูกมีการศึกษา มีอาชีพ และเป็นคนดี

- คาดหวังให้ลูกมีการศึกษา มีอาชีพ และเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชรา
- คาดหวังให้ลูกมีสุขภาพดี
- คาดหวังให้ลูกเป็นคนดีและช่วยเหลือสังคม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่มแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการศึกษา โดยพ่อแม่มองการศึกษาว่าเป็นทรัพย์สินที่จะต้องติดตัวลูกไป สามารถเอาไปใช้ประกอบอาชีพ/ทำมาหารายได้ พึ่งพาตนเองได้ (โดยเฉพาะลูกสาว) การศึกษานำพาไปสู่อนาคตที่ดี มีหน้าที่การงานและสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น นอกจากนี้การศึกษายังนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของทั้งพ่อแม่ ตัวบุตร และวงศ์ตระกูล รวมทั้งมีแนวโน้มช่วยให้ลูกเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคม โดยพ่อแม่มองความสัมพันธ์ของการศึกษากับอาชีพว่าการศึกษาเป็นตัวกำหนดอาชีพของบุตร โดยพ่อแม่มีความเชื่อว่าเมื่อลูกมีการศึกษาสูงก็จะมีอาชีพที่ดี มีรายได้ดี มีความสุขสบายพึ่งตนเองได้ ผลพลอยได้ก็คือลูกก็จะมาดูแลพ่อแม่ตอนสูงอายุหรือเวลาที่พ่อแม่เจ็บป่วย และยังสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้ ดังคำกล่าวจากการสนทนากลุ่มต่อไปนี้

“..อยากให้ลูกมีการศึกษา อยากให้เรียนดีเหมือนคนอื่น วันข้างหน้าจะได้สบาย เพราะเห็นความลำบากมาเยอะ ก็อยากให้ลูกสบาย ทรัพย์สินสมบัติให้ไปแล้วก็หมด แต่การศึกษาจะติดตัวลูกไป การศึกษาสำคัญยิ่งลูกสาวยิ่งต้องเรียนให้มากๆ ถ้ามีครอบครัวแล้วเกิดครอบครัวมีปัญหา ลูกก็ยังพอมีความรู้ที่จะช่วยเหลือตัวเองได้..”

(สนทนากลุ่มชาย..... กทม.)

ส่วนความคาดหวังที่ต้องการเห็นบุตรของตนเป็นคนดีนั้น พ่อแม่ส่วนใหญ่มองความคาดหวังว่า**ให้ลูกเป็นคนดี** เป็นสิ่งที่สืบเนื่องหรือเป็นผลมาจากการที่ลูกมีการศึกษาหรืออาชีพที่ดี ก็จะทำให้ลูกเป็นคนดี ช่วยเหลือสังคม โดยมองว่าการเป็นคนดีนั้น หมายรวมถึงการมีความประพฤติดี ไม่กินเหล้า สูบบุหรี่ ดินยาเสพติด ไม่สร้างความหนักใจให้แก่พ่อแม่ รู้จักทำมาหากิน ไม่เกเร กตัญญูกตเวที และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง พ่อแม่ และสังคม ช่วยเหลือครอบครัว แม้ว่าบุตรจะไม่ประสบความสำเร็จในด้านใดๆ เลย แต่พ่อแม่ก็ต้องการให้บุตรของตนเป็นคนดี พ่อแม่ที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีการศึกษาสูง มีความคาดหวังอยากให้ลูกเป็นคนดี ด้วยความเชื่อว่าคนที่มีการศึกษาสูงๆ ขึ้นไปมีแนวโน้มที่จะเป็นคนดีได้มากกว่า (แม้ว่าลักษณะเช่นนี้จะไม่เกิดแก่เด็กทุกคน ขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลด้วย) และเชื่อว่าเมื่อลูกมีการศึกษาดีจะทำให้เขาสามารถเลือกตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ โดยพ่อแม่จะพยายามปลูกจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัวและสังคมมากกว่าที่จะเห็นลูกเก่งและฉลาดเพียงอย่างเดียว ดังคำพูดที่ว่า

“..สังคมปัจจุบันกำลังมีปัญหา ก็เพราะว่าเรามีคนเก่ง/คนฉลาดเยอะ แต่เด็กมีจิตสำนึกรับผิดชอบแล้วความเก่ง/ฉลาดก็จะตามมาเอง..”

(คุณสมใจนึก.....ภาคใต้)

“..คาดหวังอยากให้ลูกเรียนสูงๆ เพราะจะได้ทำงานดีๆ แล้วจะได้ส่งเสียให้แม่ด้วย เพราะแม่ไม่ค่อยมีรายได้ พ่อไปทำงานที่กรุงเทพฯ ก็หายไปเลย ไม่ส่งข่าวเกือบปีแล้ว..”

(คุณบัวศรี.....บุรีรัมย์)

“..คาดหวังให้ลูกเรียน มีความรู้ เพราะพ่อแม่การศึกษาต่ำ มุ่งงานทำก็ไม่ก้าวหน้า และอยากให้ลูกมีจิตสำนึกรับผิดชอบ และส่วนอื่นๆ จะตามมาเอง..”

(ป้าอะฮ้อน.....บุรีรัมย์)

ในขณะที่บางครอบครัวโดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ และมีการศึกษาน้อยก็คาดหวังเช่นเดียวกันคือให้ลูกมีการศึกษาดีควบคู่ไปกับการเป็นคนดี เพราะพ่อแม่ไม่ต้องการให้ลูกลำบากในการดำรงชีวิตในสังคมเช่นเดียวกับพ่อแม่ ซึ่งได้เรียนหนังสือน้อย และพ่อแม่ก็ไม่มีสมบัติจะให้ มีความต้องการให้ลูกเรียนหนังสือสูงๆ เพื่อจะได้ทำมาหากินเลี้ยงตนเอง และเลี้ยงดูพ่อแม่บ้าง ประกอบกับสังคมปัจจุบันสภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด ลักขโมย เป็นต้น พ่อแม่จึงอยากให้ลูกห่างไกลสิ่งเหล่านี้ด้วย เช่นเดียวกับความคาดหวังให้ลูกเป็นที่พึ่งยามแก่/ชรา ก็เป็นความคาดหวังที่สืบเนื่องมาจากความคาดหวังด้านการศึกษาและอาชีพ เพราะเชื่อว่าเมื่อลูกมีการศึกษาดี มีอาชีพเลี้ยงตัวได้ ลูกก็ควรจะเผื่อแผ่รายได้มาเลี้ยงพ่อ-แม่เมื่อตอนแก่ชรา หรือในยามเจ็บป่วยด้วย ความคาดหวังนี้เป็นความคาดหวังตามบรรทัดฐาน (norm) ของสังคมในเรื่องของความกตัญญูต่อบุพการี ซึ่งลูกต้องตอบแทนให้แก่พ่อแม่ โดยการเลี้ยงดู /ดูแลยามเจ็บป่วย โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีฐานะยากจนจะคาดหวังให้ลูกมาเลี้ยงพ่อแม่มากกว่าพ่อแม่ที่มีฐานะดี ความคาดหวังนี้มีอยู่ในครอบครัวส่วนน้อยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เป็นความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยของพ่อแม่เป็นหลัก หากพ่อแม่ยังอยู่ในวัยกลางคน ความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวก็ยังอยู่ในระดับที่น้อย แต่เมื่ออายุของพ่อแม่มากขึ้น ระดับของความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวก็จะเพิ่มมากขึ้นไปเรื่อยๆ ความคาดหวังดังกล่าวมีทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจ (การเงิน) เมื่อลูกมีรายได้ก็นำมาส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้บ้าง และสิ่งที่เป็นนามธรรมก็คือความต้องการดูแลเอาใจใส่ ปรนนิบัติพ่อแม่เมื่อยามเจ็บป่วย/ตอนแก่ชรา โดยเฉพาะบุตรสาว

แสดงว่าความหมายของการเป็นคนดีของพ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและพ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า จะมีลักษณะควบคู่ไปกับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันในมุมมองของการเป็นคนดีอยู่บ้าง โดยพ่อแม่ที่มีฐานะดี การศึกษาสูง มองว่าลูกที่ดีก็คือลูกที่ตั้งใจเรียนให้สูง มีอาชีพ/หน้าที่การงานดี และเมื่อมีรายได้ดีก็ช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นการมองจากลูกออกไปสู่สังคม ในขณะที่พ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน การศึกษาน้อยกว่า จะมองถึงการเป็นคนดีในลักษณะที่ลูกต้องตอบแทน

บุญคุณพ่อแม่ โดยส่งเงินมาให้ใช้บ้าง และมีความประพฤติดี ไม่เกเรหรือติดยาเสพติด คบเพื่อนไม่ดี พฤติกรรมด้านอื่นดีด้วย ซึ่งเป็นการมอง ย้อนหลังจากตัวลูกเข้าสู่พ่อแม่

ความคาดหวังที่ครอบครัวยุติความสำคัญอันดับหลังๆ ก็คือ เรื่องสุขภาพอนามัยของบุตร พ่อแม่จะให้ความสำคัญหรือคาดหวังให้ลูกที่ยังเล็กอยู่ โดยเฉพาะในช่วงที่ลูกยังอยู่ในครรภ์และตลอดเรื่อยมาจนถึงวัยเด็กหรือวัยก่อนเรียน มีสุขภาพดี แข็งแรง พอลูกเข้าสู่วัยเรียน ความคาดหวังในเรื่องสุขภาพอนามัยของบุตรจะลดความสำคัญลงมา แต่ให้ความสำคัญกับความคาดหวังในเรื่องการศึกษามากขึ้น เพราะเมื่อบุตรโตขึ้น เขาสามารถที่จะดูแลตนเองได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามพ่อแม่ก็ได้ทอดทิ้งหรือละเลยสุขภาพอนามัยของบุตรแต่อย่างใด ด้วยเหตุที่ว่าพ่อแม่เห็นว่าการมีสุขภาพอนามัยที่ดี ร่างกายแข็งแรง และจิตใจสดชื่น ย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการศึกษาของลูกด้วย ดังนั้นความคาดหวังในเรื่องสุขภาพอนามัยจึงเป็นความคาดหวังระยะสั้น เมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังด้านการศึกษา ซึ่งเป็นความคาดหวังระยะยาว

1.2 ความแตกต่างของความคาดหวังต่อบุตร

ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรนั้นอาจมีความแตกต่างกันไปตามวัย เพศ และลำดับที่ของบุตร รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของพ่อแม่ และเขตที่อยู่อาศัย จากผลการศึกษา พบว่า

- **วัยของบุตร** พ่อแม่คาดหวังบุตรของตนแตกต่างกันไปตามวัยของบุตร โดยในช่วงตั้งแต่ก่อนคลอดจนถึงวัยประถมศึกษา พ่อแม่ให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพอนามัยของบุตรเป็นเรื่องหลัก ความคาดหวังของพ่อแม่ตอนตั้งครรภ์คือให้ลูกสุขภาพดี ไม่มีความพิการ แต่พอลูกเข้าสู่วัยเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลและวัยประถมศึกษาเป็นต้นไป พ่อแม่ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษา อยากให้ลูกเรียนเก่ง เรียนดี/เรียนสูงๆ เป็นหลักตลอดช่วงวัยเรียน พอลูกเรียนจบแล้วจึงเปลี่ยนความคาดหวังเป็นเรื่องของอาชีพหรือหน้าที่การงานของบุตร อยากให้ลูกมีงานทำดีๆ มีความมั่นคง โดยเฉพาะอาชีพราชการ ซึ่งสามารถเผื่อแผ่มาถึงพ่อแม่ในยามเจ็บป่วยได้ด้วย และยังทำประโยชน์ให้สังคมได้ด้วย ความคาดหวังในเรื่องพฤติกรรมเป็นคนดีนั้นจะทวีความสำคัญอย่างมากในช่วงวัยรุ่นเป็นต้นไป จนถึงช่วงทำงาน แต่งงานและตลอดชั่วชีวิตของบุตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพ่อแม่ให้ความสำคัญก่อนหลังในความคาดหวังที่มีต่อบุตรแตกต่างกันออกไปตามวัยของบุตร นอกจากนี้ความคาดหวังต่อบุตรยังแตกต่างกันไปตามวัยของพ่อแม่ด้วย โดยเฉพาะช่วงที่พ่อแม่เข้าสู่วัยชรา ความคาดหวังที่ต้องการให้บุตรดูแลเมื่อยามแก่ชราและยามเจ็บป่วยจะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

- **เพศของบุตร** พ่อแม่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85) จะมีความคาดหวังต่อบุตรทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน (ดูตาราง ผ. 2) โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาพ่อแม่จะคาดหวังให้บุตรทั้งสองเพศเรียนสูงพอๆ กันโดยขึ้นกับบุตร/สติปัญญาของบุตรแต่ละคน แต่ก็คาดหวังว่าลูกสาวจะเรียนได้ดีกว่าลูกชาย ดังคำกล่าว

“..อยากให้ลูกเรียนตามความสามารถที่เขาจะรับได้ ตามความสมัครใจ มีปัญญาขนาดไหนก็ให้ไปเหมือนกันทั้งลูกชายลูกสาว แต่ในความคิดแล้วลูกสาวจะเรียน/หาความรู้ได้มากกว่าเพราะไม่เที่ยวเตร่ เด็กผู้ชายมีโอกาสที่จะเสียมากกว่า ทั้งเรื่องยาเสพติด เที่ยว และที่สำคัญคือสามารถฟังลูกสาวได้มากกว่าฟังลูกชาย เช่น ช่วยงานบ้าน ดูแลยามเจ็บป่วย และดูแลยามแก่ชรา..”

(สนทนากลุ่มชาย .....กทม)

ส่วนความคาดหวังในเรื่องของอาชีพนั้น มีความแตกต่างกันไปบ้างตามเพศของบุตร ซึ่งพบมากในชนบท ในเขตเมืองบางส่วน ซึ่งพ่อแม่ยังคาดหวังให้ลูกประกอบอาชีพบางอาชีพโดยเฉพาะ เช่น เพศชายพ่อแม่คาดหวังให้มีอาชีพ ตำรวจ ทหาร ส่วนเพศหญิงให้มีอาชีพพยาบาล หรือครู เป็นต้น ส่วนในเรื่องความคาดหวังของพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกมาดูแลตอนชรา พบว่าในชนบทพ่อแม่หลายครอบครัวคาดหวังให้ลูกสาวเป็นผู้ดูแลพ่อแม่เมื่อยามแก่ชรา โดยให้เหตุผลว่าลูกผู้หญิงมีการเป็นคนดี และคิดถึงพ่อแม่ของตน พยายามปฏิบัติหน้าที่ดูแลพ่อแม่ที่แก่ชราดีกว่าลูกชาย ซึ่งเมื่อแต่งงานแล้วมักแยกออกไปอยู่ที่อื่น โดยแม่จะคาดหวังในเรื่องนี้สูงกว่าพ่อ โดยมีฐานการคิดว่าลูกสาวของตนน่าที่จะปฏิบัติต่อตนเองได้ดี เช่น ที่ตนปฏิบัติต่อพ่อแม่เช่นนั้นบ้าง

● **ลำดับที่ของบุตร** 3 ใน 4 ของตัวอย่างความคาดหวังต่อบุตรแต่ละคนเหมือนกัน แต่จะมีความแตกต่างบ้างก็คือด้านการศึกษา ในครอบครัวชนบทที่ฐานะยากจน กล่าวคือ พี่คนโตจะถูกคาดหวังให้ทำงานช่วยครอบครัว หรือสืบทอดธุรกิจของครอบครัวมักจะไม่ได้เรียนหนังสือสูงมากนักหรือจบเพียงระดับประถมศึกษา แล้วออกมาทำงานภายในครอบครัวหรือนอกครอบครัว เพื่อช่วยเหลือฐานะทางบ้าน ในขณะที่น้องๆจะได้เรียนหนังสือสูงกว่าลูกคนโต

ความคาดหวังต่อการพึ่งพาในยามแก่ชรา อาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางครอบครัว พ่อแม่มักจะคาดหวังที่จะพึ่งพาลูกที่ไม่แต่งงาน ซึ่งไม่ค่อยมีการะครอบครัวหรือฟังลูกคนเล็ก แม้จะแต่งงานก็จะให้อยู่กับพ่อแม่ ครอบครัวที่มีเชื้อสายจีนมักจะหวังพึ่งพาลูกคนโต เพราะเป็นลูกที่ดำเนินกิจการ/ธุรกิจของพ่อแม่หรือเป็นบรรทัดฐานสังคมที่ลูกคนโตต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ และคนไทยก็จะหวังให้ลูกชาย โดยเฉพาะลูกชายคนโต (คนเล็ก) บวชให้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความคาดหวังที่แตกต่างกัน ในบางด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อาชีพ การพึ่งพาในยามชรา การเป็นคนดี และหวังให้ลูกบวชให้ เมื่อพิจารณาตามลำดับที่บุตร พบว่าความคาดหวังดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับเพศบุตรไปด้วยในเวลาเดียวกัน

● **ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่** พ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางค่อนข้างดีขึ้นไปและมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่สามารถระบุได้ว่า ต้องการให้ลูกจบการศึกษาขั้นต่ำระดับใด ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการให้จบปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งจะแตกต่างกับครัวเรือนที่พ่อแม่มีความรู้ระดับประถม/มัธยมศึกษา และมีฐานะยากจนซึ่งไม่มีเงินที่จะส่งให้ลูกเรียน

สูงไปได้มากๆ คาดหวังการศึกษาสูงสุดของลูกในลักษณะที่ว่าอยากให้ลูกเรียนสูงๆ แต่จะเรียนได้ก็ขึ้นกับตัวลูกและสติปัญญาของลูก แต่ถ้าเขาเรียนได้ก็จะพยายามหาเงินมาส่งให้เรียนโดยพ่อแม่มีความเชื่อว่าถ้าเรียนสูงก็จะหางานทำได้ง่ายทั้งภาครัฐและเอกชน และจะไม่ลำบากเหมือนพ่อแม่

● **เขตที่อยู่อาศัย** ทั้งในสังคมชนบทและเขตเมืองพ่อแม่ต่างให้ความสำคัญต่อเรื่องการศึกษาหรือการศึกษากับอาชีพเป็นอย่างมาก โดยส่วนใหญ่อยากให้ลูกเรียนสูง ซึ่งปัจจุบันก็ตั้งความหวังไว้ถึงปริญญาตรี สำหรับความแตกต่างในเรื่องความคาดหวังในอาชีพของบุตร พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีความคาดหวังในอาชีพของบุตรชาย-หญิงไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก จะมีบ้างครอบครัวในชนบทส่วนใหญ่ยังคาดหวังให้บุตรของตนประกอบอาชีพรับราชการ (ในขณะที่ครอบครัวในกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญเท่าๆ กันระหว่างอาชีพรับราชการ การทำงานบริษัทเอกชน และการประกอบอาชีพส่วนตัว) เนื่องจากการรับราชการสอดคล้องกับค่านิยมดั้งเดิมในเรื่องของ “การเป็นเจ้าเป็นนายคน” อีกทั้งการรับราชการมีรายได้ที่ต่อเนื่องและแน่นอนมีสวัสดิการดีเมื่อแม่มาถึงพ่อแม่ มีความมั่นคงสูงกว่า มีเกียรติแก่วงศ์ตระกูล ดังนั้นอาชีพรับราชการจึงเป็นเครื่องแสดงถึงการยกระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวไปพร้อมกัน เนื่องจากคนในชนบทส่วนใหญ่เห็นว่าการประกอบอาชีพด้านการเกษตรค่อนข้างลำบาก รายได้น้อย และไม่มีหน้ามีตา (ฐานะทางสังคมต่ำ)

ครัวเรือนกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ มีความคาดหวังที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากครัวเรือนภูมิภาคอื่น กล่าวคือ มีความคาดหวังให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดีมีอาชีพที่ดีควบคู่กับคาดหวังให้ลูกเป็นคนดีเป็นส่วนใหญ่ (ดูตาราง ผ. 3 ประกอบ) ด้วยเหตุผลไม่อยากจะให้ลูกลำบากในการดำรงชีวิต ซึ่งพบทั้งในกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจน ปากกัดตีนถีบ และมีการศึกษาน้อย และในครัวเรือนที่มีฐานะดีมีการศึกษาสูงด้วย เหตุผลของการอยากให้ลูกเป็นคนดีด้วยก็เพราะการศึกษายาวแต่อย่างเดียวอาจไม่ช่วยให้ลูกรอดพ้นจากสภาพที่เต็มไปด้วยปัญหาสังคมของกรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหายาเสพติด การแข่งขัน สิ่งยั่วยุ การมั่วสุมของวัยรุ่น เป็นต้น พ่อแม่ส่วนใหญ่ จึงมีความคาดหวังให้ลูกเป็นคนดีด้วย โดยคาดหวังว่าการเป็นคนดีทำให้ลูกตัดสินใจเลือกสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม นอกจากนี้การดำเนินชีวิตแบบสังคมเมืองทำให้ครอบครัวมีข้อจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านเวลาที่จะให้กับบุตรทำให้บุตรมีโอกาสเสี่ยงต่อพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์

2. พฤติกรรมการลงทุนในบุตร

2.1 ความหมายของการลงทุนในบุตร

ในการศึกษาพฤติกรรมการลงทุนในบุตรของครัวเรือนนั้น ใช้คำถามว่า

“เมื่อกล่าวถึงการลงทุนในบุตร ท่านเข้าใจว่าอย่างไร”

“การลงทุนที่เป็นเม็ดเงินกับการลงทุนด้านเวลา อันไหนสำคัญกว่ากัน”

“จากรายได้ที่ท่านมีอยู่ ท่านตั้งใจที่จะใช้จ่ายให้กับลูกในด้านใดมากที่สุดในอนาคต (การศึกษา, สุขภาพ, สังคม) เรียงตามลำดับความสำคัญ และการลงทุนทั้งสามด้านควรทำควบคู่กันไปหรือไม่ “

“ท่านตั้งใจลงทุนให้ลูกคนโต คนกลาง และคนเล็ก มากกว่ากัน”

จากการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่า การลงทุนในบุตรมีมุมมองที่หลากหลายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ครั้วเรือนส่วนมากมีความเข้าใจว่าการเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่ที่พ่อแม่ต้องลงทุน ทั้งที่เป็นตัวเงินและการลงทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน คือการลงทุนแรง หรือการใช้เวลา การลงทุนที่เป็นตัวเงิน หมายถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินทั้งหมดในเรื่องของการลงทุนทางการศึกษา, สุขภาพอนามัย, การลงทุนทางด้านอื่นๆเกี่ยวกับตัวลูก ส่วนการลงทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน หมายถึงการลงทุนทางด้านเวลาและแรงกาย ในการอบรมสั่งสอน ให้ความรักความอบอุ่น การมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์เสริมสร้างจินตนาการให้แก่บุตร

ประเด็นที่ 2 ครั้วเรือนบางส่วน เข้าใจว่าการเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่ที่พ่อแม่ควรจะต้องรับผิดชอบ ไม่ถือว่าเป็นการลงทุน ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการบริโภค เพราะไม่ได้หวังผลตอบแทนหรือผลกำไรเหมือนการลงทุนทั่วไป ดังคำพูดนี้

“...ไม่เคยนึกว่าเป็นการลงทุน เป็นหน้าที่ที่เราจะต้องเลี้ยงเขา เขาเป็นลูกเกิดมาแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องเลี้ยงดูเขา..”

(คุณนิตย์ ..... สุราษฎร์ธานี)

“...ลงทุนในลูกแม้แต่ชีวิตเราก็ให้ลูกได้ แต่ขอให้ลูกเป็นคนดีก็พอแล้ว...”

“...ลงทุนให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดีกว่า ลงทุนไปในลูกจะไม่ขาดทุน คือไม่หวังผลตอบแทนกลับมา ขอให้ลูกเป็นคนดีเท่านั้น...”

(สนทนากลุ่มหญิง.....สุราษฎร์ธานี)

“...การลงทุนในลูก เหมือนถมดิน ไม่มีการหยุดลงทุน ตายเมื่อไรถึงจะหยุด...”

(คุณชิต.....แพร่)

ประเด็นที่ 3 ครั้วเรือนส่วนน้อยเข้าใจว่า การลงทุนในบุตรคือการสร้างคน/บุตรให้เป็นคนดี

“...การให้เวลา ให้ความรัก และการอบรมสั่งสอน ไม่ถือว่าเป็นการลงทุน แต่เป็นหน้าที่ของผู้เป็นพ่อ-แม่ต้องทำให้ลูก เพื่อเป็นการชี้หรือให้แนวทางแก่ลูก เมื่อโตขึ้นเขาจะได้เป็นคนดี...”

(คุณพร.....แพร่)

อย่างไรก็ตามในการดูแลเลี้ยงดูบุตรพ่อแม่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านเวลามากกว่าสิ่งที่ต้องลงทุนในรูปของตัวเงิน หรืออาจให้ความสำคัญพอๆ กัน

2.2 ความตั้งใจในการลงทุนในบุตร (Willingness to Pay)

ในการสอบถามความตั้งใจจะจ่ายเงินในการลงทุนเพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่บุตรของพ่อแม่ พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีความตั้งใจจะลงทุนเพื่อการศึกษาให้แก่บุตรมากที่สุด รองลงไป คือการลงทุนในด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบความตั้งใจที่จะใช้จ่ายในการลงทุนในบุตร ก็พบว่าพ่อแม่กว่า 1 ใน 3 ตั้งใจที่จะลงทุนให้แก่บุตรชายและบุตรสาวเท่าๆ กัน โดยมีเหตุผลว่ารักลูกเท่าๆ กัน ในขณะที่พ่อแม่อีกเกือบ 1 ใน 3 ตั้งใจจะลงทุนให้แก่ลูกสาวมากกว่าลูกชาย แต่ก็มีพ่อแม่อีกประมาณร้อยละ 14 ที่ตั้งใจจะลงทุนให้ลูกชายมากกว่า เพราะเชื่อว่าลูกชายจะได้มีหน้าที่การงานที่ดี นำชื่อเสียงไปวงศ์ตระกูล แต่เมื่อถามความตั้งใจที่จะลงทุนให้แก่ลูกแต่ละคนตามลำดับที่ (เช่น คนโต คนกลาง หรือคนเล็ก) ก็พบว่าพ่อแม่ส่วนน้อยที่ตั้งใจจะลงทุนแตกต่างกันในระหว่างลูกแต่ละคน โดยเฉพาะความตั้งใจที่จะลงทุนกับลูกคนโต เพราะเชื่อว่าลูกคนโตจะนำรายได้มาส่งเสียตัวเองให้ได้เรียนต่อไป อย่างไรก็ตามลำดับที่ของบุตรดังกล่าวเชื่อมโยงกับเพศของบุตรในแง่ของความตั้งใจจะลงทุนด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วพ่อแม่ส่วนใหญ่มีความตั้งใจจะลงทุนให้ลูกทุกคนเท่ากัน (ดูตาราง ผ. 4 ประกอบ)

เมื่อถามถึงความตั้งใจที่จะลงทุนให้ลูกได้เรียนสูงสุดในชั้นใด พบว่า พ่อแม่กว่าครึ่งหนึ่งตั้งใจจะให้ลูกเรียนถึงปริญญาตรีและสูงกว่า เป็นที่น่าสังเกตว่าพ่อแม่จำนวนมากระบุชัดเจนว่า จะส่งให้ลูกเรียนสูงกว่าปริญญาตรี เพราะเดี๋ยวนี้ปริญญาตรีก็หางานยาก (โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีการศึกษาสูง) มีพ่อแม่ประมาณ 1 ใน 3 ที่ไม่ระบุว่าจะให้ลูกเรียนถึงชั้นใด (โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีการศึกษาประถมศึกษา) โดยให้เหตุผลว่าจะไม่บังคับลูกให้เขาเรียนได้มากที่สุดที่สติปัญญาเขาจะเรียนได้ (ดูตาราง ผ. 4)

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของความตั้งใจในการลงทุนด้านการศึกษาของบุตร ตามระดับการศึกษาของพ่อแม่และแม่ที่สามารถระบุการศึกษาสูงสุดที่ตั้งใจจะลงทุนให้ลูก พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนกล่าวคือพ่อแม่ยังมีการศึกษาสูงยังมีความตั้งใจจะลงทุนในการศึกษาให้ลูกในระดับที่สูงขึ้นโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม พบว่า พ่อแม่ที่แม้จะมีการศึกษาในระดับประถมหรือมัธยมก็มีแนวโน้มที่ตั้งใจจะลงทุนให้ลูกในระดับอุดมศึกษาให้ลูกในสัดส่วนที่สูง โดยให้เหตุผลว่า ไม่อยากให้ลูกลำบากเหมือนพ่อแม่ซึ่งเรียนมาน้อย นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนเมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเมือง มีแนวโน้มที่จะตั้งใจลงทุนให้ลูกเรียนในระดับอุดมศึกษามากกว่าพ่อแม่ที่อยู่ในชนบท ในขณะที่พ่อแม่บางรายที่อยู่ในชนบท ตั้งใจจะส่งเสียบุตรให้ไปเรียนในเมืองหรือในจังหวัดอื่นที่มีโรงเรียนที่มีชื่อเสียง และพ่อแม่ที่อยู่ในเมืองอยู่แล้วก็ตั้งใจจะส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2.3 พฤติกรรมการลงทุนในบุตร

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการลงทุนที่พ่อแม่มีต่อบุตร พบว่า โดยทั่วไปแล้วครอบครัวจะมีค่าใช้จ่ายหรือเม็ดเงินที่ลงไปให้กับบุตรของตัวเองจะแตกต่างกันไปตามวัยของบุตร เช่นเดียวกับความคาดหวัง กล่าวคือ ในขณะที่ลูกยังอยู่ในครรภ์จนถึงวัยประมาณ 1 ขวบ (บางรายอาจจะดูแลจนถึงก่อนช่วงวัยประถมศึกษา) พ่อแม่จะเน้นการลงทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและเวลาในการดูแลด้านสุขภาพและโภชนาการของลูกมากที่สุด ดังนั้นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็น ค่าอาหาร ค่านม และอาหารเสริม เมื่อลูกเข้าสู่วัยเรียนพ่อแม่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการลงทุนเรื่องการศึกษามากขึ้น ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและเวลา ในขณะที่เดียวกันอาจลดความสำคัญของการลงทุนด้านสุขภาพอนามัยลง แต่ก็ยังไม่ละเลยการดูแลด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะพ่อแม่ที่อยู่ในเขตเมือง เพราะเชื่อว่าการมีสุขภาพกายที่ดี ทำให้ลูกมีสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ของการเรียนที่ดี อย่างไรก็ตามการลงทุนด้านการศึกษายังเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อบุตรเรียนในระดับที่สูงขึ้น แม้ว่าในช่วงการศึกษาภาคบังคับรัฐจะเป็น ผู้อุดหนุนให้ทั้งหมด พ่อแม่จะลงทุนที่เน้นตัวเงินน้อย แต่ก็ยังใช้เวลาในการดูแลลูกมาก จากการสัมภาษณ์ครอบครัวในชนบทและครอบครัวที่มีฐานะยากจนมีรายได้น้อย ก็พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งไม่ใช่ค่าเทอม เป็นค่าใช้จ่ายที่มากกว่าค่าเทอมหลายเท่าตัว เช่น ค่าเสื้อผ้า หนังสือ รองเท้า ค่ารถโดยสาร ค่าอาหารกลางวัน ค่ากิจกรรมในโรงเรียน ภาระค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นสิ่งที่พ่อแม่ต้องขนขวายจัดเตรียมเอาไว้ และนับเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นภาระหนักที่สุดของหลายครอบครัวในชนบท และครอบครัวยากจนในเมือง ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นต้นไป ยิ่งเพิ่มขึ้นเมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้น ทำให้หลายครอบครัวไม่สามารถส่งบุตรของตนให้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีสถานที่เรียนจำนวนไม่มากนัก และกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเรื่องที่พักเพิ่มเติมขึ้นมามาก ในขณะที่ครอบครัวที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปและส่วนใหญ่อาศัยในเขตเมือง (โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร) จะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนพิเศษของบุตร ครอบครัวโดยส่วนใหญ่ให้ลูกไปเรียนพิเศษ กวดวิชา เรียนคอมพิวเตอร์ เรียนดนตรี กีฬา อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายกิจกรรมกันเกือบทุกครอบครัว ทำให้ค่าใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาของบุตรสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเขตชนบท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสามารถในการจ่ายของพ่อแม่ในเขตกรุงเทพมหานครนั้นมีมากกว่าพ่อแม่ในชนบท

แม้ว่าการศึกษาคั้งนี้จะไม่ถามค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินในการศึกษาของบุตรในแต่ละครอบครัว เพราะจะต้องใช้เวลาในการถามมากและงานศึกษาคั้งนี้เป็นงานเชิงคุณภาพ จึงได้นำข้อมูลจากแหล่งอื่นมาเสริม แต่ก็มีข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร รอบที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 และการสำรวจข้อมูลเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2540 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) พบว่า ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรเฉลี่ยต่อคนต่อปี ประมาณ 8,940 บาท ในขณะที่พ่อแม่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ประมาณ 79,005 บาท พ่อแม่จะใช้จ่ายมากขึ้นเมื่อบุตรมีการศึกษาสูง

ขึ้น (ดูตาราง 6.1) กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะสูงเป็น 1.8 เท่าของค่าใช้จ่ายระดับประถมศึกษา และค่าใช้จ่ายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะสูงเป็น 1.3 เท่าของค่าใช้จ่ายระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉลี่ย

ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนเอกชนจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายในโรงเรียนรัฐบาล โดยเฉลี่ยจะสูงเป็น 3.3 เท่า สำหรับระดับประถมศึกษาจะสูงถึง 4 เท่า ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่า 3.1 เท่า และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงกว่า 3.3 เท่า อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าครอบครัวที่มีบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนเอกชนจะมีรายได้สูงกว่าครอบครัวที่มีบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลด้วย ดังนั้นถ้าครอบครัวหนึ่งมีบุตรในวัยเรียน 2 คน และบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนประเภทเดียวกันแล้ว ค่าใช้จ่ายในการศึกษาจะประมาณร้อยละ 23 ของรายได้ครัวเรือน ไม่ว่าครอบครัวนั้นจะส่งบุตรไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชนก็ตาม (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2542)

ตาราง 6.1 ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเฉลี่ยต่อคนต่อปี และรายได้เฉลี่ยต่อปีของพ่อแม่ จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและระดับการศึกษา พ.ศ. 2540

ระดับการศึกษา	ประเภทของโรงเรียน				รวม	
	รัฐบาล		เอกชน		ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อปี	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี
	ค่าใช้จ่ายฯ	รายได้ฯ	ค่าใช้จ่ายฯ	รายได้ฯ		
ประถมศึกษา	5,171	64,243	20,741	148,949	5,316	65,030
มัธยมศึกษาตอนต้น	9,034	76,567	28,216	256,823	9,533	81,255
มัธยมศึกษาตอนปลาย	9,698	94,183	31,872	144,000	12,824	101,208
รวม	8,473	74,833	27,890	248,124	8,940	79,005

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) **แรงงานเด็ก** สำนักนายกรัฐมนตรี ตาราง 28

สำหรับการลงทุนในด้านสุขภาพนั้น พบว่า พ่อแม่ในเขตเมืองโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพอนามัยในบุตรของตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสามารถในการจ่ายและการให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพการเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง นอกเหนือไปจากรายจ่ายค่าอาหารประจำวันตามปกติ ก็มีค่าใช้จ่ายเพิ่มในด้านอาหารบำรุง การตรวจสุขภาพเพิ่มขึ้นในขณะที่กำลังลงทุนในเรื่องสุขภาพในครอบครัวชนบท จะเน้นค่าอาหารที่รับประทานตามปกติแต่ละวันและค่ารักษาพยาบาล ตามลำดับ ส่วนการลงทุนใช้จ่ายในการสร้างเสริมสุขภาพมีน้อยมาก

สำหรับการลงทุนในด้านสังคม พบว่า การลงทุนทางด้านสังคมจะมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับด้านการศึกษาและสุขภาพ โดยครอบครัวส่วนใหญ่มองว่าการลงทุนด้านสังคมเป็นเพียงส่วนเสริมการลงทุน

ทุนในสองอย่างแรก และครอบครัวในชนบทมีค่าใช้จ่ายในด้านสังคมน้อยกว่ามาก เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวในเมืองและกรุงเทพฯ ซึ่งบางครอบครัวจะพาลูกไปเรียนร้องเพลง เต้นบัลเลต์ เรียนกอล์ฟ เทนนิส เป็นต้น ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างแพง) ทั้งนี้เพราะการทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมในโรงเรียน นอกโรงเรียน ภายในวัด ภายในชุมชน ไม่มีค่าใช้จ่ายหรือมีก็ต่ำมากต่างจากกรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก และพ่อแม่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับการลงทุนทางสังคมมากกว่าครอบครัวในชนบท เป็นที่น่าสังเกตว่ามีพ่อแม่ที่ตอบได้ว่าลงทุนด้านสังคม โดยการซื้อรถให้ลูกขับไปเรียนและไปทำงาน แสดงว่าพ่อแม่ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับสถานภาพทางสังคมของลูกในเชิงวัตถุนิยมขึ้น ซึ่งต่างจากการมองสังคมในแง่ที่เป็นนามธรรม เช่น การส่งเสริมให้ลูกเล่นดนตรี เล่นกีฬา เข้าค่ายอนุรักษ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามพ่อแม่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของการลงทุนด้านสุขภาพอนามัยและสังคมว่าควรทำควบคู่ไปกับการลงทุนด้านการศึกษา

2.4 แหล่งที่มาของเงินลงทุนในบุตร

ส่วนใหญ่จะมาจากรายได้ของครอบครัว รวมทั้งมาจากเงินส่งกลับของสมาชิกในครอบครัว และเกือบ 4 ใน 10 ที่ได้จาก ปู่-ย่า ตา-ยาย และเครือญาติโดยเฉพาะสังคมในชนบท ครอบครัวหลายครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากเครือญาติของตน ทั้งในด้านการเงิน และความช่วยเหลือในด้านการช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็ก ในขณะที่ครอบครัวในเขตกรุงเทพฯ การได้รับความช่วยเหลือจากเครือญาติมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก โดยเฉพาะการลงทุนที่ครอบครัวได้รับจากปู่ ย่า ตา ยาย ถือได้ว่าเป็นการลงทุนข้ามรุ่น ช่องทางการให้ความช่วยเหลือมีทั้งที่ผ่านจากปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่หลานโดยตรง และบางครั้งก็ผ่านทางพ่อแม่ แล้วจึงไปสู่หลานอีกทอดหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของการช่วยเหลือด้านเงินทอง ซึ่งผู้ให้ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าให้นำไปใช้จ่ายในเรื่องการศึกษาหรือด้านการบริโภค รวมทั้งการใช้เวลาในการดูแลหลานแทนในช่วงที่พ่อแม่ของหลานไปทำงานรวมทั้งการยกมรดกให้ลูก ในช่วงที่หลานเรียนในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเป็นการจุนเจือครอบครัวของลูก แต่ก็ยังขาดความชัดเจนว่ามรดกที่ให้นั้นให้ลูกหรือให้หลาน หรือทั้งสองคน ซึ่งเป็นการสนับสนุนทฤษฎีของ Caldwell ที่เกี่ยวกับการไหลของทรัพยากรได้ ในปัจจุบันจะไหลจากพ่อแม่หรือปู่ ย่า ตา ยาย มาสู่ลูกหรือหลาน (ดูตาราง ผ. 6)

นอกจากนี้แหล่งที่มาของเงินลงทุนทางการศึกษาอีกแหล่งหนึ่งที่พ่อแม่ที่ถูกสัมภาษณ์ได้ระบุถึงก็คือเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผ่านมาทางโรงเรียนหรือสถานศึกษา (formal credit) ซึ่งช่วยให้พ่อแม่ที่มีรายได้น้อยสามารถสนับสนุนให้ลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้ โดยลูกจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อทั้งโรงเรียนและสถานศึกษาเอง แต่พ่อแม่ก็จะคอยให้ความช่วยเหลือ/สนับสนุนด้านเอกสาร/หลักฐาน ดังคำพูด

“...พี่ให้คนที่ 2 ซึ่งกำลังเรียนปริญญาตรีกู้เงินหลวงเรียน โดยทางมหาวิทยาลัยเข้าช่วย ปีแรกได้มา 3 หมื่นบาท ปีที่ 2 ได้มา 45,000 บาท โดยทำสัญญาปีต่อปี ลูกเขาเดินเรื่องเอง พ่อแม่ช่วยหาหลักฐานมาประกอบ เงินที่ได้มาก็เอามาเฉลี่ยเป็นค่าเทอม ค่ารถ ค่าหอพัก...”

(คุณสุภาณี.....สุราษฎร์ธานี)

2.5 ความแตกต่างของการลงทุนในบุตรของครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ พบว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนมีขนาดของการลงทุนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของพ่อแม่ และความคาดหวังที่มีต่อบุตร สรุปได้ดังต่อไปนี้

1). วัยของบุตร

การลงทุนในบุตรจะมีความแตกต่างกันไปตามวัยของบุตร โดยในวัยเด็กพ่อแม่จะลงทุนทั้งในรูปตัวเงินและเวลาให้กับการดูแลสุขภาพอนามัย โดยพ่อแม่จะให้ความสำคัญกับการใช้เวลาในการดูแลลูกมากกว่าสิ่งที่เป็นตัวเงิน ส่วนวัยเรียนตอนต้นจะลงทุนด้านการเรียนและสุขภาพควบคู่กันไป ส่วนวัยรุ่นจนถึงเข้ามหาวิทยาลัย จะเป็นช่วงที่พ่อแม่ลงทุนด้านการศึกษามากที่สุด แต่ก็ยังใช้เวลาในการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดกับลูกวัยรุ่น เพราะกลัวจะเสียคน และพยายามทุ่มเทเวลาให้มากขึ้น

การลงทุนด้านการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องคุณภาพของสิ่งที่เลือกให้กับลูก ตามระดับการศึกษาและรายได้ของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงและมีระดับการศึกษาสูง จะมีการวางแผนทางการศึกษาให้กับลูก มีการเตรียมความพร้อมให้กับลูกก่อนวัยเรียน ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือในโรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนประถม-มัธยมที่มีชื่อเสียงโด่งดัง จัดหาของเล่นที่พัฒนาสมองและเสริมพัฒนาการ เมื่อลูกโตขึ้นก็จะเลือกโรงเรียนมัธยมที่มีชื่อเสียง ให้ลูกได้กวาดวิชาในวิชาที่ผลการเรียนไม่ดี เพื่อจะสอบเข้าโรงเรียนดังๆ หรือมหาวิทยาลัยคณะที่ดีๆ นอกจากนี้ครอบครัวในเขตเมืองส่วนใหญ่ยังลงทุนให้ลูกมีการเรียนเสริมภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ บางครอบครัวส่งเสริมให้ลูกได้เรียนดนตรี โดยให้เหตุผลว่า ดนตรีทำให้ลูกผ่อนคลายความเครียด ซึ่งแตกต่างจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และมีความรู้่น้อย ที่ลูกไม่มีโอกาสที่จะได้รับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

2). ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อ-แม่

การลงทุนด้านสุขภาพและโภชนาการให้ลูกในวัยเด็ก พบว่า มีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาและฐานะของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูง หรือครัวเรือนที่พ่อแม่มีการศึกษาสูง การดูแลสุขภาพและโภชนาการอยู่ในระดับดีมากเป็นพิเศษ เช่น เลือกให้ลูกรับประทานอาหารเสริมที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ นม และเครื่องดื่มน้ำปรุงสุขภาพอื่นๆ ซึ่งต่างจากครัวเรือนที่มีฐานะยากจน และมีความรู้่น้อย

ในกรณีที่พ่อแม่คาดหวังให้ลูกเป็นคนดีของสังคมแม้ว่าลูกจะเรียนไม่เก่ง พ่อแม่ส่วนใหญ่ทุ่มเทเวลาให้กับลูกแม้ว่าพ่อแม่ส่วนใหญ่ จะต้องทำงานนอกบ้าน ก็จะลงทุนสร้างให้ลูกเป็นคนดี ในเบื้องต้นพ่อแม่พยายามที่จะประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก เช่น ไม่พูดจาหยาบคาย ตั้งใจขยันทำงาน เป็นต้น พ่อแม่ใช้เวลาอยู่กับลูก เวลาส่วนใหญ่เป็นเวลาลงหลังจากเลิกงานแล้ว เพื่อที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น รับประทานอาหารร่วมกัน ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ ทำงานบ้านอื่นๆ บริกษาหรือ อบรมสั่งสอน พ่อแม่บางรายพาลูกไปทำบุญตักบาตรตั้งแต่ลูกยังเล็ก และเมื่อลูกโตขึ้นก็จะพาลูกไปทำบุญอย่างสม่ำเสมอ โดยพ่อแม่ให้เหตุ

ผลว่า การทำบุญในสังคมพุทธนั้นเป็นการ แบ่งปัน คือการสละสิ่งที่มีให้กับบุคคลอื่น การทำบุญตักบาตร จะมีส่วนทำให้เด็กที่จะเติบโตขึ้นนั้นจะเป็นผู้ที่มีเมตตา อ่อนโยน มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี พ่อแม่บางรายให้ลูกเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เช่น ลูกสุนัข ลูกแมว ปลาสวยงาม โดยให้เหตุผลว่า การเลี้ยงสัตว์และมีเมตตาต่อสัตว์นั้น สามารถทำให้สุขภาพจิตดี และมีจิตใจที่งดงามมากขึ้นด้วย เช่นกัน

การลงทุนด้านเวลาที่พ่อแม่มีให้กับบุตร พบว่า ครอบครัวในชนบทมีปริมาณเวลาให้กับลูกของตนค่อนข้างมาก กล่าวคือ จะอาศัยอยู่ในบ้านเรือนเดียวกัน มีเวลาอยู่ร่วมกันค่อนข้างมาก ในด้านของคุณภาพการใช้เวลา การอบรมสั่งสอน การมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวค่อนข้างน้อยในขณะที่ ครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครนั้น พบว่า ปริมาณเวลาที่มีให้กับลูกค่อนข้างน้อย แต่การใช้คุณภาพของเวลาดีกว่าครอบครัวในชนบท แต่อย่างไรก็ตาม คุณภาพของการใช้เวลาก็ยังขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของพ่อแม่ หรือจิตสำนึกในทางที่ดีของพ่อแม่ ที่ต้องการให้ลูกเป็นคนดี ตัวอย่างของการใช้เวลาร่วมกันภายในครอบครัว พ่อ-แม่-ลูก จะใช้เวลาในการพูดคุยในเรื่องเพศศึกษา ครอบครัวในชนบทจะไม่กล่าวถึงเรื่องดังกล่าว เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องน่าอาย ในขณะที่ครอบครัวในเมืองและในเขตกรุงเทพฯ จะสอนให้ลูกรู้จักเรื่องเพศศึกษาและให้รู้จักวิธีป้องกันเอดส์หรือการตั้งครรภ์

จากการสัมภาษณ์ พ่อแม่ส่วนใหญ่ยอมรับว่าเสียใจถ้าหากว่าลูกจะไม่เป็นไปตามที่หวัง มีพ่อแม่บางรายที่มีฐานะยากจน และประสบกับปัญหากับลูกที่มีความประพฤติเกเรมากจนเรียนไม่จบ มีวิธีในการแก้ปัญหาด้วยการให้ลูกได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น ดังนี้

“...ลูกผมทำตัวเกเรจนเรียนไม่จบ ถูกไล่ออกตอนอยู่ ม.3 หลังจากนั้นก็ไม่ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน ให้เรียนหนังสือก็ไม่เอา เอาแต่เกเร ทำตัวเป็นนักเลง ผมไม่พูดว่าอะไรเขา แต่ผมพาเขาไปหาเพื่อนผม แชนชาติ ขาขาด ทำมาหากินไม่ได้ ผมให้เขาเห็นด้วยตาของเขาเองว่าการเป็นคนไม่ดีชีวิตมันจะจบลงอย่างไร หลังจากนั้นเขาทำตัวดีขึ้น เดือนพฤษภาคมนี้ เขาจะกลับมาเรียนหนังสือต่อแล้ว...”

(คุณแว่น.....กทม.)

3). เพศของบุตร

ครอบครัวส่วนใหญ่วางแผนที่จะลงทุนทางการศึกษาให้กับลูกชายหญิงทุกคน ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าบางครัวเรือนที่มีฐานะยากจน จะทำการประเมินก่อนที่จะลงทุนเรื่องการศึกษาในอนาคตให้กับลูก กล่าวคือ ครัวเรือนจะประเมินผลจากการเรียนของลูก ประกอบกับความตั้งใจเรียนของลูกก่อนที่จะตัดสินใจลงทุน ให้ศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่าบางครัวเรือนที่มีลูกสาวลูกชายพ่อแม่จะมีความตั้งใจลงทุนให้ลูกสาวเรียนสูงกว่าลูกชาย ด้วยเหตุผลว่าลูกสาวไม่เกเร ตั้งใจเรียน เชื่อฟัง และพ่อแม่มักจะคาดหวังผลสัมฤทธิ์ของลูกสาวมากกว่าลูกชายด้วย ซึ่งสามารถเรียนได้สูงกว่าลูกชาย ซึ่งเรียนไม่ค่อยเก่ง นอกจากนี้พ่อแม่ของลูกวัยรุ่นยังลงทุนทางด้านสังคมให้กับลูกชายมากขึ้น โดยเฉพาะด้านกีฬาเพื่อให้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ไม่เกเร หรือคบเพื่อนที่จะชักจูงไปมั่วสุมหรือติดยาเสพติด

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับพฤติกรรมการลงทุนในบุตร

จากการศึกษา พบว่า พฤติกรรมที่พ่อแม่ลงทุนไปกับบุตรของตนนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิ่งที่พ่อแม่คาดหวังไว้กับตัวบุตร โดยความคาดหวังจะถูกแปลงไปสู่กระบวนการหรือพฤติกรรมการลงทุนในหลายรูปแบบ กล่าวคืออย่างไรก็ตามพฤติกรรมการลงทุนที่เกิดขึ้น มิได้เกิดขึ้นเพื่อสนองความคาดหวังของพ่อแม่เพียงอย่างเดียว ยังเป็นพฤติกรรมที่สนองตอบต่อบทบาทหน้าที่ของการเป็นพ่อและแม่ พ่อแม่ทั้งในเขตเมืองเขตชนบททุกภูมิภาคเกือบทั้งหมด เห็นว่าทั้งเงินและเวลาที่ให้กับบุตรของตนนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อและแม่ที่ต้องกระทำ มิใช่เป็นการลงทุนที่จะต้องการผลตอบแทนกลับคืนมา แม้ว่าภายใต้กระบวนการลงทุนบางขั้นตอน จำเป็นต้องใช้เงิน เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุน ให้การปฏิบัติตามหน้าที่ของพ่อแม่ครบสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังที่พ่อแม่ได้ตั้งใจไว้ด้วยเช่นกัน ดังคำพูด

“...ไม่เคยนึกว่าเป็นการลงทุน เป็นหน้าที่ที่เราจะต้องเลี้ยงดูเขา เขาเกิดมาแล้วก็เป็นหน้าที่พ่อแม่ต้องอบรมเลี้ยงดูเขา..”

“...ลูกของเราเลี้ยงเขามากก็หวังนะ....ต้องดูแลพ่อแม่บ้าง ไม่จำเป็นต้องเอาเงินมาให้เท่านั้น คือลูกโตแล้วกำลังใจของพ่อแม่จะอยู่ที่ลูก ถ้าลูกเป็นคนดีก็สบายใจ แต่ถ้าลูกไปทำในสิ่งที่ผิดก็เหมือนตายทั้งเป็น....”

(สนทนากลุ่ม..... สวราชบุรีธานี)

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังที่มีต่อบุตรกับพฤติกรรมการลงทุนมีหลายรูปแบบ กล่าวคือความคาดหวังที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เช่นความคาดหวังเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ สุขภาพกาย ก็มักจะมีพฤติกรรมการลงทุนที่ออกมาในรูปของการลงทุนที่เป็นตัวเงินเป็นหลักหมายถึงว่า การที่จะให้ลูกประสบความสำเร็จในเรื่อง การศึกษา อาชีพ รวมทั้งการมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง พ่อแม่จะลงทุนที่เป็นตัวเงินค่อนข้างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนด้านเวลา ในขณะที่ถ้าความคาดหวังที่เป็นนามธรรม เช่น หวังให้ลูกเป็นคนดี พฤติกรรมการลงทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การใช้เวลาในการอบรม สั่งสอน จากพ่อแม่ จะมีมากกว่าอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะรูปแบบของความคาดหวังจะเป็นในเชิงรูปธรรมหรือนามธรรม แต่ทั้งสองสิ่งก็ต้องอาศัยการลงทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินควบคู่กันไป และพฤติกรรมการลงทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป แต่สัดส่วนอาจแตกต่างกันไปตามประเภทของความคาดหวังที่พ่อแม่มีต่อบุตรของตนแล้ว ทุกครอบครัวเห็นพ้องต้องกันว่าการลงทุนทั้งในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยและโภชนาการ และสังคม นั้นต้องควบคู่กันทั้งสามด้าน ในรูปของ Package Investment ครอบครัวจะให้ความสำคัญกับการศึกษามากที่สุด เพราะว่าเป้าหมายทางการศึกษาเป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ชัดเจนได้ง่าย และเป็นเรื่องที่สำคัญต่ออนาคตของเด็กทั้งชีวิต

2.7 การเลี้ยงดูบุตร

เมื่อสอบถามพ่อแม่ถึงการเลี้ยงดูบุตร โดยให้พ่อแม่มองบุตรของตนเองว่าเป็นอย่างไร พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่จะมองบุตรของตนเองว่าเป็นเด็กดีและมีน้ำใจ ช่วยเหลือการทำงานทั้งที่บ้านและโรงเรียน รองลงไปคือ มองว่าลูกตนเองเป็นเด็กเก่ง ดี และมีความสุข ในขณะที่กลุ่มที่รองลงไปอีกมองเฉพาะว่าบุตรของตนเองเป็นเด็กเก่งและดี เป็นที่น่าสังเกตว่าพ่อแม่ที่มองว่าลูกตนเองคิดเป็น ทำเป็นมีไม่มาก แสดงว่าแม้แต่พ่อแม่ ก็ไม่ได้คำนึงถึงการที่让孩子คิดเองเป็น ทำเองเป็นมากนัก อาจเนื่องมาจากค่านิยมในสังคมไทยคือการโอบอุ้ม ปกป้อง ค้ำครองเด็กมากเกินไป จนไม่ยอมให้ลูกคิดทำอะไรเอง

อย่างไรก็ตามพ่อแม่ส่วนใหญ่ (มากกว่า 3 ใน 4) ก็ยังมองว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเด็ก โดยพ่อแม่จะให้เหตุผลว่า เพราะเด็กมากครูดูแลไม่ทั่วถึง และคุณภาพของโรงเรียนยังไม่ดีพอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องหามาเสริมให้แก่ลูกไม่ว่าจะเป็นเรื่องของดนตรี กีฬา การพาลูกไปท่องเที่ยว และพาไปเยี่ยมญาติหรือไปเที่ยวบ้านเพื่อนของพ่อแม่เพื่อให้ลูกมีเพื่อน เป็นต้น เมื่อถามถึงคุณภาพโรงเรียนที่ลูกเรียน พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งที่มองว่าโรงเรียนที่ลูกเรียน มีคุณภาพระดับปานกลางจนบางคนก็ไม่แน่ใจในคุณภาพของโรงเรียนและตั้งใจจะส่งลูกเข้าไปเรียนในโรงเรียนที่คิดว่ามีคุณภาพดีกว่าปัจจุบัน ถ้าลูกจบในประถมหรือมัธยมต้นโดยเฉพาะโรงเรียนในตัวจังหวัดหรือในกรุงเทพมหานคร (ดูตาราง ผ. 7 ประกอบ)

2.8 ผลกระทบวิกฤติเศรษฐกิจต่อการลงทุนในบุตร

เมื่อถามถึงอุปสรรคปัญหาของการลงทุนในบุตร โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ พบว่า ประมาณ 8 ใน 10 ที่มีปัญหาด้านการเงินหรือมีหนี้สิน 1 ใน 10 มีปัญหาอื่นๆ เช่น ตกงาน สามีมีเมียน้อย ปัญหาลูกติดยา เป็นต้น ซึ่งกระทบต่อการลงทุนในบุตร นอกนั้นไม่มีปัญหาใดๆ โดยระดับของปัญหาและผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจต่อครอบครัวครึ่งหนึ่งตอบว่ามีปัญหาเพียงเล็กน้อย รองลงมามีปัญหารุนแรงปานกลาง (ประมาณร้อยละ 30) และที่มีปัญหารุนแรงมากมีน้อยมาก (ดูตาราง ผ. 9)

อย่างไรก็ตามครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจส่วนใหญ่ก็จะรับภาระไว้เอง โดยการประหยัดค่าใช้จ่ายด้านที่ไม่จำเป็น โดยไม่ให้กระทบต่อค่าใช้จ่ายที่จะให้ลูก เช่น ลดค่าขนมลงบ้าง แต่ก็เฉพาะของขบเคี้ยวที่ไม่จำเป็น นอกจากที่จำเป็นจริงๆ เช่น พ่อ-แม่แต่งงาน อาจจะดให้ลูกเรียนต่อ

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบงานศึกษาอื่นถึงผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ เช่น งานของ Kakawani, (1998) ซึ่งเป็นงานศึกษาในระดับมหภาค ที่พบว่าผลจากวิกฤติเศรษฐกิจกลางปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ประเทศไทยมีคนยากจน (คนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน) เพิ่มขึ้นจาก 6.4 ล้านคน เป็น 7.9 ล้านคน (เพิ่มขึ้น 1.5 ล้านคน) แต่ผลกระทบต่ออัตราการออกโรงเรียนกลางคัน (school drop rate) ไม่มีตัวเลขที่แสดงชัดเจน แต่จะมีข้อมูลจากการสำรวจเฉพาะพื้นที่ (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2541 :

98 ; รุจา ภูไพบูลย์ และคณะ, 2542 : 104) ว่า ผลกระทบมีบ้างเช่น ลดกิจกรรมการเรียนพิเศษบางอย่างลง ปรับพฤติกรรมกรบิโรคของเด็กย้ายโรงเรียนไปเรียนในโรงเรียนที่มีค่าใช้จ่ายถูกกว่าหรือเรียนโรงเรียนใกล้บ้านที่ไม่ต้องเสียค่าเดินทาง และให้เด็กช่วยพ่อแม่หารายได้เสริม

3 วิสัยทัศน์ในการลงทุนในบุตรของพ่อแม่

เมื่อถามถึงวิสัยทัศน์ของพ่อแม่ที่มีต่อลักษณะเด็กไทยในอนาคต โดยทั่วๆ ไป พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญในเรื่องความเก่งและความดีของเด็ก เป็นหลัก โดยพ่อแม่บางคนอยากให้เด็กไทยเป็นเด็กเก่งและดี พอๆ กับอยากให้เด็กไทยเป็นเด็กดีและมีน้ำใจ ในขณะที่บางกลุ่มถามทำอีกนิดด้วยความสุข คืออยากให้เด็กไทยเป็นเด็ก เก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งสะท้อนภาพของสังคมที่ว่าปัจจุบันนี้คนเก่งมีมาก แต่คนดีหายาก พ่อแม่จึงอยากเห็นเด็กไทยเป็นเด็กเก่ง ดี/มีน้ำใจ และมีความสุข โดยพ่อแม่กว่าครึ่งมองว่าการที่เด็กจะเก่งและดีได้นั้น ทางบ้านหรือพ่อแม่ต้องช่วยดูแลอบรมสั่งสอนเด็ก ไม่ปล่อยให้โรงเรียนทำแต่ฝ่ายเดียว

เมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อการขยายการศึกษาภาคบังคับของเด็กออกไปอีกจาก 9 ปี เป็น 12 ปี นั้น 9 ใน 10 คน เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก เพราะเห็นว่าความรู้ในระดับปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตหรือหางานที่ดีทำ และเป็นการช่วยให้เด็กที่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเสียได้มีโอกาสเรียนต่อมากขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งมีน้อยมาก ก็มีเหตุผลว่าเด็กอยู่ในโรงเรียนนานเกินไป ต้องการให้ลูกออกมาช่วยกันทำงาน หารายได้ และบางคนเห็นว่าเนื้อหาการสอนเข้ากับชีวิตจริงไม่ได้ นอกจากนี้ ก็เกือบทั้งหมดยังมองว่าให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 ด้วยเหตุผลว่าต้องใช้ภาษาอังกฤษในการทำงานและภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล รวมทั้งเด็กต้องเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ด้วย เพราะมองว่าในอนาคตการทำงานต้องใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น และเด็กจะได้ฉลาด/ทันโลก และทันเหตุการณ์ (ดูตาราง ผ. 8)

แต่พอถามเรื่องให้เด็กเรียนกวดวิชา ก็พบว่า 3 ใน 4 เห็นว่ามีความจำเป็นต้องเรียน เพราะเด็กจะได้มีความรู้เพิ่มเติมและไม่เอาเวลาร่างไปทำอย่างอื่นที่เปล่าประโยชน์ ที่ไม่เห็นด้วยก็มองว่าที่โรงเรียนสอนก็พอแล้ว และอาจจะเสียเงินเปล่าถ้าเด็กไม่ตั้งใจ/สมัครใจจะเรียนเอง

ในด้านวิสัยทัศน์ในการลงทุนที่พ่อแม่มีให้กับบุตรของตน พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่อยากให้ลูก/เด็ก ไปเตรียมความพร้อมในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กแทนการอยู่กับครอบครัว เพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนต่อในชั้นประถมและประกอบกับพ่อแม่ส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน ไม่มีคนดูแลลูก ส่วนผู้ไม่ อยากส่งลูกเข้าศูนย์เด็กก็เพราะกลัวเด็กขาดความอบอุ่น อย่างไรก็ตามพ่อแม่ยังมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมของบุตรไปในเรื่องของการศึกษาเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ ในชนบทพ่อแม่ส่วนใหญ่ฝากความหวังในการพัฒนาบุตรของตนไว้กับระบบโรงเรียน เพราะพ่อแม่ในชนบทส่วนใหญ่มี

ระดับการศึกษาค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่มีฐานะยากจนอีกทั้งขาดข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแหล่งให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ ที่มีโรงเรียนก็มีจำกัดมาก ทำให้โรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กในชนบท

ในขณะที่พ่อแม่ในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพฯ มีแนววิสัยทัศน์ที่กว้างกว่า โดยมองว่าการศึกษที่รัฐจัดให้นั้นไม่พอที่จะให้ลูกก้าวทันโลก พ่อแม่ส่วนใหญ่จะลงทุนจัดหาหรือเตรียมความพร้อมบุตรของตนในด้านอื่นๆ เช่น ให้เรียนภาษาอังกฤษนอกเหนือจากภาษาไทย ให้กวดวิชา เรียนพิเศษ เรียนคอมพิวเตอร์ เข้าค่ายวิทยาศาสตร์ ฯลฯ นอกจากการเตรียมความพร้อมทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีแล้ว พ่อแม่ในเขตเมืองและกรุงเทพฯ ยังเตรียมความพร้อมในด้านสังคม ให้กับบุตรของตน เช่น ให้เรียนดนตรี เข้าค่ายต่างๆ เช่น เข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นการฝึกบุตรของตนให้รักสิ่งแวดล้อม และรู้จักการวางตนในสังคมไปพร้อมๆ กัน

จะเห็นได้ว่า วิสัยทัศน์ของพ่อแม่ในเขตกรุงเทพมหานครนั้นเตรียมลูกเพื่อไปเผชิญกับการแข่งขัน แต่ในบางครั้งอาจอยู่ในลักษณะเกินความพอดี โดยพ่อแม่มักจะเปรียบเทียบกับสังคมรอบข้างของพ่อแม่ โดยมีได้คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของบุตรตน เช่น พ่อแม่บางรายมองว่าสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยการแข่งขันจึงให้ลูกได้เรียนมากขึ้น นอกจากที่จะเรียนในห้องเรียนแล้ว บางครอบครัวยังให้ลูกไปเรียนกวดวิชาเสริมทุกวัน ไม่เว้นเสาร์และอาทิตย์แล้วก็พาลูกไปเรียนร้องเพลง เต้นบัลเล่ย์ที่ลูกไม่ชอบแต่พ่อแม่ชอบ การที่พ่อแม่อยากให้ลูกเป็นอย่างนี้ อย่างนั้น ทำให้เด็กมีความเครียดเกิดขึ้น พ่อแม่ในกลุ่มนี้มีความเห็นว่าสังคมจะเต็มไปด้วยการแข่งขัน แต่ก็ควรให้เด็กได้มีการพักผ่อน พ่อแม่เห็นว่าเด็กควรจะได้ไปท่องเที่ยว ทัศนศึกษากับพ่อแม่ เป็นการสร้างความรักและความอบอุ่นให้เกิดในครอบครัวมากยิ่งขึ้นด้วย พ่อแม่ในชนบทส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลจะขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปเป็น 12 ปี โดยให้เหตุผลว่าเป็นการพัฒนาคนและเป็นการพัฒนาประเทศ พ่อแม่ที่มีการศึกษาดีต้องการให้ลูกเรียนสายสามัญ พ่อแม่ที่มีฐานะยากจนมีความต้องการที่จะให้ลูกเรียนสายอาชีพ โดยเลือกเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐและเรียนในวันและเวลาราชการ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้พ่อแม่เกือบทั้งหมดมองว่าสื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี เพราะอาจนำเสนอรายการบางอย่างที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก ทำให้เด็กเลียนแบบ แต่ในด้านดี ก็ทำให้เด็กได้รู้ข่าวสาร ทันโลก และทันเหตุการณ์ และช่วยพัฒนาการแสดงออกของเด็ก ดังนั้นพ่อแม่จำนวนมากมักจะตรวจสอบรายการทีวีที่ลูกดู หรือดูทีวีไปพร้อมๆ กับเด็ก

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาของศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย (2542) ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของพ่อแม่ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,034 ราย ถึงผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อแผนการศึกษาของบุตรหลาน พบว่า ผู้ปกครองที่มีบุตรศึกษาในระดับปริญญาตรี ได้งดแผนการส่งลูกไปเรียนต่อต่างประเทศมากที่สุด (ร้อยละ 30) รองลงมาคือลดการเรียนพิเศษเสริมความรู้ และงดการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 20) ส่วนผู้ปกครองที่มีบุตรเรียนในระดับประถมและมัธยม พบว่า ผลจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้พ่อแม่ตัดสินใจ

ลดกิจกรรมนอกหลักสูตรต่างๆ (เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ค่ายต่างๆ) มากที่สุด (ร้อยละ 78) รองลงมาคือลดการเรียนเสริมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 9) ลดการเรียนกวดวิชาเพื่อเข้าศึกษาต่อ (ร้อยละ 8) และลดการเรียนภาษาต่างประเทศ (ร้อยละ 4) ตามลำดับ นอกจากนี้ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย ยังได้สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรในชนบท ที่ประสบปัญหาภัยแล้ง (2,148 ราย) พบว่า คนชนบทเหล่านี้พยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบที่มีต่อบุตรที่กำลังเรียน โดยวิธีการพยายามหาทุนให้เรียนมากที่สุด (ร้อยละ 64) รองลงมาคือกู้เงินมาเสียค่าเล่าเรียน (ร้อยละ 26) และให้ลูกหลานออกจากระบบการศึกษา (ร้อยละ 9) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่พยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบของภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลถึงลูก โดยการสนับสนุนให้ลูกหลานหาทุนมาเรียน และถ้าไม่มีจริงๆ ก็ให้กู้ ซึ่งพบพ่อแม่ที่รายงานว่าลูกของตนกู้เงินจากมหาวิทยาลัยมาเรียน เพราะพ่อแม่ส่งค่าเล่าเรียนไม่ไหว แต่ก็ยังคงสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอื่น (เช่นค่าที่พัก ค่าอาหาร)

ข. ระดับชุมชน

4 ความคาดหวังและการลงทุนในด้านเด็กและเยาวชนของชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) กับคณะกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งประกอบด้วย ประธานหรือรองประธานอบต. (ซึ่งกำหนดเป็นโดยตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น แต่บางแห่งมีการเปลี่ยนแปลงแล้วโดยประธานที่มาจากการเลือกตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ 2542) ปลัดอบต.และสมาชิกสภาอบต. (ได้รับเลือกตั้งจากราษฎร) พบว่า อบต.ที่ตั้งความหวังในตัวเด็กและเยาวชน มีน้อยมาก มีอบต.เพียงบางแห่งที่ตั้งความหวังกับเยาวชนในชุมชน ว่าเมื่อเรียนจบแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาตรี น่าจะได้เข้ามาช่วยกันทำงานให้อบต. เพราะคนรุ่นเก่าส่วนใหญ่จะมีอายุแล้ว และมีการศึกษาน้อย (ขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะภาคอีสาน) หรืออย่างน้อยผู้ที่ทำหน้าที่ปลัดอบต. น่าจะเป็นคนท้องถิ่น (ไม่ใช่คนที่มาจากชุมชนอื่นในจังหวัด) เพราะจะเข้าใจปัญหาและทำงานกันอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทบทวนผู้ที่จบปริญญาตรีที่ยังว่างงานอยู่ในชุมชนให้มาสมัครเลือกตั้งสมาชิกอบต. แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจเพราะรายได้น้อยและบางคนบอกว่าลำบากใจในการทำงานในชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย โดยทั่วไปความคาดหวังในตัวเด็กและเยาวชนก็เป็นไปตามภาระกิจที่ทางอบต.ได้รับมอบหมายมาคือการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ หรือภาระกิจของหน่วยงานที่อบต.เข้าไปเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1). ให้เยาวชนในชุมชนปลอดภัยเสพติด มีงานปราบปรามยาเสพติดและชุมชนสัมพันธ์ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และองค์การส่งเสริมการกีฬาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการต่อต้านยาเสพติด และการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมที่อบต.ทำร่วมกับชุมชนในด้านนี้ได้แก่ การแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด (ทำทุกภาค) กลุ่มเยาวชนรณรงค์ต้านยาเสพติด (โดยเฉพาะภาคกลาง) ชุมชนสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น โดยทาง อบต. ได้งบประมาณอุดหนุนกีฬาจากองค์การส่งเสริมกีฬา หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ในเขตของตน และได้บุคลากร (ตำรวจ) มาช่วยในการจัดกิจกรรม

อบต.หลายแห่งอาจจะมียุทธศาสตร์สนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาให้ (ประมาณ 10,000-30,000 บาท) หรือจัดงบประมาณสนับสนุนกีฬาที่มีอยู่ในโรงเรียน ชุมชนหรือในวัดให้เยาวชนได้มีที่เล่นกีฬาในหมู่บ้าน บางชุมชนกิจกรรมการแข่งขันกีฬาไม่ได้จัดเฉพาะกลุ่มเยาวชน แต่เชิญชวนคนทุกกลุ่มอายุ เข้ามาร่วมการแข่งขันกีฬาของชุมชนด้วย ผลพลอยได้ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนอาจไม่ใช่การลดปัญหาเยาวชนที่ติดยาเสพติด แต่เป็นการได้ตัวแทนเยาวชนที่เป็นนักกีฬา ไปแข่งขันในระดับอำเภอหรือจังหวัด

2). ให้เด็กเล็กได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) แต่ในบางหมู่บ้าน/ชุมชนก็จะมีศูนย์เด็กเล็กที่ดำเนินการภายใต้กรมการศาสนา ในปัจจุบันกรมพัฒนาชุมชนพยายามถ่ายโอนงานศูนย์เด็กให้แก่อบต. (มีอบต. ชั้นที่ 1 บางแห่งสามารถดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กได้เอง โดยมีพช.เป็นพี่เลี้ยงให้) โดยให้อบต.รับภาระด้านเงินเดือนของผู้ดูแลเด็ก การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดอาหารกลางวัน/นม ให้แก่เด็ก โดยมีผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมสมทบค่าใช้จ่ายอีกเดือนละประมาณ 50-300 บาทต่อเดือน หรือมาช่วยลงแรงกันทำอาหารกลางวันให้เด็กบ้าง ทางอบต.ส่วนใหญ่ก็มักเห็นความสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพราะเป็นการแบ่งเบาภาระของสตรีที่มีบุตร ซึ่งต้องทำงานหาเลี้ยงชีพไปด้วย อบต.ก็จะร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมระดมทุนสนับสนุนศูนย์เด็ก เช่น การจัดผ้าป่า รับบริจาคอุปกรณ์การเรียน-ของเล่นเด็ก ระดมแรงงานของชาวชุมชนมาช่วยกันซ่อมแซมหรือสร้างศูนย์ ฯ โดยอบต.จัดสรรงบประมาณมาซื้อวัสดุ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า มีอบต.เพียงไม่กี่แห่งที่จัดสรรเงินรายได้ของอบต.มา สร้าง/ซ่อมแซมศูนย์ (ซึ่งก็ยังเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐาน) และมาเพิ่มเงินเดือนให้ผู้ดูแลเด็ก (จะพบในหมู่บ้านยากจนที่ผู้ปกครองมีรายได้น้อยจริงๆ ไม่สามารถจ่ายเงินสนับสนุนให้ศูนย์ได้) รวมทั้งจัดสรรเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันให้แก่เด็กในศูนย์เด็กและโรงเรียน

3). ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนต่อในระดับมัธยมให้มากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี แต่มีโรงเรียนในชนบทจำนวนมากที่ไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มเติม หรือได้รับเพิ่มก็ไม่เพียงพอ ประกอบกับคณะกรรมการอบต.บางคน ก็ได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน อบต.จึงมักจะได้รับการร้องขอจากทางโรงเรียนให้จัดหางบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมให้แก่โรงเรียน โดยเฉพาะวัสดุ-อุปกรณ์การเรียนการสอน สำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการต่อเติม ซ่อมสร้างห้องเรียน บางแห่งได้รับการร้องขอให้ปรับปรุงสภาพถนน (เช่น การลาดยางถนน) ให้เกิดความสะดวกแก่เด็กนักเรียนที่จะต้องเดินทางไปเรียนชั้นมัธยมในตำบลอื่น ซึ่งทางอบต.ก็ยินดีที่จะจัดทำให้เพื่อหวังว่าเด็กในหมู่บ้านจะได้เรียน สูงขึ้น นอกจากนี้ อบต.ยังได้มีส่วนเข้าไปช่วยระดมทุนจากชาวบ้านที่มีฐานะหรือจากเจ้าภาพงานศพให้บริจาคเงินส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่เด็กขาดแคลนและเด็กที่เรียนดีเพื่อนำไปมอบให้โรงเรียนในชุมชน รวมทั้งใช้อัตราการเรียนต่อมัธยมเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาตำบลด้วย

สำหรับเยาวชน (รวมทั้งผู้ใหญ่) ที่ไม่สามารถเรียนต่อระดับมัธยมในระบบโรงเรียนได้ ทางอบต.ก็ได้สนับสนุนให้เรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) โดย อบต.ส่วนใหญ่จะให้กศน. ใช้สถานที่ของอบต. จัดการเรียนการสอนในตอนเย็นและในวันหยุด รวมทั้งสนับสนุนการจัดทำห้องสมุดของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้มีที่ค้นคว้าเอกสารหรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน (บางแห่งใช้สถานที่ของอบต. บางแห่งใช้สถานที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน บางแห่งใช้สถานที่ของวัด)

4). ให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพอนามัยดี พบว่า มีอบต.จำนวนไม่มากนักที่เห็นความสำคัญของสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนในชุมชน เพราะส่วนใหญ่คิดว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของสถานีนอนามัยต้องทำอยู่แล้ว อบต.จะจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนสถานีนอนามัย เฉพาะที่ทางสถานีนอนามัยร้องขอหรือทำโครงการขอมา เช่น โครงการรณรงค์กำจัดไข้เลือดออก อบต.จะจัดสรรงบฯ ให้เพื่อซื้ออุปกรณ์ในการฉีด พ่นสารเคมีกำจัดยุงลาย โครงการจัดหาน้ำดื่มที่สะอาดและน้ำดื่มไอโอดีนให้แก่เด็ก อบต.ก็จะจัดสรรงบฯ จัดซื้อเครื่องกรองน้ำหรือภาชนะบรรจุน้ำดื่มและที่วางให้ โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการออกกำลังกายของเด็กและเยาวชน อบต.ก็จะจัดสรรงบฯ ให้สำหรับการซ่อมแซมหรือสร้างสนามเด็กเล่น สนามกีฬา และจัดหาอุปกรณ์ของเล่นสนาม หรืออุปกรณ์กีฬา ให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียน เป็นต้น

5). ให้เด็กและเยาวชนมีงานทำและมีรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว เนื่องจากในเกือบทุกชุมชนมีชมรมเยาวชน หรือกลุ่มเยาวชนในชื่อที่แตกต่างกันไป กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมีหลากหลายมาก เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม การอบรมจริยธรรม การดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่กิจกรรมหนึ่งที่พบว่า อบต.ได้ให้ความสนใจและพยายามจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนเพราะมีผลลัพธ์ที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม ก็คือ การหารายได้เสริมให้แก่ครอบครัว (การส่งเสริมอาชีพเสริม) กิจกรรมที่พบในหลายอบต.ที่สนับสนุนให้เยาวชนในหมู่บ้านทำมาว้างหรือเพื่อให้เยาวชนมีงานทำ ก็คือ การส่งเสริมอาชีพ เช่น การเพาะเห็ด ตัดเย็บเสื้อผ้า ทอผ้า ทำดอกไม้ เป็นต้น ซึ่งบางแห่งจะเป็นโครงการต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกับกลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้าน เช่น การทำผลิตภัณฑ์อาหารจากเห็ด เป็นการส่งเสริมรายได้ของกลุ่มหรือของครอบครัว บางชุมชนมีการตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมให้เยาวชนหารายได้เข้ากองทุนและแบ่งปันผลกำไรให้แก่เยาวชน โดยกิจกรรมส่งเสริมรายได้และการมีงานทำดังกล่าว จะได้รับความร่วมมือจากเกษตรตำบลหรือพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุนด้านวิชาการและสอนทักษะให้ แต่ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการตลาด และต้นทุนการผลิตสูงจนไม่สามารถส่งไปขายแข่งขันกับชุมชนอื่นซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าได้ (เช่น กิจกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า บางชุมชนสามารถซื้อวัตถุดิบได้ในราคาถูกกว่า ก็จะสามารถขายได้ถูกกว่าและมีตลาดกว้างกว่า เป็นต้น)

5. ลำดับความสำคัญของการลงทุนในเด็กและเยาวชนของชุมชน

การจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนในเด็กและเยาวชน มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับความสนใจ ทศนคติ และวิสัยทัศน์ ของคณะกรรมการอบต. สภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในพื้นที่ รายได้ของอบต. (ลำดับชั้นของอบต.) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (บ้าน วัด โรงเรียน) ความพร้อมของชุมชนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน และความร่วมมือของหน่วยราชการ ทรัพยากร ผู้นำที่เก่ง และ ดีเป็นที่ ยอมรับของคนในชุมชน (ถ้ามีชุมชนมีความพร้อมสูง จะมีหน่วยงานราชการเข้าไปดำเนินงานและให้ การสนับสนุนมาก จนคนในชุมชนเองก็รู้สึกว่ามันเกินไป จนไม่มีเวลาทำมาหากิน) ในขณะที่งานด้าน โครงสร้างพื้นฐานยังเป็นงานหลักที่อบต.ทั้งหมดทั่วประเทศดำเนินการอยู่ อบต.ที่หันมาให้ความสนใจด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน มักจะเป็นอบต.ที่ดำเนินงานด้านโครง สร้างพื้นฐานไปแล้วกว่าร้อยละ 80 (โดยเฉพาะอบต.ชั้น 1-3) ประกอบกับงานประเภทหลังนี้ เป็นงานที่มีกิจ กรรมหลากหลายวัดผลได้ยาก และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แม้ว่าบางอบต.จะให้ประชาชน ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก็กตาม แต่โครงการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และ เยาวชนมักอยู่ลำดับหลังๆ ในขณะทำงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน จะอยู่ในลำดับต้นๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ ปกครองส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดูแลเด็กของตนอยู่แล้ว ส่วนเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ทางโรงเรียน ก็เป็นผู้ดูแล (อบต.จะทำเฉพาะที่ทางโรงเรียนขอมา) ดังนั้นอบต.จะส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่มีหน่วย งานใดมาดูแลหรือดูแลไม่ทั่วถึง

ดังนั้นการจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนในเด็กและเยาวชนของชุมชน (อบต.) จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษามา จำนวน 24 อบต. ใน 4 ภาค ภาคเหนือ 8 อบต. ภาคใต้ 8 อบต. ภาคกลาง 2 อบต. บุรีรัมย์ 6 อบต.) ส่วนใหญ่จะเป็น อบต. ชั้น 5 ซึ่งเป็นอบต.ที่มีรายได้น้อยที่สุด (ไม่เกิน 3 ล้านบาท) แต่ มีจำนวนมากที่สุด (5,788 แห่ง จากทั้งหมด 6,397 แห่ง) โดยอาศัยเกณฑ์ในการจัดลำดับคือ จำนวนอบต. ที่มี การจัดกิจกรรมประเภทนั้นๆ พบว่า อบต.ส่วนใหญ่จะดำเนินงานหรือสนับสนุนโครงการต่อต้านยาเสพติด มากที่สุด รองลงมาคือการสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนต่อในระดับมัธยมมากขึ้น (โดยเฉพาะกศน.) การส่งเสริมการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน (งานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน) การส่งเสริมสุขภาพอนามัย ของเด็กและเยาวชน และการส่งเสริมอาชีพเสริม ตามลำดับ โดยอบต.จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานกับหน่วยงาน ที่เข้ามาดำเนินการและประชาชนในชุมชนให้ (เช่น ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบหรือจัดหา หรือคัดเลือก คนมาร่วมโครงการ) มากกว่าที่จะจัดสรรงบประมาณจากเงินรายได้ของอบต.มาให้ อบต.จะเป็นผู้ดำเนินการ เองเฉพาะโครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณมาจากหน่วยงานโดยตรง เช่น การจัดการแข่งขัน กีฬาในชุมชน ซึ่งจะทำร่วมกับโรงเรียน มีการจัดทำเกือบทุกอบต. เพราะได้งบประมาณจากกีฬาแห่งประเทศไทย (ให้ 20,000 บาท/อบต.) หรือได้เงินสมทบจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. ประมาณครึ่งหนึ่งของอบต.ที่ตกเป็น ตัวอย่าง ได้มีการจัดสรรโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชน ประมาณแห่งละ 1-2 โครงการ ในวงเงิน

ประมาณ 5,000-30,000 บาทต่อโครงการ ตามที่หน่วยงาน (เช่น สถานีอนามัย โรงเรียน และกลุ่มชมรมเยาวชน เป็นต้น) ขอมมา

ค. ระดับประเทศ

6. ความคาดหวังและวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน

จากการสอบถามความคาดหวังและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจำนวน 10 หน่วยงาน และได้รับ คำตอบมา 7 หน่วยงาน หรือประมาณร้อยละ 70 หน่วยงานที่ตอบแบบสอบถาม แสดงความคาดหวังและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังนี้

6.1 ความคาดหวังในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย

1). หน่วยงานด้านนโยบายและการวางแผน ซึ่งได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (NESDB) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แสดงความคาดหวังว่าจะให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนา ทั้งในเชิงปริมาณคือความครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม (ทั้งเด็กปกติและเด็กด้อยโอกาส) และทุกวัย และในด้านคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี คนเก่ง มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีขีดความสามารถในการปรับตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในแผนฯ 8 คาดหวังเด็กทั้งเด็กปกติ และเด็กด้อยโอกาส ดังนี้

- ให้มีการพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง สุขภาพอนามัยแข็งแรงดี และให้เด็กไทยทุกคนได้รับการศึกษาพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี คนหนุ่มคนสาว (อายุ 18-24 ปี) ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 40
- เด็กด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาและมีงานทำอย่างทั่วถึง (โดยการจัดกระบวนการช่วยเหลือและส่งเสริมให้เด็กกลุ่มนี้ได้มีโอกาสศึกษาต่อหรือฝึกทักษะอาชีพ ตามความต้องการและตามศักยภาพของแต่ละกลุ่ม
- ด้านสุขภาพ ให้เด็กไทยทุกคนได้รับการดูแลเอาใจใส่ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ได้รับสารอาหารครบถ้วน มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเด็ก ได้รับบริการการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึงและหลากหลายรูปแบบ

1.2 สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

- มุ่งให้เด็กอายุ 0-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตามหลักจิตวิทยา

- มุ่งให้เด็กอายุ 3-5 ปี ทุกคน ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างมี คุณภาพ อย่างน้อย 1 ปี ก่อนระดับประถม และให้ครอบคลุมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2544
- มุ่งให้เด็กวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างมีคุณภาพ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 (เด็กอายุ 6-45 ปี) และร้อยละ 70 (เยาวชนอายุ 15-18 ปี) ในปี พ.ศ. 2544
- เยาวชนอายุ 18-24 ปี ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2544
- เยาวชนวัยที่เป็นกำลังแรงงาน (อายุ 20 ปี ขึ้นไป) อยู่ในสถานประกอบการ มีความรู้เพิ่มขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ในปี พ.ศ. 2544 และได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะฝีมือ รวมทั้งทักษะด้านการจัดการ ให้มีขีดความสามารถในการปรับตัวเพิ่มขึ้น

2). หน่วยงานปฏิบัติ จะเน้นความคาดหวังในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตามภาระกิจหลัก ของแต่ละหน่วยงานดังนี้

2.1 กระทรวงสาธารณสุข (กรมส่งเสริมสุขภาพ)

เน้นความคาดหวังด้านสุขภาพและการพัฒนาของเด็ก โดยกำหนดความคาดหวังไว้ว่า

- เพื่อให้เด็กวัยเรียนและเยาวชนได้รับการพัฒนาสุขภาพ โดยการส่งเสริมป้องกันรักษาและแก้ไขปัญหาสุขภาพให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีการพัฒนาตามวัยที่เหมาะสม

2 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- คาดหวังให้เด็กและเยาวชนไทย มีกระบวนการคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ เด็กและเยาวชน ควรจะได้รับการพัฒนาดังแต่ระดับรากเหง้าอย่างมีคุณภาพ โดยคาดหวังว่าจะให้เด็กและเยาวชนไทย มีจิตสำนึกที่เป็นวิทยาศาสตร์ คือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้การใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีขีดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (กรมประชาสัมพันธ์)

- คาดหวังว่าจะให้เด็กและเยาวชนไทยได้รับการคุ้มครองทั้งในด้านสวัสดิภาพ และพัฒนาการ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในครอบครัวยากจนและประสบปัญหาทุพภิกขภัยเดือดร้อน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข

2.4 กระทรวงมหาดไทย มีความคาดหวังในด้าน :

- สร้างความพร้อมในด้านพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาให้เด็กไทย

- พัฒนาระบบการเรียนรู้ การสอน ให้เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสในการศึกษา ต่อ ให้สามารถพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้

2.5 กระทรวงศึกษาธิการ

- คาดหวังต่องานพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้ครอบคลุมทั่วประเทศและทุกกลุ่มเด็ก จนถึงระดับที่ไร้ภาวะเด็กด้อยโอกาส เด็กเร่ร่อน เด็กจรจัด และเด็กไทยได้รับการพัฒนาด้าน คุณภาพ คือต้องมี ความสามารถ คิดเป็น ปฏิบัติได้ รู้ทันสังคมโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมไทยในตนเอง

6.2 วิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1). หน่วยงานด้านนโยบายและวางแผน

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดย 1). เน้นการพัฒนาโดยให้เด็กและเยาวชนเป็น ศูนย์กลาง ซึ่งมีจุดเน้นของการให้ “คน” เป็นศูนย์กลางตามแนวการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (2540-2544) 2). เน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกๆ ด้านตามศักยภาพ 3). เน้นการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี การศึกษาที่สูงขึ้น และ การศึกษาตลอดชีวิต 4). เน้นการสร้างโอกาสแก่ทุกคน เพื่อให้มีขีดความสามารถ พร้อมที่จะรับกระแสของการเปลี่ยนแปลงและมีศักยภาพในการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า ดัง รายละเอียดของแต่ละหน่วยงาน

1.1 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เด็กไทยทุกคน 1). มีโอกาสพัฒนาศักยภาพ ของตน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา 2). มีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มภาคภูมิ 3). ได้รับการดูแลเอาใจ ใส่ด้านสุขภาพอนามัยตั้งแต่อยู่ในครรภ์ 4). ได้รับการศึกษาอย่างน้อย 12 ปี โดยทุกคนมีโอกาสเข้าถึงบริการ พื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ 5). มีขีดความสามารถพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับกระแสการเปลี่ยนแปลงอัน เกิดจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในระดับที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ 6). คนวัยหนุ่มสาวมีการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า ร้อยละ 40 7). กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้รับ โอกาสทางการศึกษาและมีงานทำอย่างทั่วถึง 8). เด็กไทยทุกคนเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ รู้จักตนเอง รู้เท่าทันโลก และมีศักยภาพที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดชีวิต

1.2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

- มีวิสัยทัศน์ว่าในปี 2545 (คศ.2002) เด็กไทยทุกคนที่อยู่ในวัยเรียนจะได้รับ บริการการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ ตามความสามารถของแต่ละคน และทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2). หน่วยงานปฏิบัติ

● แม้ทุกหน่วยงานจะกำหนดวิสัยทัศน์ตามภารกิจหลักของหน่วยงานก็ตาม แต่ก็มีจุดร่วมกันในเรื่องสุขภาพ พัฒนาการ และการปรับตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้ :

2.1 กระทรวงสาธารณสุข (กรมส่งเสริมสุขภาพจิต)

ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ 4 ด้าน คล้ายๆ กับความคาดหวัง คือ

- ด้านสุขภาพ : เด็กและเยาวชนไทยมีสุขภาพดีทั้งกายและจิต
- ด้านพัฒนาการ : เด็กและเยาวชนไทยมีการเจริญเติบโต และพัฒนาการสมวัยทั้งทางร่างกายและสติปัญญา
- ด้านการดูแลตนเอง : เด็กและเยาวชนไทยสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
- ด้านการปรับตัว : เด็กและเยาวชนไทยสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.2 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ 3 ด้าน คือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านพลังงาน ดังนี้

- วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี : ให้มีจิตสำนึกและความสนใจทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้เยาวชนไทยมีความคิดสร้างสรรค์เชิงวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : เน้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษา
- ด้านพลังงาน : ให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการใช้พลังงานอย่างประหยัด

2.3 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (กรมประชาสัมพันธ์)

เน้นให้เด็กและเยาวชนได้รับการดูแลและส่งเสริมให้มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา และขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ ภายใต้สภาวะที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก โดยเฉพาะเด็กกำพร้าให้ได้รับการอุปการะในครอบครัวบุญธรรมที่ดี

2.4 กระทรวงมหาดไทย

มีวิสัยทัศน์ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ และเสริมให้ความเข้มแข็งให้ครอบครัวอบรมเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น
- เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ให้มีบทบาทในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี
- ให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสดำเนินการพัฒนาระบบการเรียนรู้ โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่เด็กวัยก่อนเรียน ให้ได้รับการเตรียมความพร้อมในทุกด้านก่อนเข้าเรียนประถมศึกษา เยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี อย่างทั่วถึง และขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี ในโรงเรียนที่มีความพร้อม

2.5 กระทรวงศึกษาธิการ

ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต ที่ต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- ด้านจิตใจและสังคม : มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม ความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา ความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- ด้านสติปัญญา : คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ คำนวณ รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ
- ด้านสุขภาพพลานามัย : มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรงปลอดจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด
- ด้านการประกอบอาชีพ : มีทักษะ มีคุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาชีพ และสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาชีพ

สรุปผลการศึกษา

1. ความคาดหวัง การลงทุน และวิสัยทัศน์ต่อบุตรของครอบครัว

ก. ความคาดหวังต่อบุตร

เกือบทุกครอบครัวไม่ว่าทั้งในเขตเมือง เขตชนบท ล้วนแต่มีความคาดหวังกับบุตรของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความคาดหวังในเรื่อง 1). **การศึกษา** เป็นความคาดหวังที่พ่อแม่ให้ความสนใจมากที่สุด ติดตามด้วย 2). **ความคาดหวังในการศึกษาและอาชีพ** ทั้งนี้เพราะทุกครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และมองเห็นว่าโอกาสที่จะมีอาชีพที่ดี มีงานที่ดีทำ ขึ้นอยู่กับการศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงพยายามสนับสนุนบุตรของตนให้ได้รับการศึกษามากที่สุด เท่าที่กำลังความสามารถของแต่ละครอบครัวจะสนับสนุนได้ และได้คาดหวังให้บุตรเรียนจนถึงระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย โดยเฉพาะพ่อแม่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองทั่วไป แม้แต่พ่อแม่ในชนบท โดยเฉพาะพ่อแม่ที่มีการศึกษาก็คาดหวังให้บุตรของตนเรียนถึงระดับปริญญาตรี

ความคาดหวังที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่ต้องการเห็นบุตรของตนคือ 3). **ความคาดหวังให้บุตรของตนเป็นคนดี** ถือว่าเป็นความคาดหวังพื้นฐานที่พ่อแม่เกือบทุกคนอยากเห็น ความคาดหวังในด้านนี้จะเชื่อมโยงกับการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตร ความคาดหวังที่จะเห็นบุตรเป็นคนดี หมายถึง ก). ความคาดหวังที่ต้องการให้บุตรของตนมาดูแลเมื่อยามเจ็บป่วยและยามชรา ข). ความคาดหวังให้ลูกมาดูแลหรือมาช่วยเหลือจนเจือครอบครัวบ้าง เพราะสิ่งนั้นแสดงให้เห็นพฤติกรรมของความคิดที่บุตรมีกตเวทิต่อพ่อแม่ ในสังคมชนบทความคาดหวังที่เห็นบุตรชายของตนได้บรรพชาให้กับพ่อแม่ก็ถือเป็นเครื่องแสดงความดีที่บุตรทดแทนให้กับพ่อแม่ด้วย รวมทั้ง ง). การที่บุตรมีความประพฤติดี ไม่เกเร หรือติดยาเสพติด ความคาดหวังประการสุดท้ายก็คือ 4). **หวังที่จะเห็นบุตรของตนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ**

ความคาดหวังทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดเจนว่า พ่อแม่คาดหวังต่อบุตรของตนแตกต่างกันไปตามวัยของบุตรและวัยของพ่อแม่เป็นสำคัญ ในช่วงวัยเด็กจะให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพอนามัยอย่างมาก ในช่วงวัยเรียน จะให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก ในช่วงเข้าสู่วัยรุ่นพ่อแม่ก็คาดหวังให้บุตรของตนมีพฤติกรรมที่ดีไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ไม่นำปัญหาเข้ามาในบ้าน ในช่วงวัยทำงาน พ่อแม่ก็คาดหวังให้บุตรได้มีอาชีพ มีงานที่ดีทำ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ในช่วงที่พ่อแม่เข้าสู่วัยชรา ก็คาดหวังว่าบุตรจะให้ความช่วยเหลือตน ทั้งในด้านการเงิน การดูแลเอาใจใส่

นอกจากนี้ความคาดหวังต่อบุตรยังแตกต่างกันไปตามเพศของบุตร โดยเฉพาะความคาดหวังเรื่องอาชีพ เช่น ลูกผู้ชายต้องการให้รับราชการ ทหาร ตำรวจ ลูกผู้หญิง ต้องการให้เป็นครูเป็นพยาบาล โดยเฉพาะพ่อแม่ในเขตชนบท ความคาดหวังดังกล่าวจะลดน้อยลงในเขตเมือง นอกจากนี้ความคาดหวังของพ่อแม่ ยังแตกต่างกันไปตามเพศของบุตร โดยเฉพาะในเรื่อง การดูแลพ่อแม่ ซึ่งส่วน

ใหญ่คาดหวังไว้กับบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย ด้วยเหตุผลที่ว่า ลูกสาวให้การดูแลเอาใจใส่เป็นห่วงเป็นใยพ่อแม่มากกว่าลูกชาย

ข. การลงทุนในบุตรของครอบครัว

สำหรับการลงทุนที่พ่อแม่กระทำลงไปเพื่อให้ความคาดหวังนั้นประสบความสำเร็จ มีได้หลายรูปแบบเช่นกัน ทั้งการลงทุนที่เป็นรูปธรรม (เป็นตัวเงิน) และนามธรรม (ด้านเวลา) กล่าวคือ ความคาดหวังในเรื่องของการศึกษาและอาชีพของบุตร ซึ่งเป็นความคาดหวังที่สามารถมองเห็นได้ในเชิงรูปธรรม การลงทุนของพ่อแม่ก็เป็นการลงทุนที่ต้องทุ่มเททั้งทุนทรัพย์และเวลา ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ-สังคมของแต่ละครอบครัวเป็นสำคัญ การลงทุนที่เป็นตัวเงินนี้เกือบทุกครอบครัวมุ่งไปในเรื่องของการศึกษามากที่สุดและมีความตั้งใจที่จะจ่ายในเรื่องการศึกษามากที่สุด

แหล่งที่มาของเงินลงทุนในบุตรจึงมาจากหลายแหล่ง ได้แก่จากรายได้ของครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือมาจากญาติผู้ใหญ่ (เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น) มาจากเงินส่งกลับของสมาชิกในครอบครัวที่ไปทำงานต่างถิ่น และน้อยที่สุดคือจากแหล่งเงินกู้ ทั้งนอกระบบและในระบบ โดยเฉพาะเงินกู้เพื่อการศึกษาจากภาครัฐ ซึ่งอยากให้มีมากขึ้น แม้ในภาวะเศรษฐกิจที่วิกฤติ ซึ่งทำให้รายได้และสวัสดิการของครอบครัวได้รับความกระทบกระเทือน เช่น พ่อแม่ มีรายได้ลดลง ถูกให้ออกจากงาน หรือว่างงาน เป็นต้น พบว่า การลงทุนในบุตรโดยเฉพาะทางด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนได้รับความกระทบกระเทือนน้อยมาก ทั้งค่าเทอม ค่าเสื้อผ้า และค่าใช้จ่ายประจำวัน พ่อแม่ส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงผลกระทบที่มีต่อบุตร โดยพ่อแม่จะเป็นผู้รับผลกระทบดังกล่าวก่อนที่จะผลกระทบจะตกมาถึงลูก ถ้าพ่อแม่ส่งค่าเล่าเรียนไม่ไหวจริงๆ ก็สนับสนุนให้ลูกหาทุนมาเรียนหรือกู้ทั้งทั้งจากสถานศึกษามาเรียน โดยที่พ่อแม่สนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอื่นให้ เช่น ค่าที่พัก อาหาร และเสื้อผ้า เป็นต้น ไม่มีการศึกษาใดที่ยืนยันว่าวิกฤติเศรษฐกิจมีผลต่อการออกโรงเรียนกลางคันของเด็ก (Kakwani et.al, 1999) นอกจากนี้การศึกษาของศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย (2542) ยังชี้ให้เห็นว่าภาวะวิกฤติของเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการลงทุนในเด็ก/บุตร ของพ่อแม่ในกรุงเทพมหานคร เฉพาะส่วนที่นอกเหนือจากการเรียนในระบบหรือการเรียนเสริม หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร โดยการลดแผนการส่งลูกไปเรียนต่อต่างประเทศ หรือเรียนหลักสูตรระยะสั้นในต่างประเทศมากที่สุด รองลงมาคือการลดการเรียนพิเศษเสริมความรู้ หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ และค่ายต่างๆ และการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ตามลำดับ อย่างไรก็ตามในภาวะเศรษฐกิจวิกฤติ เช่นนี้ พ่อแม่มีเวลาให้กับลูกหรือให้ครอบครัวมากขึ้น

อย่างไรก็ตามในการที่จะลงทุนให้บุตรมีการศึกษาสูงที่สุด เพื่อจะได้มีอาชีพที่ดี มีเกียรติ มีรายได้มั่นคง และสบาย พ่อแม่ส่วนใหญ่ต่างก็ลงทุนให้แก่ลูกเต็มกำลังความสามารถเท่าที่ฐานะทางเศรษฐกิจจะอำนวย พ่อแม่จะถูกผลักดันหาแหล่งทุนนอกครอบครัวโดยการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายให้เงินกู้ทางการศึกษาแก่เด็กที่เรียนสูงกว่าในระดับมัธยมศึกษา เป็นต้นไป ประกอบกับระบบการศึกษาเปิดกว้างขึ้นมากทั้งสายอาชีพและสายสามัญ ที่สามารถเรียนได้ทั้งมหาวิทยาลัยเปิด

มหาวิทยาลัยปิด และมหาวิทยาลัยเอกชน ทำให้เด็กและพ่อแม่ต่างชนวนชาวยุคที่จะให้เรียนสูงที่สุดเท่าที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสมองของเด็กจะเรียนได้ ดังนั้นการลงทุนทางการศึกษาของครอบครัวจะสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามระดับการศึกษาของลูก และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของพ่อแม่ ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) กล่าวคือพ่อแม่ที่มีรายได้สูงก็ยังมีค่าใช้จ่าย/ลงทุนในการศึกษาให้ลูกมากขึ้นเมื่อลูกเรียนสูงขึ้น

ส่วนการลงทุนให้ลูกเป็นคนดี โดยเน้นการลงทุนในการใช้เวลาในการอบรมสั่งสอน ดูแล เอาใจใส่ลูกนั้น ดูเหมือนพ่อแม่บางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำนั้นไม่ถือว่าเป็นการลงทุน แต่เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องทำ เมื่อเปรียบเทียบกับพ่อแม่ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าพ่อแม่ในกลุ่มแรกนั้นส่วนใหญ่อยู่ในชนบทหรืออยู่ในเมือง ที่มีเวลาหรือมีอาชีพที่ไม่ต้องออกไปทำนอกบ้าน ทำให้มีเวลาอยู่กับลูกมาก จึงไม่เห็นคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจของเวลาเมื่อเปรียบเทียบกับพ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีการศึกษาดี มักต้องออกไปทำงานนอกบ้าน มีเวลาอยู่กับลูกและครอบครัวน้อย เวลาเป็นเงินเป็นทอง จึงมักเห็นความสำคัญหรือเห็นคุณค่าของเวลา ดังนั้นการใช้เวลาอยู่กับลูกจึงเป็นทางเลือกที่จะทำหรือไม่ทำตามความจำเป็นของครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่ก็ยังเชื่อว่าถ้าลูกมีการศึกษาดี หรือได้เรียนสูงๆ เขาก็จะมีวิจรรณญาณ มีจิตสำนึกและรับผิดชอบ ซึ่งจะช่วยให้เขาเป็นคนดีได้เช่นกัน

การลงทุนรองจากด้านการศึกษา อาชีพ และการเป็นคนดี ครอบครัวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญก็คือ การลงทุนด้านสุขภาพ โดยเฉพาะบุตรที่อยู่ในวัยก่อนเรียนจะลงทุนด้านสุขภาพ โดยการดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารที่รับประทาน นม และอาหารเสริมต่างๆ รวมทั้งการพาไปรับวัคซีนตามกำหนด ในปัจจุบันพ่อแม่ส่วนใหญ่ให้ลูกรับประทานนมแม่เป็นเวลานานขึ้น ส่วนการลงทุนด้านสุขภาพจะลดลงไปเมื่อลูกเข้าสู่วัยเรียน และวัยรุ่น นอกจากบุตรที่มีปัญหาด้านสุขภาพ พ่อแม่ก็ยังคงลงทุนด้านนี้อยู่มาก โดยเฉพาะเด็กในวัยเรียนที่มีปัญหาโรคภูมิแพ้ พบว่าจะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่รวมทั้งการพาไปพบแพทย์

ส่วนการลงทุนด้านสังคม จะได้รับการกล่าวถึงน้อยมากเป็นเพราะว่าคนส่วนใหญ่อาจไม่ค่อยเข้าใจหรือไม่สนใจในเรื่องนี้ หลายคนพูดว่าเรื่องสังคมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงทุนทางด้านการศึกษา เพราะเด็กจะมีสันตนาการ และกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน ทั้งในและนอกโรงเรียนอยู่แล้ว ช่วงที่เศรษฐกิจดี พ่อแม่จำนวนหนึ่งสนใจให้ลูกเข้ากิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และค่ายต่างๆ มาก แต่ในปัจจุบันกิจกรรมเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ลดลง โดยเฉพาะพ่อแม่ในกรุงเทพมหานคร เพราะกิจกรรมเหล่านี้ทำให้มีรายจ่ายเพิ่มโดยไม่จำเป็น แต่พ่อแม่ในชนบทในเมืองต่างจังหวัด กลับสนใจให้ลูกเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬามากขึ้น เพราะนอกจากจะช่วยให้เด็กไม่มีเวลาไปมั่วสุมกับเพื่อน หรือไปเสพยาเสพติด หรือไปเกเรที่อื่น ก็ยังช่วยให้เด็กมีพละทานามัยที่แข็งแรง และถ้าเล่นได้ดีก็อาจได้รับคัดเลือกเป็นนักกีฬาของชุมชน เพื่อไปแข่งกับระดับที่สูงขึ้น ซึ่งในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมากยิ่งขึ้น

สำหรับผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตร พบว่าโดยส่วนใหญ่พ่อแม่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในสองประการคือ ในเรื่องการศึกษา กับในเรื่องพฤติกรรม โดยส่วนใหญ่ พบว่าลูกมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับดี ทั้งในเรื่องการศึกษา และพฤติกรรม มีครอบครัวส่วนน้อยที่บุตรไม่ประสบความสำเร็จ หรือมีผลสัมฤทธิ์ด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสอง ด้านไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสุขภาพจิตนั้นทุกครอบครัวประเมินสุขภาพจิตบุตรของตนไว้ในระดับปกติ ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตรในเรื่องการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ของบุตรหญิงดีกว่าบุตรชาย บุตรหญิงมีความสามารถในการศึกษาที่ดีกว่าบุตรชาย และมักเป็น ผู้ที่จะ ได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หากครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนสมาชิกทั้งหมดทุกคน ได้ ด้วยเหตุผลว่า บุตรหญิงตั้งใจเรียน ง่ายกว่าบุตรชาย ขยันหมั่นเพียร ไม่ค่อยออกนอกกลุ่มนอกทางเหมือนลูก ชาย

ในด้านพฤติกรรมบุตรหญิงก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำกิจกรรมในครอบครัว โดยเฉพาะงานภายในบ้านได้ดีกว่าบุตรชาย โดยทั่วไปพ่อแม่ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตรหญิงไว้ในระดับที่สูง กว่าบุตรชาย โดยเฉพาะในสังคมชนบท และความแตกต่างจะลดลงในสังคมเมือง

ด้านวิสัยทัศน์การลงทุนในบุตร พ่อแม่ให้ความสำคัญต่อการลงทุนด้านการศึกษามากที่สุด เพื่อ เป็นการเตรียมตัวบุตรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะครอบครัวที่มี ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่อยู่ในระดับดี ลงมาจนถึงระดับปานกลาง จะเห็นได้จากการที่พ่อแม่กลุ่ม ดัง กล่าวจะลงทุนให้ลูกเรียนพิเศษ กวดวิชา เรียนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิชาเสริมต่างๆ เช่น ดนตรี กีฬา เข้าค่าย เป็นต้น บางคนถึงขั้นลงทุนให้ไปเรียนต่างประเทศ เป็นต้น

การขยายโอกาสทางการศึกษา สำหรับครอบครัวที่ยากจนการขยายโอกาสทางการศึกษาและเงิน กู้เพื่อการศึกษามีส่วนสำคัญที่จะทำให้บุตรของครอบครัวในชนบทได้เรียนหนังสือมากขึ้น ในขณะที่ครอบ ครัวในกรุงเทพฯ การขยายการศึกษาออกไปไม่ได้มีผลมากนักต่อโอกาสและความสามารถในการศึกษา ของบุตร เพราะระดับการศึกษาที่พ่อแม่สนับสนุนบุตรของตนนั้นสูงกว่าที่รัฐจัดให้อยู่แล้ว นอกจากนี้ครอบ ครัวในชนบทยังฝากความหวังในการลงทุนในบุตรด้านการศึกษาไว้กับระบบโรงเรียนอย่างมาก เนื่องจาก รายได้น้อย ความรู้ต่ำ ระดับการศึกษาไม่สูงนัก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และครอบครัวในการแลก เปลี่ยนจึงมีค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาเชื่อมโยงความคาดหวัง ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้พ่อแม่ต้องลงทุนไปกับ ลูก ทั้งทางด้านการศึกษา/อาชีพ การเป็นคนดีและสุขภาพแล้วยังเชื่อมโยงถึงวิสัยทัศน์ของพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่ บางส่วนได้ให้จินตนาการเกี่ยวกับบุตรของตนว่าจะต้องเป็นคนดี มีการศึกษาดี-เรียนเก่ง-เป็นคนดี มีอาชีพ การงานที่มั่นคง เป็นหลักแหล่ง มีความรับผิดชอบ คิดเป็น-ทำเป็น และไม่ติดยาเสพติดหรือไม่นำความเดือด ร้อนมาให้ครอบครัว และอยากให้เป็นที่พึ่งพาในยามแก่ชรา และเป็นคนดีช่วยเหลือสังคมอีกด้วย จินตภาพ

ของการเป็นคนดี มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บนั้นมียุ่่น้อยมาก ด้วยเหตุผลว่าสุขภาพเป็นนามธรรม (subjective) ที่เห็นไม่ชัดเท่ากับจินตภาพของการเป็นเด็กเก่ง-เด็กดี สำหรับวิสัยทัศน์ในการที่จะเตรียมบุตรของตนให้ก้าวทันโลกในอนาคตนั้นพ่อแม่ก็ยังให้ความสำคัญกับการเตรียมลูกในด้านการศึกษา โดยจะเน้นให้ลูกได้เรียนสูงๆ เรียนในสถาบันที่มีชื่อเสียง/มีคุณภาพ โดยยังเน้นให้ลูกเรียนพิเศษ กวดวิชา เรียนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะพ่อ-แม่ในเมือง/พ่อ-แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีการศึกษาสูง โดยมองว่าการศึกษาเรียนรู้ของเด็กในระบบโรงเรียนยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประสิทธิภาพและความรู้ของเด็ก มีพ่อ-แม่ส่วนน้อยที่มองว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเพียงพอแล้ว ถ้าเด็กตั้งใจเรียนและครูสอนดี และถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอเด็กก็จะชวนเขาเอง เช่น การหาที่กวดวิชาเพิ่มเติมหรือการไปเรียนเสริมในสิ่งที่ลูกสนใจ

แม้ว่าพ่อ-แม่ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และในอนาคตเป็น 12 ปี โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เด็กเป็นการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศไปพร้อมๆ กัน แต่จะมีพ่อ-แม่ส่วนน้อยโดยเฉพาะพ่อ-แม่ที่ยากจนในชนบทและคนจนในเมืองที่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการศึกษาภาคบังคับ โดยให้เหตุผลว่าทำให้เด็กอยู่ในโรงเรียนนานเกินไป และต้องการเอาลูกออกมาช่วยทำมาหากิน แม้จะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แต่ก็มีค่าใช้จ่ายด้านอื่นมากขึ้น ทำให้ส่งเสียไม่ไหว แม้ว่าจะเรียนสูงๆ จบมาก็เห็นว่างานเยาะเย้ยและงานก็หายากขึ้น จึงไม่มีแรงจูงใจให้ลูกเรียน

เมื่อพูดถึงการลงทุนในเด็กโดยละเอียดประเด็นของผลตอบแทน (returns) จากการลงทุน ก็ดูเหมือนจะเป็นภาพที่ไม่สมบูรณ์ การศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ จึงได้ถามถึงผลตอบแทนที่พ่อ-แม่ได้จากลูกที่จบการศึกษาและมีอาชีพแล้ว พบว่า ผลตอบแทนที่ได้จากลูกนั้นมีหลากหลาย ซึ่งพอจัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1). **ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน** พ่อ-แม่ส่วนใหญ่ตอบว่าถ้ามองในด้านผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินแล้วไม่คุ้ม เพราะบางครอบครัวจะได้รับเงินส่งกลับจากลูก ซึ่งก็ไม่ใช่ลูกทุกคน และบางคนก็ส่งให้ประจำทุกเดือน บางคนก็ส่งให้บ้างนานๆ ครั้ง เงินส่งกลับที่ได้รับรายงานก็มีตั้งแต่รายเดือนๆ ละ 500-5,000 บาทต่อเดือนหรือส่งเป็นก้อนตั้งแต่ 4,000 บาท ถึงหลายๆ แสนบาท เพื่อให้พ่อ-แม่เอามาลงทุนค้าขาย เก็บออมหรือซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น แต่เมื่อไรที่ลูกเงินขาดมือไม่มีเงินพอในการใช้จ่าย เช่น ซื้อบ้าน ซื้อรถ เป็นต้น พ่อ-แม่ก็ยังส่งเงินไปให้อีก

2). **ผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน** ได้แก่สิ่งของเครื่องใช้ที่ลูกนำกลับมาฝากให้พ่อ-แม่เป็นครั้งคราว ผลตอบแทนด้านแรงงาน โดยพ่อ-แม่จะได้แรงงานจากลูกมาช่วยในการประกอบอาชีพ (เช่น เกษตรค้าขาย) และทำงานบ้านและช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ต้องเป็นภาระของพ่อ-แม่ โดยเฉพาะครอบครัวในชนบท/ในต่างจังหวัด

3). **ผลตอบแทนทางใจ** ซึ่งดีค่าไม่ได้ โดยจะอยู่ในรูปของความภาคภูมิใจที่เห็นลูกเรียนเก่ง เรียนจนสำเร็จ มีหน้าที่การงาน เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ไม่สร้างปัญหาให้พ่อ-แม่เดือดร้อน กลับมาเยี่ยม

เยียน หรือดูและพ่อ-แม่ในยามเจ็บป่วย และยามแก่ชรา ได้เห็นลูกเป็นคนดี ช่วยเหลือครอบครัว ญาติ และสังคม รวมทั้งความสุข/สบายใจ ที่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากลูกหลาน

2. ความคาดหวัง การลงทุนและวิสัยทัศน์ของชุมชน

เนื่องจากอบต.ส่วนใหญ่ มองว่าโครงการด้านเด็กและเยาวชน เป็นโครงการที่ไม่สำคัญ มีเงินน้อย วัสดุหายาก และไม่เร่งด่วนมากเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นจึงถูกจัดลำดับความสำคัญไว้อันดับหลังๆ ประกอบกับการลงทุนในเด็กและเยาวชนนั้น พ่อแม่มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการอบรมเลี้ยงดูอยู่แล้ว เพราะเด็กเป็นความหวังของพ่อแม่ ดังนั้นชุมชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้ตั้งความหวังอะไรไว้กับเด็กและเยาวชน หรือแม้ว่าจะหวังบ้าง แต่ก็ไม่ได้มีการลงทุนไปกับเด็กและเยาวชนมากนัก ส่วนใหญ่ อบต.จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินโครงการในพื้นที่ของตนเอง มีอบต.จำนวนไม่มากนัก ที่จัดสรรเงินรายได้ของอบต. เพื่อสนับสนุนงานที่หน่วยงานราชการดำเนินงานอยู่ หรือถ้าจะดำเนินการเองก็เป็นเรื่องที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ขอมา เพราะส่วนกลางดูแลไม่ทั่วถึง แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแนวทางการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นการพัฒนาคนมากขึ้น จึงจำเป็นที่อบต.โดยเฉพาะอบต.ที่ดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐานเกือบจะสมบูรณ์หันมาให้ความสนใจงานพัฒนาเด็กและเยาวชนมากขึ้น การลงทุนของอบต.ในด้านเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่จะ เป็นไปตามงบประมาณที่หน่วยงานส่วนกลางจัดสรรมาให้ โดยผ่านหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ โครงการชุมชนปลอดยาเสพติดผ่านสำนักงานคณะกรรมการตำรวจชายแดน (ตชด.) การเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียน (ผ่านกรมพัฒนาชุมชนและกรมการศาสนา) การสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนต่อในระดับมัธยมมากขึ้น (ผ่านกรมการพัฒนาชุมชน) การส่งเสริมสุขภาพของเด็กและเยาวชน (ผ่านกรมอนามัย) รวมทั้งการหารายได้เสริมให้แก่ครอบครัว (ผ่านกรมการพัฒนาชุมชน) การลงทุนในโครงการใดมากน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของปัญหา วิสัยทัศน์ของผู้นำหรือคณะกรรมการอบต. ความเข้มข้นของกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน รายได้ของอบต. การมีส่วนร่วมของชุมชน และความพร้อมของชุมชน

3. ความคาดหวัง และวิสัยทัศน์ของหน่วยงานภาครัฐ

ความคาดหวังและวิสัยทัศน์ของหน่วยงานภาครัฐ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-44) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ โดย

1. เน้นความครอบคลุมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ โดยเน้นความครอบคลุมการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในเชิงปริมาณ (ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม-เด็ก

ปกติ และเด็กด้อยโอกาสและทุพพลภาพ (เน้นให้ครอบครัวเป็นพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และยังเน้นให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองเด็ก)

2. เน้นความครอบคลุมพัฒนาการเด็กในทุกด้านและทุกระดับ (สุขภาพกายและจิต มีพัฒนาการสมวัย ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาความสามารถ)

3. เน้นการส่งเสริมศักยภาพของเด็กและเยาวชน โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งในระดับล่าง (เด็กก่อนวัยเรียน) และระดับบน (ระดับปริญญาตรีและสูงกว่า) โดยไม่ละเลย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและรู้เท่าทันสังคมโลก

4. เน้นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการจัดการ/พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้พลังงานอย่างประหยัด

5. การปลูกฝังความสนใจใฝ่รู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาระบบการคิดให้เป็นวิทยาศาสตร์

ความคาดหวังและวิสัยทัศน์ที่ไม่มีหน่วยงานใดกล่าวถึง หรือกล่าวถึงน้อย (หรือไม่ได้นั้น) ก็คือ

1. การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถในการสื่อสารได้มากกว่า 1 ภาษา หรือแม้แต่หน่วยงานในระดับนโยบายและวางแผน ก็ไม่ได้มีการเน้นว่าจะให้ภาษาอะไรเป็นภาษาที่สอง (แม้ว่าในทางปฏิบัติจะทำอยู่แล้วโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองก็ตาม) เนื่องจากภาษาจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักเข้าใจ และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้มากขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ซึ่งต้องอาศัยความไวในด้านข้อมูลข่าวสาร และได้รู้กว้าง-รู้ไกล (รอบรู้)

2. การเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ไม่คอรัปชั่น เนื่องจากเรามีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว แต่การมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนรู้จักการดำเนินชีวิตที่รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนเอง มีวินัยตั้งแต่เด็กจนเป็นวิถีชีวิตก็ยังไม่ชัดเจน รวมทั้งการเน้นให้เด็กมีจิตสำนึกในความเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ (ไม่คอรัปชั่น) ก็ยังไม่ชัดเจน แม้แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง

4 สังเคราะห์การศึกษาวิจัย

ถ้าพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร จากผลการศึกษาเกี่ยวกับงานศึกษาในอดีต (Chongvatana et.al, 1985 และ Archavanitkul, 1992) พบว่า ความคาดหวังของพ่อแม่ต่อบุตรมีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือความคาดหวังในการศึกษาของบุตรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือแต่ก่อนพ่อ-แม่ในชนบทคาดหวังให้ลูกจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 6

แต่ในปัจจุบันนี้พ่อแม่คาดหวังให้ลูกเรียนสูงขึ้นตามความสามารถของลูกแต่อย่างน้อยมัธยมศึกษา ซึ่งมีพ่อแม่จำนวนมากอยากให้ลูกเรียนถึงปริญญาตรี ในขณะที่พ่อ-แม่ในเมือง แต่ก่อนคาดหวังให้ลูกเรียนถึงมัธยมหรือสูงกว่า แต่ในปัจจุบันพ่อแม่พูดชัดเจนว่าปริญญาตรีหรือปริญญาโท ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมทางการศึกษาของพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่เข้าใจดีว่าการที่บุตรมีการศึกษาต่ำ ไม่มีอนาคต (ซึ่งหมายถึงหางานยาก ถึงมีงานก็ได้รายได้ได้น้อย) ค่านิยมดังกล่าวมักถูกกล่าวถึงในเชิงเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่อยู่รอบๆ ตัวด้วย นอกจากนี้เด็กเองก็ได้เปลี่ยนค่านิยมทางการศึกษาไปนิยมการศึกษาต่อมากขึ้น (Baker, 1998) เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ โดยเฉพาะในแง่ของความสบายใจของพ่อแม่ (พ่อแม่ส่วนใหญ่เมื่อลูกตั้งใจเรียนจะอยู่ในระดับไหนก็ตาม จะเก่งหรือไม่ก็ตามก็มักจะสบายใจ) แม้ว่าจะไม่มีเงินเรียน แต่ในปัจจุบันก็มีแหล่งเงินกู้เพื่อการศึกษาหลายแหล่งที่เด็กในชนบทหรือเด็กยากจนจะหาได้ และพ่อแม่ก็เต็มใจสนับสนุน และการศึกษานี้ก็ยังสนับสนุนค่านิยมในการมีลูกน้อยแต่มีคุณภาพ แต่ต้องใช้ต้นทุนสูงขึ้น ซึ่งพบในงานศึกษาก่อนๆ เช่นกัน กล่าวคือพ่อแม่คาดหวังต่อลูกหรือให้คุณค่าลูกในลักษณะที่ไม่ใช่เชิงเศรษฐกิจ(non-economic value) มากกว่าประโยชน์ของลูกเชิงเศรษฐกิจ (economic value) โดยเฉพาะการคาดหวังให้ลูกเป็นที่พึ่งยามชรา (source of social security) โดยเฉพาะในด้านการดูแลเมื่อเจ็บป่วย ซึ่งเป็นความคาดหวังของพ่อแม่ทั่วประเทศทั้งในชนบทและในเมือง ซึ่งแสดงถึงบรรทัดฐานทางสังคมของพ่อแม่ในเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ยังมีอยู่ทั่วไป

แม้ว่าการศึกษารั้งนี้จะเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพก็ตาม แต่การศึกษานี้ก็ได้สะท้อนภาพจากข้อมูลที่ได้จากตัวแทนของทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นแนวทางการลงทุนในเด็กของครอบครัวและชุมชนได้ค่อนข้างชัดเจน โดยที่การลงทุนในเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนที่มีค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินมากกว่าผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน หรือทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่าเป็น net cost เพราะให้ผลตอบแทน (repays / returns) ที่เป็นตัวเงิน (เช่นในรูปเงินส่งกลับมาให้พ่อ-แม่) น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่ตัวบุตรได้ไปตลอดชีวิต (life-time) ซึ่งถ้าประเมินง่ายๆ ก็ได้จากเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อปี คูณกับอายุขัยเฉลี่ย ของตัวลูก (เช่น ผู้ชายมีอายุขัยโดยเฉลี่ย 70 ปี ผู้หญิงมีอายุขัยเฉลี่ย 73 ปี) ลบด้วยอายุที่เริ่มทำงาน ซึ่งพ่อแม่ คำนวณแล้วว่าจะคุ้มค่า และจะคุ้มค่ามากยิ่งขึ้นสำหรับลูกเมื่อลูกเรียนจบสูงๆ แล้วได้เงินเดือนหรือรายได้มาก (เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่จบการศึกษาต่ำกว่า) ซึ่งสนับสนุนข้อค้นพบของนักเศรษฐศาสตร์ประชากรหลายคน ได้แก่ Caldwell (1976), และ 1982) Mueller (1976) และ Bulatao (1983) ที่ได้ข้อสรุปว่าการลงทุนในเด็กของประเทศกำลังพัฒนามีลักษณะเป็นต้นทุนสุทธิ (net drain หรือ net costs) คือมีต้นทุนมากกว่าผลได้หรือประโยชน์ที่พ่อแม่ได้รับ เช่น งานศึกษาของ Stecklov (1999) ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนในประเทศเหล่านี้มีลูกน้อยลง เพราะเด็กเป็นภาระทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาที่พ่อแม่ส่วนใหญ่มองว่า

การลงทุนในเด็ก “ถ้ามองในรูปตัวเงินก็ไม่คุ้ม การลงทุนกับลูกเปรียบเสมือนการถมดินในบ่อ ไม่มีวันเต็ม ตายเมื่อไรก็เต็มเมื่อนั้น” แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในลูก/บุตรนั้น เป็นการลงทุนที่ไม่มีการจบสิ้น พ่อ-แม่ยังลงทุนให้กับลูกหรืออาจต่อไปถึงหลานตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่ คือเป็น life- time investment แต่การลงทุนทางการศึกษาอาจจะหยุดเมื่อลูกเรียนจบ หรือเมื่อลูกมีงานทำเท่านั้น ส่วนการลงทุนด้านสังคมและสุขภาพก็อาจจะยังมีต่อไปอีก โดยเฉพาะพ่อ-แม่ที่มีระดับฐานะเศรษฐกิจดีและมีการศึกษาสูง สำหรับพ่อ-แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนหรือมีการศึกษาดำต่ำก็อาจจะลงทุนกับลูกไปสักระยะหนึ่ง เช่น เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือจบมัธยมก็อาจจะให้ลูกออกมาหาอาชีพรายได้ของตนเอง เพื่อพ่อ-แม่จะได้ลงทุนกับลูกคนต่อไป หรือให้ลูกคนโตมาช่วยพ่อ-แม่ในการลงทุนกับลูกคนหลังๆ จะพบว่ามีลูกคนหลังๆ จำนวนหลายครอบครัวจากการศึกษานี้ได้เรียนสูงกว่าพี่คนโต (ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครอบครัวมีรายได้มากขึ้นหรือเด็กมีสติปัญญาดีกว่าหรืออาจทั้งสองอย่าง)

อย่างไรก็ตามยังมีครอบครัวที่มีฐานะยากจนหรือพ่อ-แม่ที่มีการศึกษาดำจำนวนมากที่คาดหวังผลตอบแทนจากลูกในการเลี้ยงดูในยามชรา หรือยามเจ็บป่วย โดยที่ครอบครัวอาจจะลงทุนไปกับลูกมากน้อยแตกต่างกันไป แต่หวังผลคล้ายๆกัน โดยเฉพาะพ่อ-แม่ ที่อยากให้ลูกตอบแทนทางเศรษฐกิจ (เช่น บอกว่าให้ลูกส่งเงินมาให้ใช้บ้าง อยากให้มาเลี้ยงดูพ่อ-แม่ด้วยเมื่อลูกมีรายได้ เป็นต้น) ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากระบบการประกันของผู้สูงอายุในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมและสามารถทำให้ผู้สูงอายุอยู่ได้ โดยเฉพาะพ่อ-แม่ที่ไม่ได้มีอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุ (เช่น เงินบำนาญ บำนาญ) ที่มั่นคง ซึ่งคนกลุ่มนี้จะคาดหวังหรือลงทุนเพื่อหวังพึ่งลูกยามแก่ชราหน่อย เมื่อเปรียบเทียบกับพ่อ-แม่ที่มีอาชีพอื่นๆ (เช่น ทำการเกษตร รับจ้างหรือค้าขาย เป็นต้น) และบางคนอาจจะยังคงเลือกที่จะมีลูกหลายคน (เช่น 3-5 คน ขึ้นไป) ก็เพื่อจะได้มีหลักประกันว่าจะต้องมีลูกคนใดคนหนึ่งหรือลูกหลายๆ คนมาช่วยเลี้ยงดูพ่อ-แม่ในยามแก่ชรา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Leibenstein (1975) และ Hammer (1986) ที่ได้ข้อค้นพบว่าการที่พ่อ-แม่ลงทุนกับลูกเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในการเป็นที่พึ่งยามชรา ก็เพราะสังคมยังขาดกลไกสำหรับการประกันอย่างเป็นทางการให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นพ่อ-แม่ จึงต้องหันมาพึ่งหลักประกันที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการพึ่งพาลูก ซึ่งบ่อยครั้งจะขึ้นกับการจัดการในครัวเรือนและองค์ประกอบของครัวเรือน (เช่น การเป็นครอบครัวเดี่ยว/ ครอบครัวขยาย) ด้วย จากข้อสรุปข้อนี้ อาจจะทำให้ได้ข้อเสนอแนะว่า แล้วรัฐบาลหรือสังคมจะช่วยกันลงทุนในเด็กกลุ่มนี้ (เช่น เด็กด้อยโอกาส ที่เป็นลูกคนยากจน ซึ่งมีทั้งเรียนดีและเรียนไม่ดี เป็นต้น) อย่างไร และในขณะเดียวกันก็จะให้ความช่วยเหลือ หรือจะให้หลักประกันในยามแก่ชราของพ่อ-แม่ที่ไม่มีหลักประกันที่เป็นทางการ/หลักประกันที่แน่นอนอย่างไร เพราะเรื่องการลงทุนในเด็กและผลตอบแทนที่มีต่อพ่อ-แม่ เป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไป

ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือมีการศึกษาสูง สามารถลงทุนกับบุตรได้ไม่จำกัด และก็ได้หวังผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจจากลูก เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนทางใจ (หรือผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน) เพราะพ่อ-แม่กลุ่มนี้เชื่อว่าเขาสามารถพึ่งพาตนเองหรือพึ่งพาจากระบบการประกันของรัฐหรือเอกชนได้ โดยเฉพาะในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ และการรักษาพยาบาล เพียงแต่ต้องการความภาคภูมิใจ

กับความสำเร็จของลูก ความรัก ความห่วงใยจากลูกหลานก็พอ ดังนั้น จึงมีแรงจูงใจให้คนกลุ่มนี้ลงทุนในการใช้เวลาอยู่กับลูก อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี มีความกตัญญูทดแทนที่ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงินจากลูก ในทางตรงข้ามยังให้ความช่วยเหลือลูก หรือลงทุนให้แก่ลูกในด้านอื่นๆ อีกไปชั่วอายุขัย

สำหรับชุมชน โดยเฉพาะองค์กรชุมชน หรือ อบต. ยังมีแรงจูงใจ (incentive) น้อยมากในการที่จะลงทุนกับเด็กและเยาวชน เพราะถ้ามองผลตอบแทนที่เด็ก/เยาวชน จะกลับมาช่วยเหลือหรือพัฒนาชุมชนนั้นก็มีน้อยมาก เพราะมีเงื่อนไขปัจจัยมากมายที่ทำให้เด็กไม่สามารถจะกลับมาช่วยชุมชนได้ ดังนั้น การมองผลประโยชน์ระยะสั้นจากพ่อแม่จึงมีความเป็นไปได้สูงกว่า โดยเฉพาะเด็กเล็ก หรือเด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งมีความน่ารัก หรืออาจช่วยให้ผู้สูงอายุคลายเหงาไปได้ เพราะชุมชนต้องอาศัยรายได้และแรงงาน/ความร่วมมือจากคนในชุมชน ชุมชนจะลงทุนกับเด็กกลุ่มนี้ได้ก็ต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐหรือจากองค์กรเอกชนอยู่มาก เพราะชุมชนโดยเฉพาะ อบต. ส่วนใหญ่ยังขาดปัจจัยหลายอย่าง โดยเฉพาะความสนใจทางด้านนี้ (เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน) รวมทั้งทุนทรัพย์ และบุคลากรที่จะมาช่วยดูแลเด็ก แม้ว่าบางแห่งอาจจะมีวัดเข้ามาช่วยในด้านทุนทรัพย์และสถานที่ก็ตาม แต่วัดก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลเด็กในก่อนวัยเรียน ซึ่งต้องการการลงทุนทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรที่จะมาดูแลเด็ก และการลงทุนด้านเวลาหรือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหรือคนในชุมชนมาช่วยกันดูแลเด็กก่อนวัยเรียน รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงาน รวมทั้งภาคเอกชนในการจัดหาสถานที่และอุปกรณ์การเรียน-การสอนให้แก่เด็กกลุ่มนี้ ดังนั้นอาจจะมี อบต.บางแห่งที่มีศักยภาพเท่านั้นที่จะทำได้ โดยเฉพาะ อบต. ที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป และมีการรวมกันเป็นสตรีพอสสมควร โดยภาครัฐจะต้องเข้าไปเสริมหรือสนับสนุนด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก/ครูที่ดูแลเด็ก โดยอบต. จะทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยสนับสนุน รวมทั้งประสานกับภาคเอกชนที่มีความสนใจในด้านนี้ โดย อบต. ที่ยังไม่มีศักยภาพพอก็อาจจะหาสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณทางด้านนี้เพิ่มมากขึ้น โดยอาจจะตั้งเป็นกองทุนสำหรับสนับสนุนศูนย์เด็กในชุมชน ซึ่งน่าจะประสานงานกับกองทุนอื่นๆ หรือทำควบคู่กับกองทุนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสมรรถภาพซึ่งกันและกัน โดยรัฐคงต้องให้ความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้ในการบริหารจัดการกองทุนด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้จะได้ข้อเสนอแนะในหลายประการดังต่อไปนี้

5.1 ข้อเสนอแนะ จากผลการศึกษานี้ มีดังนี้

1). **การลงทุนด้านการศึกษา** การลงทุนในเด็กที่ครอบครัวให้ความสำคัญก็คือการลงทุนด้านการศึกษาซึ่งครอบครัวควรจะเป็นผู้ลงทุนหลัก ยกเว้นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐรับผิดชอบลงทุนให้แล้ว ดังนั้นการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป ครอบครัวควรจะเป็นผู้รับผิดชอบมากขึ้น เพราะการลงทุน

ด้านการศึกษาเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานหรือการเลือกอาชีพของลูกซึ่ง ผลตอบแทนจากการลงทุนจะตกแก่ตัวบุตรและพ่อ-แม่ (ครอบครัว) มากที่สุด และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการศึกษา (efficiency) รัฐจะคอยเสริมหรือลงทุนให้สำหรับครอบครัวที่ด้อยโอกาส หรือเด็กในกลุ่ม เป้าหมายพิเศษ ในรูปของทุนการศึกษาและเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ที่มีดอกเบี้ยต่ำให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา (equity) มากยิ่งขึ้น ในด้านเนื้อหาของการศึกษาควรเน้นเรื่องการเป็นคนดี ความกตัญญูต่อพ่อแม่หรือผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นความคาดหวังของพ่อแม่ และในอนาคตประชากรวัยสูงอายุจะมีมากขึ้น ในขณะที่ระบบการประกันสำหรับผู้สูงอายุยังมีน้อย (เช่น ประกันสุขภาพ ประกันสังคม หรือประกันชรภาพ) โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบท ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยลูกหลานในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นหลัก

ส่วนการเตรียมความพร้อมหรือการศึกษาไว้ก่อนเรียนรัฐควรส่งเสริมบทบาทขององค์กรชุมชนให้มีมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีทางเลือกหลายรูปแบบ เนื่องจากองค์กรชุมชนหรืออบต.ส่วนใหญ่ยังมีขีดจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะด้านทรัพยากร และบุคคลกรที่มีคุณภาพ ทำให้ศักยภาพขององค์กรชุมชนแตกต่างกันไป ดังนั้นการจัดการศึกษาไว้ก่อนเรียนอาจทำได้หลายรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 สำหรับองค์กรชุมชน (อบต.) ที่มีศักยภาพสูง รัฐควรจะให้องค์กรชุมชนเป็นหลักในการจัดการศึกษาไว้ก่อนเรียน โดยรัฐสนับสนุนด้านทรัพยากรบางส่วน เช่น รับผิดชอบในการพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กให้มีคุณภาพดีขึ้น และให้ครอบครัวหรือวัดเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

รูปแบบที่ 2 สำหรับองค์กรชุมชน (อบต.) ที่มีศักยภาพปานกลางถึงต่ำ ก็อาจจะให้รัฐเป็นฝ่ายจัดการศึกษาในระดับนี้ไปก่อน โดยให้องค์กรชุมชนหรืออบต. เข้ามามีส่วนร่วมในการประสานงานต่างๆ รวมทั้งประสานกับครอบครัว/ผู้ปกครองและวัด ในการจัดหาทรัพยากรมาเสริม เช่น ในด้านอาคาร สถานที่ของศูนย์เด็ก การซ่อมแซมสถานที่ ชุมชนน่าจะเป็นผู้ดูแล ส่วนรัฐจะดูแลด้านบุคลากรและการดำเนินงานของศูนย์เด็ก

นอกจากนี้รัฐน่าจะให้ความสำคัญต่อการลงทุนในด้านพัฒนา/ปรับปรุงคุณภาพของการบริการการศึกษาในทุกระดับให้มากยิ่งขึ้น เพราะเท่าที่ผ่านมาทั้งรัฐและครอบครัวต่างมุ่งเน้นการลงทุนในการเพิ่มปริมาณของการศึกษา กล่าวคือ รัฐมุ่งขยายบริการการศึกษาภาคบังคับ ครอบครัวมุ่งให้ลูกเรียนสูงๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงว่าเมื่อเด็กจบมาแล้ว จะสามารถคิดเป็นทำเป็นมีวิจรรย์ญาณและจิตสำนึกของการเป็นคนดี โดยโรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำควรจะได้รับงบประมาณพิเศษ ในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพให้ทัดเทียมกับโรงเรียนในจังหวัดหรือเขตเดียวกัน

2) การลงทุนด้านสุขภาพ สำหรับเด็กวัย 0-1 ปี ให้ครอบครัวเป็นผู้ลงทุนหลัก โดยภาครัฐคอยเสริมบริการด้านการรักษาและส่งเสริมสุขภาพ และบริการให้คำปรึกษา (counselling) ในด้านการดูแลเลี้ยงดูบุตร ให้แก่ครอบครัว สำหรับเด็กในวัยก่อนเรียน-วัยเรียน รัฐควรเข้ามาดูแลในด้าน

สุขภาพ และพัฒนาการเด็กให้มากยิ่งขึ้น เพราะเด็กในวัยนี้ต้องการการกระตุ้นและการเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นไปตามวัย ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้และคำแนะนำปรึกษาจากบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้นรัฐคงต้องเข้าไปลงทุนให้มากขึ้น (ในประเทศพัฒนาแล้วจะเข้าไปลงทุนด้านสุขภาพกับเด็กตั้งแต่พ่อ-แม่ตั้งครรภ์ โดยเฉพาะพ่อ-แม่/ครอบครัว ด้วยโอกาส)

นอกจากนี้ในด้านสุขภาพจิต รัฐน่าจะได้เข้ามาลงทุนในด้านการรณรงค์ให้ทั้งพ่อ-แม่หรือครอบครัวหันมาดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และใช้เวลาอย่างมีคุณภาพ (คือเวลาที่พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี และเหมาะสมกับแต่ละวัยของเด็ก เช่น เด็กเล็ก พ่อแม่ให้การสัมผัส กอดรัด อุ้มชู เด็กอนุบาลพ่อแม่ให้ความสนใจในกิจกรรมที่เขาทำ ตอบรับไม่หงุดหงิด ส่วนเด็กโต พ่อแม่คอยถามไถ่เรื่องสนุกๆ ที่โรงเรียน คุยเกี่ยวกับเพื่อนและสิ่งที่เขาสนใจสนองตอบในความต้องการของเขา) ในการอบรมดูแลบุตรให้มากขึ้นโดยเฉพาะพ่อได้มีส่วนเข้ามารับผิดชอบดูแลสุขภาพจิตของภรรยาและลูกให้มากยิ่งขึ้น โดยรัฐอาจจะทำบทบาทเข้ามาเสริมในด้านการให้คำปรึกษาสุขภาพจิต โดยเฉพาะของเด็กวัยรุ่นให้มากยิ่งขึ้น เพราะเด็กกลุ่มนี้ถือว่ามีความเสี่ยงสูงต่อปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ยาเสพติด เอดส์ เป็นต้น

3). การลงทุนทางด้านสังคม จากผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวให้ความสำคัญกับการลงทุนทางด้านสังคมน้อยมาก แม้ว่าในปัจจุบันรัฐจะให้ความสำคัญกับการลงทุนทางด้านสังคมมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่ครอบคลุม และยังไม่มีการกำกับดูแล หรือเป็นตัวหลักในการแนะนำให้ครอบครัวลงทุนทางสังคมกับบุตรให้มากยิ่งขึ้น เพราะพ่อ-แม่คิดว่าแม่จะลงทุนทางสังคมกับลูกมากเพียงพอ แต่สังคมรอบข้าง/ภายนอกครอบครัวยังไม่ดีขึ้น จึงทำให้พ่อ-แม่ขาดแรงจูงใจในการลงทุนทางด้านนี้ รัฐควรลงทุนในการ**สร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบและการเป็นแบบอย่างที่ดี**แก่เด็กในทุกๆ ด้าน เพื่อลดพฤติกรรมทางสังคมอันไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้รัฐควรจะต้องลงทุนในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมให้เกิดความเสมอภาคและทั่วถึงมากกว่านี้ โดยเฉพาะสถานที่พักผ่อน สถานที่เล่นกีฬา สันทนาการ เป็นต้น โดยเฉพาะในชนบท เพื่อเด็กจะได้ไม่ไปมั่วสุมกันตามสถานบันเทิงและที่สำคัญควรให้ชุมชนมีการตรวจตราดูแลสถานที่ดังกล่าวให้ปลอดจากยาเสพติดอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ สำหรับการลงทุนของภาครัฐในด้านการจัดบริการพื้นฐานทางสังคม (การศึกษา สุขภาพ และสังคม) นั้นควรจะเปรียบเทียบกับเป้าหมายด้านความคิรีริเริ่มในปีพ.ศ. 2543 (20/20 initiatives) ตามมติของ World Summit for Development ซึ่งกำหนดไว้ร้อยละ 20 ของงบประมาณทั้งประเทศด้วย ซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยต่ำกว่าเป้าหมายคือมีเพียงร้อยละ 13.7 เพื่อสร้างความเสมอภาคแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกพื้นที่ และเป็นการพัฒนาคุณภาพของบริการภาครัฐ โดยเฉพาะด้านการศึกษา (เพื่อว่าพ่อ-แม่/ครอบครัวจะได้ไม่ต้องแข่งขันกันลงทุนกับลูกเพื่อเข้าเรียนในสถานศึกษาที่ดีมีคุณภาพ โดยลดความสนใจการลงทุนเพื่อพัฒนา

บุตรทางด้านอื่นๆ ไป รวมทั้งการลงทุนในการพัฒนาคุณภาพของบริการด้านสุขภาพและบริการสังคมด้วย และการลงทุนในการพัฒนาระบบบริหารจัดการของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพกว่านี้

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1). เนื่องจากการศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ แม้ว่าจะมีงานศึกษาเชิงปริมาณทั้งจากงานศึกษานี้และจากงานศึกษาวิจัยอื่น แต่ข้อมูลจากงานศึกษาที่ทำการเป็นเชิงปริมาณก็มีข้อจำกัดอยู่มากเพราะเป็นการแปลงข้อมูลเชิงคุณภาพมาเป็นปริมาณ ตัวอย่างในการศึกษาที่ไม่มากนัก แต่ก็ให้เห็นภาพของความแตกต่างที่ชัดเจนขึ้น แต่เราก็ยังไม่ชัดเจนในเชิง “รูปธรรม” ของการลงทุนและผลตอบแทนที่ได้จากเด็ก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาเรื่องการลงทุนในเด็กต่อไป ซึ่งสามารถศึกษาได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการศึกษเชิงปริมาณอาจจะต้องมีการวัดการลงทุนในบุตรและผลตอบแทนที่ได้จากบุตรตลอดช่วงชีวิตของพ่อแม่ (life-cycle investments and returns) เพื่อเปรียบเทียบกันเพื่อหามูลค่าสุทธิจากการลงทุนในบุตร (net value) แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยากและมีความเป็นไปได้สำหรับการศึกษาระยะยาว (Longitudinal study) หรือการศึกษาค้างตัดขวาง (Cross-sectional data) แบบศึกษาย้อนหลัง (retrospective study) แต่ต้องมีข้อพึงระวังหลายประการคือ

1). ผลตอบแทนหรือการลงทุนจากบุตรบางอย่างเป็นเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือเป็นเรื่องอนาคต ทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจของการลงทุนยังเป็นการคาดเดาหรือไม่เป็นรูปธรรม (subjective)

2). การลงทุนในบุตรและผลตอบแทนจากบุตร (child investments and returns) ต้องศึกษาตลอดช่วงชีวิต (life-cycle) ของพ่อแม่ เพราะพ่อแม่และบุตรอาจจะยังคงมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันตลอดอายุขัย ทางธนาคารโลก (World Bank) จะมีรายละเอียดของข้อมูลสำหรับการศึกษาลักษณะนี้

3). องค์ประกอบของครัวเรือน มีความแตกต่างกันทั้งครัวเรือนเดี่ยวและครัวเรือนขยาย บุตรเมื่อโตขึ้นอาจจะย้ายออกจากครัวเรือนของพ่อแม่ไปตั้งครัวเรือนใหม่ หรือออกมาอาศัยอยู่กับคู่สมรส ทำให้การถ่ายโอนทรัพย์สินทั้งที่ลงทุนและผลตอบแทนอาจจะปนๆ กัน อย่างแยกไม่ออก และยากในการติดตาม ถ้าลูกออกจากครัวเรือนเดิมไปแล้ว

นอกจากนี้อาจจะศึกษาว่าสังคมไทยนั้นจริงๆ แล้วผู้สูงอายุยังคงกระตือรือร้น (active) ในการที่จะลงทุนให้กับลูกหรือหลานในรูปแบบของการถ่ายโอนทรัพย์สินหรือมรดกให้แก่ลูกหลาน เพื่อให้พ่อแม่ของหลานตัวหลานมีศักยภาพในการลงทุนทางด้านการศึกษา สุขภาพ และด้านสังคมหรือไม่เป็นการถ่ายโอนการลงทุนข้ามรุ่น (generation) แม้ว่าการศึกษานี้ จะได้ถามบ้างว่าและพบว่ามีการลงทุนข้ามรุ่น แต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่ามีความมากน้อยหรือรูปแบบเป็นเช่นไร ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในการศึกษา สุขภาพ และสังคม

บทที่ 7

รัฐ ชุมชน และครัวเรือนควรลงทุนด้านใดให้มากขึ้น

บทสรุปท้ายของการวิจัย เป็นการสังเคราะห์ตอบคำถามหลักทั้งหมดของการวิจัย การตอบคำถามเหล่านี้ ใช้ข้อมูลจากทบทวนวรรณกรรม ข้อค้นพบตั้งแต่บทที่ 2 ถึงบทที่ 6 การประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2542 เมื่อได้เห็นร่างผลการวิจัยในแต่ละส่วน) และการสังเคราะห์จากคณะผู้วิจัยที่ประชุมกันอย่างต่อเนื่อง (ตั้งแต่ระยะร่างโครงการวิจัย จนถึงภายหลังที่ได้รับการประเมินร่างรายงานก่อนเป็นผลวิจัยฉบับสมบูรณ์)

เริ่มด้วยการอธิบายข้อจำกัดของการจัดลำดับความสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ติดตามด้วยเหตุผลความจำเป็นที่จำเป็นต้องศึกษาเรื่องการลงทุนในเด็ก ข้อเสนอแนะบทบาทของรัฐ ชุมชน และครัวเรือน และจบลงด้วยข้อเสนอแนะทางเลือกของการลงทุนในแต่ละด้านให้มากขึ้น

การจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนในเด็ก

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ คุณภาพ ความน่าเชื่อถือ จึงเป็นปัญหาสำคัญในการนำมาใช้ แม้การวิจัยนี้ได้วางกรอบแนวคิดว่าจะนำข้อมูลแนวโน้มการลงทุน (Input) มาเปรียบเทียบกับแนวโน้มของผลสัมฤทธิ์ (outcome) และเปรียบเทียบความคุ้มค่าหรือประสิทธิภาพระหว่างการลงทุนในด้าน (sector) ต่างๆ ไปพร้อมกัน นั่นคือ เปรียบเทียบระหว่างความคุ้มค่า/ประสิทธิภาพระหว่างแผนงานด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านบริการสังคมไปพร้อมกัน หลังจากดำเนินการไประยะหนึ่ง คณะผู้วิจัยสรุปว่า ไม่สามารถทำตามความคิดดังกล่าวได้ ที่ทำได้มากที่สุดเพียงแค่เปรียบเทียบความคุ้มค่า/ประสิทธิภาพของแผนงานในแต่ละด้านเท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เช่น วิเคราะห์ผลกระทบทางด้านเศรษฐศาสตร์ของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในเด็ก เพื่อดูว่า นโยบายใดจะให้ผลที่คุ้มค่ากว่ากัน เช่น ผลกระทบของนโยบายอาหารเสริม(นม)ในโรงเรียน นโยบายการพัฒนาเด็กตั้งแต่เริ่มแรก นโยบายแก้ปัญหาเด็กยากลำบาก ฯลฯ

บทสรุปที่ได้จากการวิจัยที่นำเสนอดังต่อไปนี้ จึงเป็นข้อเสนอแนะให้รัฐ ชุมชน และครัวเรือน ได้พิจารณาว่า ควรมีส่วนลงทุนในการศึกษา สุขภาพ และ บริการสังคมที่มากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไรบ้าง

ความจำเป็นที่ต้องพิจารณา การลงทุนในเด็ก

สถาบันครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยครัวเรือนชนบทกว่า 63% และครัวเรือนในเมืองกว่า 57% ที่เป็นครัวเรือนเดี่ยว (อ้างในจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ

2541) ดังนั้น จะหวังพึ่งสถาบันครอบครัวให้สร้างความเข้มแข็งแก่สังคมดังแต่ก่อนไม่ได้ เมื่อครัวเรือนเดียวมีบุตร การดูแลเด็กทารกและเด็กวัยก่อนเรียน จึงเป็นภาระอย่างมากถ้าไม่มีสถานเลี้ยงเด็กอ่อนคอยช่วยเหลือ ขณะเดียวกันสถานเลี้ยงเด็กอ่อนที่มีอยู่ก็ปัญหาด้านคุณภาพ เมื่อเด็กเข้าเรียน ประสิทธิภาพของระบบโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เด็ก 1 ใน 4 คนที่เรียนไม่สำเร็จชั้นประถม ต้องอยู่นอกระบบโรงเรียนและเข้าการขายแรงงานก่อนวัยอันควร จะเห็นได้จากการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยวัยแรงงานอยู่ที่ 5 ปีกว่าเท่านั้น ทำให้ยากต่อการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน ขณะที่การขยายโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทยดำเนินมาหลายปี แต่การศึกษาเฉลี่ยของคนไทยในรอบ 9 ปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นเพียง 0.6 ปี (อิทธิ ฤทธาภรณ์ 2542)

การเมื่อเข้าสู่เยาวชน ปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกลายเป็นปัญหาใหญ่ วงจรทั้งหมดนี้สมควรได้รับการพิจารณาว่า ขณะนี้เราลงทุนกันอย่างไร สมควรลงทุนด้านใดให้เพิ่มขึ้น โดยเริ่มจากบทบาทของรัฐ ชุมชน และครัวเรือน

บทบาทของรัฐ

นโยบายแห่งรัฐ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า การพัฒนาเด็ก เริ่มจากแผนฉบับที่ 1 เป็นต้นมาใน โดยบรรจุในนโยบายสาธารณสุขและการศึกษา พอถึงแผนฉบับที่ 4 เพิ่มนโยบายแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ เพื่อแก้ปัญหาทุพโภชนาการ แผนฉบับที่ 5 เพิ่มการแก้ปัญหาสุขภาพจิต สติปัญญา ความสามารถพื้นฐาน จริยธรรม วัฒนธรรม และการเตรียมเยาวชนให้มีอาชีพ แผนพัฒนาฉบับที่ 6 กำหนดกลุ่มเป้าหมายอายุต่างๆ ชัดเจน ลดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท เพิ่มความสำคัญกับบทบาทของครอบครัว และภาคเอกชน ถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 เน้นความจำเป็นพื้นฐานและบริการของเด็ก การแก้ปัญหาจากผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจจนถึงแผนฉบับที่ 8 เป็นแผนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างแท้จริง และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจนทั้งเด็กทั่วไป เด็กในภาวะยากลำบาก และเด็กปัญญาเลิศ

การลงทุนของรัฐด้านการศึกษา สุขภาพ และบริการสังคม

จากการศึกษาของภิรมย์ จันถาวร (2541) รวบรวมการลงทุนในเด็กด้านต่างๆ ของหน่วยงานรัฐและเอกชนในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 พบว่า โดยรวม หน่วยงานเอกชนมีขนาดของการลงทุนเพียง 1% ของการลงทุนทั้งหมด (ดูตารางที่ 7.1) การลงทุนด้านการศึกษามีสัดส่วนสูงที่สุด ในการลงทุนจากภาครัฐ คือ 89% ของการลงทุนภาครัฐทั้งหมด (4,386 แส่นล้านบาท) ส่วนการลงทุนด้านบริการสังคมจากภาครัฐ มีสัดส่วนน้อยที่สุดเพียง 2% ของการลงทุนภาครัฐทั้งหมด สัดส่วนนี้

ต่างจากการลงทุนของภาคเอกชน คือ การลงทุนเอกชนสูงสุดในด้านสุขภาพ เป็นประมาณ 65% ของการลงทุนของเอกชนทั้งหมด และ การลงทุนด้านบริการสังคม 11% ของการลงทุนของเอกชนทั้งหมด แต่เมื่อเทียบการลงทุนในแต่ละด้าน ระหว่างรัฐกับเอกชน พบว่า การลงทุนด้านการศึกษา มีส่วนจากองค์กรเอกชนน้อยที่สุด (ประมาณ 0.2% ของการลงทุนด้านการศึกษาทั้งหมด) และการลงทุนด้านสุขภาพ มีส่วนร่วมจากภาคเอกชนสูงที่สุด (ประมาณ 7% ของการลงทุนด้านสุขภาพทั้งหมด)

ตารางที่ 7.1 การลงทุนของหน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กในแผน 7 (หน่วย: ล้านบาท)

	รัฐ	เอกชน	%เอกชน ต่อทั้งหมด
สติปัญญาและความสามารถขั้นพื้นฐาน	357,545.80	959.00	0.27
เตรียมเพื่ออาชีพและมืงานทำ	34,261.96	47.64	0.14
สุขภาพ	35,069.85	2,717.63	7.19
โภชนาการ	2,286.75	11.97	0.52
สังคมวัฒนธรรม จริยธรรม การเมือง การปกครอง	4,204.99	216.90	4.91
กลุ่มเด็ก/เยาวชนเป้าหมายพิเศษ	5,245.38	248.42	4.52
	438,614.73	4,201.56	0.95

ตารางที่ 7.2 รายจ่ายรัฐเพื่อการลงทุนในเด็กระหว่างปี 2535-2539 หน่วย: ล้านบาท

	2535	2536	2537	2538	2539
ศึกษา	86,576.9	108,069.7	121,973.1	135,309.0	167,560.4
สุขภาพ	13,826.2	17,434.7*	21,043.3	25,177.3*	29,311.4
สังคม	464.0	851.0	946.7	1,186.1	1,905.6
รวม	100,867.1	126,355.5	143,963.1	161,672.4	198,777.4
งบรัฐ	460,400.0	560,000.0	625,000.0	715,000.0	843,200.0
% ของงบรัฐ	21.91	22.56	23.03	22.61	23.57
%ศึกษา	85.8	85.5	84.7	83.7	84.3
%สุขภาพ	13.7	13.8	14.6	15.6	14.7
%สังคม	0.5	0.7	0.7	0.7	1.0

* เฉลี่ยหาค่ากลางระหว่างปีข้างเคียง

ประเมินการลงทุนจากรัฐ โดยรวบรวมการลงทุนในด้านการศึกษา (กมล รอดคล้าย และ ทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์ 2542) ด้านสุขภาพ (สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์ และคณะ 2542) และด้านบริการ

สังคม (คุรุสิทธิ์ พรธรรมาโณทัยและคณะ 2542) เข้าด้วยกัน จะได้ขนาดของการลงทุนตั้งแต่ปี 2535-2539 เป็นเงิน 731,636 ล้านบาท (ดูตารางที่ 7.2 มากกว่าการรวบรวมข้างต้น 1.7 เท่า) โดยเป็นรายจ่ายประมาณ 22 และ 24% ของรายจ่ายงบประมาณประเทศในปี 2535 และ 2539 ตามลำดับ รายจ่ายรัฐด้านการศึกษายู่ในสัดส่วนประมาณ 84-86% ของรายจ่ายรวมทั้ง 3 ด้าน รายจ่ายด้านสุขภาพ ประมาณ 14-16% ส่วนรายจ่ายด้านบริการสังคมมีสัดส่วนน้อยที่สุด ไม่เกิน 1% ของรายจ่ายรวมทั้ง 3 ด้าน สัดส่วนการกระจายนี้ ไม่ต่างจากการรวบรวมข้างต้นเท่าใดนัก

สรุปว่า การลงทุนจากรัฐต่อประชากรในกลุ่มเด็กปี 2539 เป็นด้านการศึกษา 5,981 บาทต่อคนต่อปี ด้านสุขภาพ 1,046 บาทต่อคนต่อปี และด้านบริการสังคม 68 บาทต่อคนต่อปี รวมเป็นการลงทุนจากรัฐทั้ง 3 ด้าน 7,095 บาทต่อคนต่อปี

การลงทุนของรัฐด้านการศึกษา

การลงทุนของรัฐต่อเด็กกลุ่มอายุต่างๆ มีขนาดที่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา เด็กวัยก่อนเรียนที่เข้าเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีการลงทุนจากรัฐ 11,931 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2541 ใกล้เคียงกับเด็กวัยเรียน ที่เรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งรัฐให้การลงทุน 11,019 บาทต่อคนต่อปี การลงทุนของรัฐต่อคนจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงชั้นอุดมศึกษา รัฐลงทุน 91,535 บาทต่อคนต่อปี การลงทุนของรัฐกับการศึกษาในระบบนี้จะมากกว่าการศึกษานอกระบบระหว่าง 4-34 เท่า (ดูตารางที่ 7.3) จึงเกิดคำถามเชิงนโยบายว่า หากรัฐต้องการลดภาระในการลงทุนด้านการศึกษา อาจจัดการศึกษาเป็นลักษณะนอกระบบให้มากขึ้น แต่ต้องควบคุมคุณภาพ และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการศึกษานอกระบบนี้ด้วย

ตารางที่ 7.3 การลงทุนของรัฐด้านการศึกษาต่อคนต่อปีตามระดับการศึกษา ของปี 2541

ตัวเด็ก	ระดับการศึกษา	ในระบบ	นอกระบบ	ใน: นอกระบบ
วัยก่อนเรียน	ก่อนประถมศึกษา	11,931	2,970	4.0
วัยเรียน	ประถมศึกษา	11,019	1,336	8.2
	มัธยมศึกษาตอนต้น	13,880	1,708	8.1
วัยรุ่น	มัธยมศึกษาตอนปลาย	20,042	1,080	18.6
	อาชีวศึกษา	12,988	1,600	8.1
	อุดมศึกษา	91,535	2,717	33.7

ที่มา: กมล รอดคล้าย และทิพย์สุตา สุเมธเสนีย์ (2542)

น่าสังเกตว่า การศึกษาที่จัดโดยกรมการศาสนา ถือว่าเป็นการศึกษานอกระบบอย่างหนึ่ง และเป็นตัวแทนของการศึกษานอกระบบของระดับก่อนประถมศึกษาในตารางที่ 7.3 การศึกษาใน

ระดับประถมและมัธยมศึกษาของกรมการศาสนายังมีค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีต่ำกว่าการศึกษาในระบบ แต่ถ้าเป็นระดับอุดมศึกษา การศึกษาของกรมการศาสนา มีรายจ่าย 14,838 บาทต่อคนต่อปี สูงกว่าการศึกษาที่จัดโดยมหาวิทยาลัยเปิดในตารางที่ 7.3 (2,717 บาทต่อคนต่อปี) กว่า 5 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการออกพระราชบัญญัติการศึกษาของสงฆ์ ทำให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มจาก 12 ล้านบาทเป็น 150 ล้านบาทในปี 2541 และจำนวนพระสงฆ์ในการศึกษาระดับอุดมศึกษามีเพียง 6,700 รูป น้อยกว่า จำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดซึ่งมีมากถึง 526,570 คน

การลงทุนของรัฐด้านสุขภาพ

การลงทุนด้านสุขภาพในปี 2539 เป็นเงิน 1,862 บาทต่อคนต่อปี โดยเป็นรายจ่ายจากงบประมาณรัฐไม่น้อยกว่า 50% ถ้าแยกตามกลุ่มอายุของเด็ก รัฐให้การลงทุนในเด็กวัยก่อนเรียนสูงที่สุด คือ 1,780 บาทต่อคนต่อปี เป็นรายจ่ายด้านส่งเสริมสุขภาพมากถึง 993 บาทต่อคนต่อปี และการรักษาพยาบาลน้อยที่สุด เนื่องจากมีอัตราการเจ็บป่วยน้อยและการเจ็บป่วยแต่ละครั้งรุนแรงน้อยกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ

ส่วนการลงทุนในด้านสุขภาพ โดยรวมที่สูงสุดอยู่ในกลุ่มวัยรุ่น อายุ 20-24 ปี เป็นเงิน 2,529 บาทต่อคนต่อปี ส่วนที่เป็นการลงทุนของรัฐเพียง 850 บาทต่อคนต่อปี และเป็นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค เพียง 231 บาทต่อคนต่อปี การลงทุนในด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค น้อยในกลุ่มวัยรุ่น อาจมีผลให้ต้องมีรายจ่ายสูงในด้านการรักษาพยาบาล ทั้งแหล่งเงินที่มาจากรัฐ และแหล่งเงินอื่นๆ และการเจ็บป่วยในกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นอุบัติเหตุ และโรคที่รุนแรง

ตารางที่ 7.4 การลงทุนด้านสุขภาพ(บาทต่อคนต่อปี) ตามประเภทของบริการ ปี 2539

ตัวเด็ก		ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	รัฐลงทุน	อื่นๆ	รวม
วัยก่อนเรียน	0- 4 ปี	993	388	261	1,780	718	2,498
วัยเรียน	5- 9 ปี	274	84	252	747	635	1,382
	10-14 ปี	274	84	167	663	440	1,103
วัยรุ่น	15-19 ปี	134	84	316	671	1,124	1,795
	20-24 ปี	145	86	480	850	1,679	2,529

ที่มา: สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์ และคณะ (2542)

หมายเหตุ อื่นๆ หมายถึง แหล่งเงินที่มาจากครัวเรือน สวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการและประกันสังคม

การลงทุนรวมของรัฐ มากกว่าผลรวมของ ส่งเสริม ป้องกัน รักษา เพราะไม่ได้แสดงส่วนที่เหลือในตาราง

การลงทุนจากแหล่งอื่นๆ ในกลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะ 20-24 ปี สูงกว่ากลุ่มอายุอื่นมาก เพราะในการคำนวณ ได้แยกรายจ่ายส่วนที่มาจากกองทุนประกันสังคมไว้ในหมวดจากแหล่งอื่นๆ วัยรุ่นกลุ่มนี้ 79% ของวัยรุ่นอายุ 20-24 ปีทั้งหมด มีงานทำ ซึ่งมีอัตราของการมีงานทำมากกว่า

กลุ่มเด็กอื่น จึงเป็นตัวอย่งว่า เมื่อมีการประกันสุขภาพ รายจ่ายด้านนี้จะสูงขึ้น เพราะ เงินที่ผ่านเข้ากองทุนประกันสังคม จะนำไปทำสัญญากับสถานบริการเพื่อดูแลสุขภาพของผู้ประกันตนเหล่านี้ ตามการเหมาจ่ายรายหัว และเงินส่วนนี้ ใช้ไปในการรักษาพยาบาล มากกว่าด้านอื่นๆ

เมื่อดูแนวโน้มรายจ่ายด้านสุขภาพของรัฐต่อเด็กกลุ่มอายุต่างๆ ระหว่างปี 2529-2539 พบว่า รัฐเน้นการลงทุนในด้านส่งเสริมสุขภาพในเด็ก 0-4 ปีมากที่สุด รองลงมาคือการลงทุนด้านการป้องกันโรคในกลุ่มเด็ก 0-4 ปีเช่นเดียวกัน (ดูในสัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์ และคณะ 2542)

การลงทุนของรัฐด้านบริการสังคม

การลงทุนด้านบริการสังคมของรัฐตามกลุ่มอายุของเด็ก สามารถแบ่งได้ดังตารางที่ 7.5 รัฐให้การลงทุนลงทุนในเด็กวัยก่อนเรียน ตามโครงการพัฒนาครอบครัวและแผนงานพัฒนาเด็ก ซึ่งเพิ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างมากในปี 2539 นี้เอง โดยได้รับงบประมาณในแผนงานพัฒนาเด็ก 1,053 ล้านบาท เทียบกับ 460 ล้านบาทในปี 2539 และโครงการพัฒนาครอบครัว เพิ่งได้รับมติจากคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินงานตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา (ดูในศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย และคณะ 2542) ถ้าสมมติให้เงินลงทุนในส่วนนี้เป็นไปเพื่อเด็กวัยก่อนเรียนทั้งสิ้น ในปี 2540 รัฐลงทุนรวม 1,406.9 ล้านบาท จึงเป็นการลงทุนของรัฐในเด็กวัยก่อนเรียน 261 บาทต่อคนต่อปี

การลงทุนด้านบริการสังคมสำหรับเด็กวัยเรียน มักผสมผสานไปกับโครงการต่างๆ ในโรงเรียน และเน้นไปที่การค้นหา และสนับสนุนการจัดการศึกษาที่เอื้อให้ผู้ที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มที่ งบประมาณตามแผนงานย่อยสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ (เด็กปัญญาเลิศ) ทั้ง 5 แผนงานมักจะแทรกอยู่ในงบประมาณการศึกษา จึงน่าจะถือว่า เป็นการลงทุนด้านการศึกษามากกว่าด้านบริการสังคม

ตารางที่ 7.5 แผนงาน/โครงการด้านบริการสังคมของรัฐ เพื่อเด็กและเยาวชน ตามกลุ่มอายุ

ตัวเด็ก	เด็กทั่วไป	เด็กปัญญาเลิศ	เด็กในภาวะยากลำบาก
วัยก่อนเรียน	โครงการพัฒนาครอบครัว แผนงานพัฒนาเด็ก	-	การสงเคราะห์เด็ก-เยาวชน
วัยเรียน	-	แผนงานย่อยด้านคณิต-วิทย์ แผนงานย่อยด้านภาษาไทย แผนงานย่อยด้านกีฬา	
วัยรุ่น	พัฒนาเยาวชน กองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษา	แผนงานย่อยด้านดนตรี แผนงานย่อยด้านทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง	

การลงทุนด้านบริการสังคมในกลุ่มวัยรุ่น มีแผนงานหลักคือ การพัฒนาเยาวชน ทั้งที่ดำเนินการโดยกรมพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และสยช. ในปี 2540 รัฐจัดงบประมาณเพื่อเยาวชนเป็นเงิน 265 ล้านบาท คิดเป็นการลงทุน 23 บาทต่อคนต่อปี

ในตอนที่เกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สยช.ได้รวบรวมแผนงานต่างๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเด็กยากลำบาก มีโครงการกองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษา ซึ่งมีงบประมาณถึง 18,000 ล้านบาท จัดอยู่ในแผนงานเหล่านี้ด้วย คณะผู้วิจัยวินิจฉัยว่า กองทุนเงินกู้เพื่อศึกษานี้ อาจจัดอยู่ในข่ายของการลงทุนด้านบริการสังคมได้บนพื้นฐานว่า เงินกองทุนนี้ มีไว้ป้องกันเด็กทั่วไป ที่สมควรเรียนต่อ ไม่ต้องออกจากการศึกษา เพราะไม่มีเงินในการเรียนต่อ แต่กองทุนนี้บริหารแบบกองทุนหมุนเวียน ซึ่งผู้กู้จะต้องใช้คืนเมื่อจบการศึกษามีรายได้ระยะหนึ่งแล้ว จึงไม่อาจคำนวณเป็นการลงทุนต่อคนต่อปี อย่างง่ายได้

ส่วนการลงทุนของรัฐสำหรับเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ตามข้อมูลของสยช. ปี 2541 แผนงานงบประมาณของรัฐ เพื่อเด็กยากลำบาก รวม 76 ล้านบาท เพื่อกลุ่มเด็กยากลำบาก 1.139 ล้านคน (ไม่รวมเด็กที่ขาดโอกาสพัฒนาและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากกลุ่มเอดส์) จึงเป็นการลงทุนจากรัฐเพื่อเด็กในภาวะยากลำบาก 67 บาทต่อคนต่อปี

บทบาทของชุมชน

โครงสร้างของชุมชนในการศึกษานี้ เน้นที่โครงสร้างในระดับท้องถิ่นที่เป็นทางการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพราะเป็นองค์กรที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในกรอบของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทั้งที่ชุมชนมีความหมายมากกว่านั้น เช่น องค์กรภาคเอกชน (NGO) หน่วยงานเอกชน หรือ ชุมชนที่เป็นสังคมแวดล้อมตัวเด็ก แต่การจะประเมินขนาดของการลงทุนในสังคมโดยทั้งหมด เป็นเรื่องใหญ่ ในที่นี้จึงวางขอบเขตชุมชนที่ อบต. ตามเหตุผลข้างต้น

การสัมภาษณ์กลุ่มกับ อบต. พบว่า บทบาทของอบต.ต่อเด็กและเยาวชน มีน้อยมาก เพราะอบต. ส่วนใหญ่จะทำงานด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ยกเว้นอบต.ที่ทำงานเหล่านี้ไปแล้วเสร็จกว่าร้อยละ 80 (กุศล สุนทรธาดา และคณะ 2542) บทบาทที่อบต.เข้าไปเกี่ยวข้องตามลำดับได้แก่

การให้เยาวชนในชุมชนปลอดภัยเสพติด โดยการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด โดย อบต.ใช้เงินที่ทางการกีฬาแห่งประเทศไทยสนับสนุนงบ 1-3 หมื่นบาทเพื่อจัดกิจกรรม

การให้เยาวชนเรียนต่อระดับมัธยมมากขึ้น ทั้งการสนับสนุนโรงเรียนในระบบ และการให้การศึกษาออกโรงเรียน ยืมสถานที่ในการจัดการสอนในตอนเย็นหรือวันหยุด

การเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียนให้เด็กเล็ก อบต.ชั้น 1 บางแห่งรับโอนงานนี้จากพัฒนาชุมชน ได้ โดยรับภาระด้านเงินเดือนของผู้ดูแลเด็ก จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ อาหาร นม สำหรับเด็ก และยังมีวิธีในการระดมทุนในชุมชน เช่น จัดผ้าป่าเพื่อนำรายได้มาสนับสนุนศูนย์ดูแลเด็ก

การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพดี โดยจัดงบประมาณกิจกรรมบางอย่างที่สถานีนามัยร้องขอ หรือทำโครงการขอมา

การให้เด็กและเยาวชนมีงานทำและมีรายได้เสริมในครอบครัว บางอบต.ตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมให้เยาวชนหารายได้เข้ากองทุนและแบ่งปันกำไรให้กับเยาวชน

บทบาทของอบต. จึงแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือบทบาทในด้านผู้ให้บริการ กับบทบาทของผู้รับผิดชอบด้านการคลัง เช่น การประสานให้คน.ยืมสถานที่อบต.เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนในชุมชน เป็นการพยายามจัดให้มีบริการ ส่วนการให้เงินแก่สถานีนามัย เพื่อให้สถานีนามัยให้บริการได้ดีขึ้น ถือเป็นบทบาทในด้านการเงินการคลัง ส่วนเงินที่ได้มา อาจเป็นทั้งเงินที่โอนมาจากส่วนกลาง หรือเงินที่ระดมได้เอง จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

บทบาทขององค์กรเอกชนอื่นๆ ในการลงทุนในเด็ก มีหลายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 7.1 ได้แก่ การศึกษา องค์กรเอกชน มีสัดส่วนในการลงทุนด้านการศึกษาไม่มากนัก ประมาณ 0.3% ของการลงทุนด้านการศึกษาทั้งหมด ส่วนด้านสุขภาพ องค์กรเอกชนลงทุนมากถึง 7% ของการลงทุนด้านสุขภาพทั้งหมด และ องค์กรเอกชนมีส่วนลงทุนในเด็กด้านบริการสังคมประมาณ 5% ของการลงทุนด้านบริการสังคมทั้งหมด

บทบาทของครอบครัว

บทบาทของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตร ถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นสังคมที่ใกล้ชิดตัวเด็กมากที่สุด และเป็นพื้นฐานให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่น พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การลงทุนของครอบครัวต่อเด็ก มีทั้งรูปที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

การลงทุนที่เป็นตัวเงิน ครัวเรือนมีส่วนแบกรับรายจ่ายในด้านสุขภาพของสมาชิกครัวเรือนมากที่สุด คือ ครัวเรือนลงทุนถึง 57% ของรายจ่ายสุขภาพเพื่อเด็กทั้งหมดในปี 2529 และค่อยๆ ลดลงเรื่อยๆ จนปี 2539 ครัวเรือนมีสัดส่วนลงทุนด้านสุขภาพ เหลือ 31% ของรายจ่ายด้านสุขภาพทั้งหมด แสดงว่า รัฐมีบทบาทเข้ามาดูแลสุขภาพของประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งเด็กมากขึ้น

การลงทุนที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนในการศึกษา หากประมาณเทียบรายรับของครัวเรือน ครัวเรือนจะใช้จ่ายรายได้ประมาณ 1.4% ของรายได้ทั้งหมดเพื่อการศึกษา ขณะที่ใช้จ่ายรายได้ประมาณ 3.2% ของรายได้ทั้งหมด เพื่อดูแลสุขภาพ (การประเมินนี้จากการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งยังไม่แยกแยะเฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กเท่านั้น ศุภสิทธิ์ พรพรรณ

โณทัย และ จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ 2541) จึงสรุปว่า การลงทุนจากครัวเรือนที่เป็นตัวเงิน เพื่อการศึกษามีสัดส่วนน้อย เพราะแนวนโยบายการลงทุนด้านการศึกษารัฐ มีมากนั่นเอง

ส่วนการลงทุนที่เป็นตัวเงินจากครัวเรือนในด้านบริการสังคม ไม่มีแหล่งข้อมูลที่จะประเมินได้ ตรงกันข้าม บทบาทหลักของครัวเรือนจะมีมากในการบ่มเพาะให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า และการลงทุนที่สำคัญจากครัวเรือน ที่การลงทุนที่ไม่เป็นรูปตัวเงิน คือเวลาที่ให้แก่การเลี้ยงดูอบรมบุตร

ในสังคมที่บีบรัดทางเศรษฐกิจมากขึ้น และโครงสร้างของครัวเรือนที่เปลี่ยนจากครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือนลดจาก 4.3 คนในปี 2534 เป็น 3.7 คนในปี 2537 ทำให้พ่อและแม่ต้องมีบทบาทมากขึ้นในการเลี้ยงดูลูก ยิ่งเป็นครัวเรือนที่มีสถานเศรษฐกิจต่ำ แม่ต้องออกไปประกอบอาชีพหารายได้เข้าครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ทำให้บทบาทของพ่อในการเลี้ยงดูลูกมีความสำคัญมากขึ้นด้วย (อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม และคณะ 2540)

ผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในเด็ก

ในส่วนนี้ จะรวบรวมผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในเด็กในกรอบที่คาดหวัง และนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงที่สามารถทำได้บรรลุ ผลสัมฤทธิ์ในกรอบที่คาดหวังคือลักษณะเด็กที่พึงประสงค์ และความคาดหวังในตัวเด็ก จากครอบครัวและองค์กรชุมชน

ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง

ลักษณะเด็กที่พึงประสงค์ 10 ประการ เป็นความคาดหวังจากหน่วยงานรัฐที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเด็ก ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยต้องการให้มีสายใยผูกพันที่ดีในครอบครัว มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี มีวัฒนธรรมที่ดีงามและมีคุณค่าตามภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสื่อสารได้มากกว่า 1 ภาษา เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เข้าใจสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่างๆ รู้จักคิด ไม่มั่งมาย ใช้เทคโนโลยี พึ่งพาตนเอง ดำเนินชีวิตเรียบง่าย เป็นผู้ผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรู้จักปรับแนวคิด และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ความคาดหวังต่อเด็กและเยาวชน จากครัวเรือน และชุมชน มีความแตกต่างจากสิ่งที่องค์กรของรัฐกำหนดในบางประเด็น ส่วนที่มีความเห็นคล้ายกันคือ พ่อแม่ต้องการให้ลูกมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะช่วงที่เป็นทารกและเด็กเล็ก เมื่อโตขึ้นความคาดหวังด้านสุขภาพจะลดลง ส่วนความคาดหวังจากการศึกษาจะมีมากขึ้น โดยต้องการให้เรียนดี ถ้ามีปัญหา ก็จะส่งลูกให้เรียนไปจนสูงที่สุด เพื่อหวังผลในด้านการประกอบอาชีพในอนาคต โดยต้องการให้ลูกได้สบาย ครอบครัวและชุมชน ต้องการเห็นเด็กเป็นคนดี รองลงมาจากการศึกษา ถ้าลูกเป็นคนดี ก็จะไม่เป็นปัญหาของสังคม และเป็นที่พึ่งพาของครัวเรือนได้ด้วย

ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างกันบ้าง ได้แก่ การให้เด็กรู้จักใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษา และ การปลูกฝังเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ไม่ได้พูดถึงกัน แม้จะเป็นผู้แทนจากหน่วยราชการก็ไม่ได้กล่าวถึง

ส่วนผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจริงจะได้นำเสนอ ผลสัมฤทธิ์ด้านสถานะสุขภาพ ผลสัมฤทธิ์จากการศึกษา การประกอบอาชีพ พัฒนาการเด็ก และสภาวะของเด็กยากลำบาก

ผลสัมฤทธิ์ด้านสุขภาพ

สถานะสุขภาพโดยทั่วไปของเด็กไทยดีขึ้น อัตราการตายจากโรคที่ป้องกันได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กทารกและก่อนวัยเรียน ภาวะด้านโภชนาการดีขึ้น อัตราการรับวัคซีนสูงขึ้น และการเข้าถึงบริการสุขภาพดีขึ้นทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนที่ยังเป็นปัญหามากได้แก่ การตายเนื่องจากอุบัติเหตุยังสูงมาก โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและทารก/วัยก่อนเรียน เพราะพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากรถ เช่น อัตราการสวมหมวกนิรภัย การคาดเข็มขัดนิรภัย ยังอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาด้านสุขภาพจิตอาจมีแนวโน้มที่ไม่ชัดเจนนัก เพราะระบบข้อมูลไม่ไวพอ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการแก้ปัญหาทุพโภชนาการด้วยวิธีจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน พบว่าสามารถแก้ปัญหาได้ดีพอสมควร ยกเว้นการบริหารจัดการ ซึ่งอาจทำให้โครงการไม่ยั่งยืน

“ในภาพรวม การมีกองทุนเกิดขึ้น มีผลในการลดปัญหาภาวะโภชนาการได้ในอัตราเร็วที่เพิ่มชัดเจน เมื่อได้รับเงินกองทุนเพิ่มขึ้นอย่างมากเป็นปีแรก (2,000 ล้านบาทแรกในปีการศึกษา 2537).... แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในปีถัดมาขนาดปัญหาไม่ลดลง ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุสองประการคือ เป็นผลกระทบของการขาดแคลนอาหารแบบเฉียบพลันที่มีผลต่อน้ำหนักในระหว่างการเกิดภาวะน้ำหนักวุ่นในป็นั้น (ซึ่งภาวะด้านส่วนสูงแสดงผลกระทบน้อย) แต่สาเหตุสำคัญที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ **การขาดประสิทธิภาพในการขยายผลกระทบของโครงการ เพราะ ไม่มีการหมุนเวียนเงินทุน หรือเป็นการจ่ายขาดไม่มีการบริหารจัดการที่เกิดการพัฒนาเติบโตแบบกองทุน**” (สถาบันวิจัยโภชนาการ 2540ก หน้า 135)

ส่วนการแก้ปัญหาทุพโภชนาการของอาหารเสริม(นม)โรงเรียน ก็ให้ผลที่คล้ายคลึงกัน เริ่มตั้งแต่ปี 2535 รัฐบาลจัดสรรงบประมาณจัดซื้อนมให้เด็กนักเรียนในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สพช.) และต่อมาระหว่างปี 2536-37 ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้รับจัดสรรนมให้เด็กนักเรียนก่อนประถม ปี 2538 เพิ่มงบประมาณสำหรับเด็กประถมปีที่ 1 และในปี 2539 เพิ่มให้ประถมปีที่ 2 และปีต่อๆ ไปจนได้ดื่มถึงประถมปีที่ 6 การประเมินผลของสถาบันวิจัยโภชนาการพบว่า การให้อาหารเสริมนมช่วยทำให้การเพิ่มส่วนสูงของเด็กไทยดีขึ้นมาก จากการเพิ่มปีละไม่เกิน 3 ซม. เป็นปีละเกือบ 5 ซม. (ดูตารางที่ 7.6)

ตารางที่ 7.6 อัตราเฉลี่ยของการเพิ่มน้ำหนักและส่วนสูง ช่วงก่อนและหลังมีโครงการนมโรงเรียน

ระดับการศึกษา	น้ำหนักเพิ่ม (กก./ปี)		ส่วนสูงเพิ่ม (ซม./ปี)	
	2534	2538	2534	2538
เด็กก่อนประถม	2.2	2.9	2.1	4.4
เด็กประถม 1	2.4	1.8	3.0	4.9

ที่มา: สถาบันวิจัยโภชนาการ (2540ข)

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาวัดได้หลายตัว ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิชาการ และไม่ใช่ด้านวิชาการ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปรียบเทียบระหว่างปี 2538 และ 2540 พบว่า ผลคะแนนการสอบที่ใกล้เคียงกันระหว่าง 2 ปี คือภาษาไทย และสังคมศาสตร์ ส่วนคะแนนที่ลดลง คือ คณิตศาสตร์ เคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ มีผลการประเมินค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้มาจากปัญหาที่ตัวเด็กเอง ที่เลือกเรียนวิชาไม่ตรงกับความถนัด ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีวุฒิโดยตรงทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และปัญหาขาดสื่อการสอน อุปกรณ์การทดลอง

การวัดผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาในด้านอัตราการคงอยู่ของนักเรียน การออกกลางคันและการตกชั้นของนักเรียนในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่าอัตราตกชั้นและอัตราการออกกลางคัน ระหว่างปี 2535-2540 มีสูงโดยเฉพาะ ระดับประถมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา แม้ว่าในระยะดังกล่าวอัตราคงอยู่ของนักเรียน จะเพิ่มอย่างชัดเจนคือจาก 18% ของนักเรียนที่เข้าชั้นประถม เป็น 34% ตามลำดับ และถ้าดูถึงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ในการแข่งขันกับต่างประเทศเยาวชนไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดูดีกว่าเวียดนาม

ถ้าวัดผลสัมฤทธิ์ในเชิงการประกอบอาชีพ และผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพ ตามระดับของการศึกษา ข้อมูลการสำรวจแรงงานปี 2540 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า อัตราการมีงานทำเฉลี่ยยังอยู่ในระดับสูง คือ 99% แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูง กลับมีอัตราคนมีงานทำน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรือมีการศึกษาน้อยกว่า (ดูตารางที่ 7.7) นั่นหมายถึงว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงเลือกลักษณะงานที่ทำมากกว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษา หรือผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า

ตารางที่ 7.7 อัตราการมีงานทำและระดับการศึกษา ปี 2540

ระดับการศึกษา	มีงานทำ (พันคน)	ไม่มีงานทำ (พันคน)	อัตรามีงาน (%)
ไม่มี	1,374.3	6.8	99.51
ประถม	23,556.7	148.0	99.38
มัธยม	5,539.1	77.0	98.63
มหาวิทยาลัย	2,049.4	51.4	97.55
ฝึกหัดครู	627.3	8.7	98.63
เฉลี่ย	33,162.3	292.5	99.13

ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาในด้านผลตอบแทนในรูปเงินเดือนของผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาต่างๆ พบว่า ผู้ที่ได้รับเงินเดือนสูงสุดในบรรดาการศึกษาระดับปริญญาตรี คือสาขาแพทยศาสตร์ และที่ต่ำที่สุดคือสาขาสังคมศาสตร์ ทั้งนี้สอดคล้องกับต้นทุนที่รัฐลงไปในแต่ละสาขา คือ สาขาที่รัฐต้องลงทุนต่อคนต่อปีสูง จะได้รับผลตอบแทนในรูปเงินเดือนสูงตามไปด้วย

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจระหว่างปลายปี 2540 ถึงปี 2542 จำนวนคนตกงานมีมากขึ้น คนประมาณ 1 ล้านคน ที่ไม่มีงานทำ และบัณฑิตใหม่ประมาณ 75,000 คนเข้ามาสมทบในกลุ่มที่ไม่มีงานและกำลังหางานทำ บัณฑิตในสาขาที่ได้ค่าตอบแทนสูงในสมัยที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู เช่น วิศวกร กลับต้องทำงานที่ไม่ได้ใช้ความรู้ที่เรียนมา ได้แก่ ล้างรถ พนักงานขายตรง หรือ เล่นดนตรี เพื่อไม่ให้กลายเป็นคนตกงานแต่ก็หวังว่าเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น จะได้มีโอกาสนำความรู้มาใช้ประกอบวิชาชีพได้ตรงยิ่งขึ้น (Sricharatchanya and Chochanapitaksa 1999) ดังนั้น การศึกษาที่สัมฤทธิ์ผล จึงต้องประเมินด้วยว่า ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถปรับแนวคิดของตน ประกอบอาชีพที่มีความสุข และเป็นพลเมืองดีในสังคมได้ดีมากน้อยเพียงใด

ผลสัมฤทธิ์ทางพัฒนาการของเด็ก

การวัดระดับสติปัญญาเด็ก ด้วยการตรวจร่างกาย ปี 2539 พบว่า ระดับสติปัญญาของเด็กอายุ 6-12 ปี ที่วัดด้วย Test of Nonverbal Intelligence (TONI) ซึ่งตัดอิทธิพลของการสื่อความหมายด้วยคำพูดและวัฒนธรรมออกไป มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 100 และเด็กในเมืองมีระดับสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงกว่าเด็กในชนบท (สถาบันวิจัยประชากรและสังคมไทยและสำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข 2542)

สำหรับพัฒนาการของเด็กที่แม่มีเวลาให้น้อย และพ่อต้องมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น พบว่า การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามีความสัมพันธ์กับพัฒนาการตามวัยของบุตร กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของบิดา ทำให้คะแนนพัฒนาการตามวัยโดยรวมของบุตรลดลง โดยมี

ความสัมพันธ์ทางลบกับการพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก การช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาการทางด้านสังคม แต่ไม่มีผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญาและการใช้ภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (รติพร ถึงฝั่ง 2541) ศึกษาว่า เด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเลี้ยงดู ผู้ที่ทำหน้าที่ทดแทน ไม่สามารถก่อสัมฤทธิ์ผลได้เท่ากับแม่ของเด็ก

กลุ่มเด็กปัญญาเลิศ

เนื่องจากเป้าหมายกลุ่มเด็กปัญญาเลิศเพิ่งได้รับการกำหนดเมื่อเร็วๆ นี้ แม้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจะพยายามรวบรวมแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ แต่แผนเหล่านั้น เป็นในเชิงรวบรวมกิจกรรมที่เคยทำอยู่แล้ว มาไว้ให้ปรากฏในที่เดียวมากกว่าจะคิดขึ้นใหม่ โดยอาศัยองค์รวมของความรู้ด้านการพัฒนาเด็กปัญญาเลิศ การกำหนดเป้าหมายเชิงผลสัมฤทธิ์ยังไม่ชัดเจน อาจเน้นมุ่งการแข่งขันในระดับนานาชาติ เช่น การแข่งขันวิทยาศาสตร์โอลิมปิก ไม่ได้เน้นว่า การเป็นเด็กปัญญาเลิศจะต้องสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนและประเทศชาติ นอกจากนี้ การดำเนินงานยังส่อเค้าว่าจะไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ที่ตั้งไว้ เช่น การคัดเลือกเด็กนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่หวังให้เป็นที่พักพิงทักษะความรู้ความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กลับเป็นสถานที่ที่นักเรียนเมืองปากันฝากบุตรหลานของตนเข้าศึกษาโดยไม่ได้ยึดถือคะแนนการเรียนของเด็กเท่าที่ควร

เด็กในภาวะยากลำบาก

ผลสัมฤทธิ์ของการแก้ไขปัญหาลูกในภาวะยากลำบาก คือจำนวนเด็กในภาวะยากลำบากลดลง โดยเด็กเหล่านี้กลับไปสู่ภาวะปกติ หรืออาจกลับไปสู่ภาวะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษก็ได้ แต่ข้อมูลในการประเมินจำนวนเด็กในภาวะยากลำบาก เป็นปัญหามากกว่าจะเชื่อถือแหล่งข้อมูลใดดี ข้อมูลจากรัฐ มีแนวโน้มน้อยกว่าความเป็นจริง ขณะที่ข้อมูลจากองค์กรเอกชน ก็สูงกว่าข้อมูลของรัฐมาก

ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ มีส่วนทำให้จำนวนเด็กยากลำบากมากขึ้น เช่น การทอดทิ้งเด็กแรกเกิดในโรงพยาบาล (อารยา ถาวรวันชัย 2542)

นโยบายการลงทุนในเด็ก: ผลผลิตภาพ หรือสวัสดิภาพ

เมื่อนำเสนอขนาดของการลงทุนในเด็กด้านต่างๆ และผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการลงทุนแล้ว จึงถึงจุดที่จะต้องพิจารณาว่า การลงทุนใดให้ผลที่คุ้มค่ากว่ากัน แต่การจะตอบคำถามดังกล่าว ไม่

ใช้เรื่องง่าย ยิ่งถ้าใช้หลักการประเมินทางเศรษฐศาสตร์มาคำนวณอย่างละเอียดด้วยแล้ว ขึ้น
ตอนไปสู่การตัดสินใจยังมีความยากอีกหลายเท่า

ด้านหนึ่งเพราะการประเมินขนาดต้นทุนของการลงทุนในเด็ก มีปัจจัยที่เป็นตัวกวนให้
ราคาของการลงทุนต่ำกว่าต้นทุนที่เป็นจริง การที่รัฐเข้าแทรกแซงในบริการต่างๆ สำหรับเด็ก ทำให้
ต้นทุนที่ประเมินได้น้อยลง หรือการที่ไม่ได้ประเมินต้นทุนที่ไม่ใช่รูปตัวเงิน และต้นทุนค่าเสียโอกาส
ที่เกิดจากการนำเงินไปลงทุนกับเด็กกลุ่มหนึ่ง ทำให้เสียโอกาสที่จะนำไปใช้กับเด็กอีกกลุ่มหนึ่ง ก็
ทำให้การประเมินด้านต้นทุนไม่ถูกต้องกับหลักเศรษฐศาสตร์แบบฉบับ

อีกด้านหนึ่ง เพราะผลลัพธ์จากการลงทุนในเด็ก เกิดประโยชน์ได้ทั้งในด้านสวัสดิภาพของ
สังคม (social welfare) กับผลิตภาพที่ตอบสนองในรูปตัวเงิน (productivity) การประเมินผลตอบแทน
ทางสวัสดิภาพของสังคม เป็นเรื่องยาก เพราะเป็นนามธรรม แต่ก็เป็นเรื่องที่สังคมต้องการเห็น
เช่น ความสงบสุขในครอบครัว การปรองดองของสังคม ฯลฯ การตีค่าของสวัสดิภาพในสังคม จึงมี
ความอ่อนไหวต่อการสรุปว่า การลงทุนใดคุ้มค่ากว่า

การลงทุนด้านสวัสดิการของประเทศตะวันตก และตะวันออก

ผลตอบแทนด้านสวัสดิภาพของสังคม เป็นสิ่งที่รัฐบาลแต่ละประเทศยินดีจะจ่าย ซึ่งวัดได้
ในรูปของสัดส่วนของรายจ่ายของรัฐบาล ต่อ GDP ของประเทศ ตารางที่ 7.8 แสดงว่า ประเทศรัฐ
สวัสดิการในรูปแบบของตะวันตกอย่างสวีเดน และอังกฤษ รัฐเต็มใจจ่ายเพื่อดูแลสวัสดิการของ
ประชาชนทุกกลุ่มอายุ สูงถึงร้อยละ 43-46% ของ GDP ขณะที่ประเทศทางตะวันออก รายจ่าย
ของรัฐมีเพียง 14 – 25% ของ GDP เท่านั้น (ดูตารางที่ 7.8)

ตารางที่ 7.8 รายจ่ายของรัฐ ต่อ GDP ของประเทศต่างๆ

	2532	2535
สวีเดน	39.50	46.19
อังกฤษ	35.80	43.17
ญี่ปุ่น	23.48	23.83
เกาหลีใต้	23.47	25.06
ไต้หวัน	27.08	31.76
สิงคโปร์	14.24	16.36
ฮ่องกง	14.68	13.89
ไทย	16.10	16.70

ที่มา: Kwon (1998)

การที่รายจ่ายของรัฐต่อ GDP ในประเทศตะวันออก มีค่าต่ำกว่าในประเทศตะวันตก อย่างมาก อาจไม่ได้แสดงว่า รัฐบาลของประเทศตะวันตก จัดสวัสดิการมากกว่ารัฐบาลในประเทศตะวันออก ทั้งนี้ เพราะการดูแลสังคมให้เกิดสวัสดิภาพ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของครัวเรือนแต่ละแห่งอยู่แล้ว จึงแบ่งเบาภาระของรัฐบาลลงได้ นอกจากนี้ ปัจจัยทางวัฒนธรรมยังมีส่วนช่วยให้การพึ่งพิงสวัสดิการจากรัฐมากหรือน้อย

“ระบบสวัสดิการตามแนวคิดตะวันออก สามารถดำเนินงานได้ดีกว่า เพราะวางบนรากฐานของชุมชนที่เข้มแข็ง และคุณค่าของครอบครัวซึ่งรัฐยังสามารถทำให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นได้” (Caplan 1995, White and Goodman 1998)

ขนาดของการลงทุนบริการสังคมขั้นพื้นฐาน

การประชุม World Summit for Social Development กำหนดว่า ประเทศต่างๆ ควรลงทุนด้านบริการสังคมขั้นพื้นฐาน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของงบประมาณรัฐบาลเพื่อสร้างสวัสดิภาพให้แก่สังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2541) ประเมินว่าประเทศไทย มีแนวโน้มการลงทุนเพื่อบริการสังคมขั้นพื้นฐาน มากขึ้นเรื่อยๆ จาก 13.1% ของงบประมาณทั้งประเทศในปี 2529 เป็น 13.8% ในปี 2539

ดังนั้น ข้อสรุปที่ว่า ผลตอบแทนด้านการศึกษาที่ครัวเรือนลงทุนมีค่าเป็นติดลบเมื่อเทียบกับขนาดของการลงทุน อาจเกิดจากการไม่ตีค่าสวัสดิภาพที่เกิดขึ้นเป็นรูปตัวเงิน

ทางเลือกของการลงทุน

ส่วนนี้ เป็นตอนสุดท้ายของผลวิจัย เพื่อนำเสนอทางเลือกของการลงทุนแก่รัฐ ชุมชนและครัวเรือน ในด้านสุขภาพ การศึกษาและบริการสังคม และในกลุ่มเด็กอายุต่างๆ

จะเพิ่มการลงทุนที่สุขภาพ หรือการศึกษา หรือบริการสังคม

การลงทุนในด้านที่ถูกต้องและในช่วงวัยที่เหมาะสม ย่อมจะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน อย่างคุ้มค่า การลงทุนด้านสุขภาพและด้านบริการสังคมที่ดี แก่คู่สมรสที่กำลังจะเป็นพ่อแม่ของเด็ก จะช่วยป้องกันไม่ให้เพิ่มจำนวนของเด็กยากลำบากในอนาคต หรือช่วยกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สูง และเป็นผลดีต่อการศึกษา ขณะเดียวกัน การลงทุนที่ดีและเหมาะสมในการศึกษา แก่เด็กวัยเรียน จะช่วยลดปัญหาด้านพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นได้ดีกว่าการไปลงทุนด้านกิจกรรมป้องกันอุบัติเหตุเมื่อเป็นวัยรุ่นแล้ว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงไม่สามารถเน้นได้ว่า รัฐควรลงทุนส่วนใดให้น้อยลง เพื่อนำทรัพยากรส่วนนั้นไปลงทุนในส่วนอื่น ที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่า การหาคำตอบของคำถามเหล่านี้ ควรเป็นการวิจัย

ในความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำเข้า และผลตอบแทนที่ได้จากโครงการต่างๆ ในรูปการศึกษา ระยะยาว

ทางเลือกในภาคการศึกษา

จากแนวโน้มที่รัฐสามารถขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเป็นผลสำเร็จ จำนวนปีของเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียนนานขึ้น จากการขยายจำนวนปีของการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี การจัดกองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษา และในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ระบุให้รัฐจัดการศึกษา 12 ปี การลงทุนด้านการศึกษาจะเพิ่มมากขึ้น ทางเลือกของการลงทุนด้านการศึกษาที่สำคัญตามแผนปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ การศึกษาในระบบ (formal education) การศึกษานอกระบบ (informal education) และ การศึกษาตามอัธยาศัย (non-formal education) ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้คือ

- จัดการศึกษานอกระบบให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยต้นทุนต่ำ เพราะการศึกษานอกระบบ มีต้นทุนต่ำกว่าการศึกษาในระบบ 4-34 เท่า
- ให้องค์กรท้องถิ่น เป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จากการที่องค์กรบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสทางการศึกษา ช่วยเหลือการศึกษานอกโรงเรียน โดยให้ยืมสถานที่ การให้องค์กรส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบจัดการศึกษานอกระบบ จึงถือเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ
- เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถานที่ที่สามารถเข้าถึงเด็กได้ง่าย โครงการที่มีเป้าหมายด้านอื่นที่อาศัยโรงเรียนเป็นสถานที่ปฏิบัติงาน เช่น การแก้ปัญหาโภชนาการ มีข้อเสนอแนะว่า ควรรวมการบริหารจัดการกองทุนอาหารกลางวันโรงเรียน และกองทุนอาหารเสริมนมโรงเรียน ให้อยู่ในการบริหารจัดการอันเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินการ และอาจให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการให้บริการ หรือควบคุมกำกับ
- ทบทวนบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา ตั้งแต่ปรัชญาของการจัดการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ คุณภาพและประสิทธิภาพที่ได้รับ
- ส่วนกลางติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของการศึกษา การตอบสนองต่อความคาดหวังในตัวเด็กของสังคมไทยของการศึกษาระดับต่างๆ การกระจายด้านความเป็นธรรมของการศึกษาในกลุ่มต่างๆ เช่น เมือง/ชนบท หญิง/ชาย

ทางเลือกในภาคสุขภาพ

รัฐประสบผลสำเร็จในการลงทุนด้านสุขภาพในเด็กเล็ก ด้วยการเพิ่มการลงทุนด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ในกลุ่มเด็กวัยก่อนเรียนมากขึ้น แต่ยังประสบปัญหาในกลุ่มวัยรุ่นอย่าง

มาก โดยเฉพาะ ปัญหาสุขภาพที่มีสาเหตุจากพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ อุบัติเหตุ โรคเอดส์ เป็นต้น ทางเลือกที่สำคัญสำหรับการลงทุนด้านสุขภาพ คือ

- เน้นเป้าหมายการลงทุนด้านสุขภาพในกลุ่มวัยรุ่นให้มากขึ้น มองให้เห็นศักยภาพของตัววัยรุ่นเองที่เป็นทรัพยากรสำคัญที่ถูกสังคมละเลยไม่นำมาใช้ในการพัฒนา เปลี่ยนทัศนคติการมองว่า วัยรุ่น เป็นวัยที่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง เป็นการมองว่าวัยรุ่นเอง เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนาทรัพยากรของประเทศไทย (WHO 1999)
- เน้นเป้าหมายผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่กลุ่มวัยรุ่นให้มากขึ้น แต่เนื่องจากวัยรุ่น เป็นกลุ่มที่กระจัดกระจาย เข้าถึงยาก และพฤติกรรมเสี่ยงในด้านสุขภาพ ก่อตัวมาตั้งแต่วัยเด็ก จึงอาจเลือกเน้นการแก้ปัญหาวัยรุ่น กับกลุ่มเด็กวัยเรียน โดยจัดโครงการต่างๆ ที่เด็กกลุ่มนี้ เพราะจะเป็นวัยรุ่นในไม่กี่ปีข้างหน้า และสามารถเข้าถึงได้ง่าย
- ศึกษาวิจัยรูปแบบการแก้ปัญหาที่สามารถลดปัญหาวัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ทางเลือกในภาคบริการสังคม

แนวโน้มของการลงทุนด้านบริการสังคม เปลี่ยนสัดส่วนจากการบำบัดแก้ไข มาเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และสร้างสายใยภายในครอบครัว แต่การลงทุนด้านนี้ยังขาดเป้าหมายตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่น เป้าพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก การลดจำนวนเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก หรือการตั้งเป้าหมายว่า เด็กปัญญาเลิศ ควรสร้างประโยชน์ให้กับใคร ดังนั้น ทางเลือกของการลงทุนในภาคบริการสังคม มีดังนี้

- รัฐเพิ่มขนาดของการลงทุนในด้านการพัฒนาเด็กและครอบครัว ผนวกแผนงานเด็กและครอบครัวให้เป็นแผนงานเดียวกัน วางความสัมพันธ์และความคาดหวังไว้ว่า การพัฒนาครอบครัว เพื่อหวังผลในตัวเด็ก ซึ่งความคาดหวังจากตัวเด็ก ก็แตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุ
- ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดบริการสังคมให้มากขึ้น เช่น ใช้เยาวชน หรือผู้สูงอายุ ในท้องถิ่น มาเป็นกำลังแรงงานในการพัฒนาด้านบริการสังคม ดำเนินการให้มีศูนย์เลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ รวมทั้งกระตุ้นให้ครอบครัวมีบทบาทในการกระตุ้นพัฒนาของเด็กให้มากขึ้น เช่น การจัดบริการห้องสมุดของเล่นเด็กและหนังสือเด็ก ให้ครอบครัวที่ยากจนสามารถยืมเครื่องเล่นและหนังสือไปที่บ้านได้ เป็นการฝึกความรับผิดชอบของครอบครัวและชุมชนร่วมกัน
- พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารด้านสังคม เพื่อติดตามขนาดการลงทุนด้านบริการสังคม และผลกระทบที่ได้รับจากการลงทุนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การลงทุนในกลุ่มเด็กยาก

ลำบาก เป็นเท่าไร ผลลัพธ์คืออะไร จำนวนเด็กยากลำบากกระจายอยู่อย่างไรบ้าง
การลงทุนในกลุ่มเด็กปัญญาเลิศ ผลลัพธ์เป็นอย่างไร

ทางเลือกในภาครัฐ

จากข้อเสนอแนะทางเลือกของการลงทุนด้านการศึกษา สุขภาพ และบริการสังคมข้างต้น
สามารถสรุปเป็นทางเลือกที่รัฐจะลงทุนในเด็ก ได้ดังนี้

- รัฐทบทวนเป้าหมายการจัดการศึกษา การกระจายอำนาจให้ส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาการศึกษานอกระบบสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ
- รัฐเพิ่มการลงทุนด้านสุขภาพ โดยเฉพาะเน้นเป้าหมายผลลัพธ์ในกลุ่มวัยรุ่นให้มากขึ้น
- รัฐลงทุนด้านบริการสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายครอบครัวและการพัฒนาเด็กให้มากขึ้น
- ทบทวนการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเรื่อง กองทุนพัฒนาต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง เช่น กองทุนพัฒนาสื่อสำหรับเด็ก กองทุนอาหารกลางวัน โรงเรียน กองทุนอาหารเสริมนมโรงเรียน ฯลฯ

ทางเลือกของชุมชน

องค์กรชุมชน หรือในที่นี้เน้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการลงทุนเด็กดังนี้

- ปรับบทบาทของการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เน้นการพัฒนาที่ให้ คน เป็นศูนย์กลาง แทนที่จะเน้นภารกิจ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก อาจกำหนดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีโครงการพัฒนาคน เป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของรายจ่ายทั้งหมด ดังเป้าหมายของ World Summit for Social Development
- เตรียมการรับมือภารกิจจากส่วนกลาง โดยเฉพาะเรื่อง การศึกษาขั้นพื้นฐาน
- เน้นบทบาทภารกิจด้านการสร้างสายใยภายในครอบครัว และภายในชุมชนให้เป็นประชาสังคมที่ดี เพื่อความสงบสุข และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
- วิเคราะห์บทบาทของการปกครองส่วนท้องถิ่น ว่า สมควรเป็นผู้จัดบริการด้านสังคมเอง หรือเป็นผู้ควบคุมกระแสด้านการเงินการคลัง เช่น การส่งเสริมการกีฬา การจัดสถานเลี้ยงเด็ก การจัดห้องสมุดสำหรับเด็ก ฯลฯ

ทางเลือกของครัวเรือน

ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กอันดับแรก ดังนั้นบทบาทด้านการลงทุนในเด็กจึงเป็นบทบาทสำคัญของครอบครัวที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

- ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตรโดยเฉพาะในขวบปีแรก
- ครอบครัว ให้เวลาที่มีคุณภาพ เพื่อกระตุ้นพัฒนาการ และอบรมสั่งสอนบุตร อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล รอดคล้าย มนตรี สันทิพย์ และ ทวีคุณ มาลยาภรณ์ (2540) การศึกษานาของปัญหาและสาเหตุของได้กฏกละเมิดสิทธิ: แนวทางและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

กรมการจัดหางาน (2540) ความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงาน กรุงเทพมหานคร : กรมการจัดหางาน

กรมควบคุมโรคติดต่อ (2540) แผนการป้องกันควบคุมโรคติดต่อในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 8 กระทรวงสาธารณสุข โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

กระทรวงศึกษาธิการ รายงานการศึกษา การศาสนา การวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา กุศล สุนทรธาดา อุไรวรรณ คณิสสุเกษม กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ สุรีย์พร พันพื้ง (2541) สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย รายงานผลการสำรวจทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 2, 3 และ 4 ประเทศไทย ปี 2527, 2532 และ 2537 กระทรวงสาธารณสุข

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย (2541) รายงานการประเมินผลแผนงานทันตสาธารณสุขตามแผนการพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กระทรวงสาธารณสุข โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก หน้า 90-99, 118-124.

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค 2529, 2531, 2533, 2535, 2537 และ 2539

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2542) รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำเดือน กระทรวงสาธารณสุข ปีที่ 30 ฉบับที่ 2

กองสถิติสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สถิติสาธารณสุขปี 2529, 2531 และ 2533 กระทรวงสาธารณสุข

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (2541) สถิติแรงงาน 2540 กรุงเทพมหานคร : กองวิชาการ และแผนงาน

กรมอนามัย (2542) รายงานประจำปี 2536, 2537, 2538 และ 2539 กระทรวงสาธารณสุข

- กองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย สถิติประชากรและการอนามัยครอบครัว เล่ม 1,2 และ 3 พ.ศ. 2532, 2534 และ 2535 กระทรวงสาธารณสุข
- คณะอนุกรรมการติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กและวัยรุ่น (2540) รายงานการติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็ก และเด็กวัยรุ่น (0-18 ปี) พ.ศ.2538-2539 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2541). วิกฤตเศรษฐกิจกับผลกระทบและทางเลือกของผู้ใช้แรงงานเด็ก ครอบครัว และ ผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้ใช้แรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิจัยสังคม, 19(2),2539 ถึง 21(2),2541, 93-116.
- จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ (2541) รายงานการทบทวนองค์ความรู้เรื่อง เด็ก เยาวชน และครอบครัว ในประเทศไทย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัย กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ชาย โพธิ์สิตา. (2530) “แนวความคิดและทฤษฎีที่อธิบายภาวะเจริญพันธุ์” เอกสารประกอบการสอน ประชากรวิทยา, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (อัดสำเนา)
- เทียนฉาย กีระนันท์. (2524) “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างการเจริญพันธุ์ รายได้และ ค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับบุตร”. รายงานการวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญคง หันจางสิทธิ์. (2540) “เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ : ประชากร แรงงาน การศึกษา ฝึกอบรม ศาสนธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม” คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บริษัทศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย. (2542). ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อแผนการศึกษาเล่าเรียนของเด็กและเยาวชน. จดหมายข่าวการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์, 3(3), 53 .
- ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล และ สุรสิงห์ วิสสุตรรัตน์ (2541) การฆ่าตัวตาย: การสอบสวนหาสาเหตุและการป้องกัน กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พลัสเพรส
- เพชรน้อย สิงห์ขำชัย. (2539) คุณภาพชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นในอุตสาหกรรมยางพารา : จังหวัดสงขลา วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาประชากรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- รติพร ถึงฝั่ง (2541) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาและพัฒนาการตามวัยบุตร วัย 0-6 ปี วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
- รุจา ภูไพบูลย์ และคณะ. (2542). ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และ ความต้องการความช่วยเหลือ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภิรมย์ จันทาวร จิฟ้าภรณ์ พยัคฆาภรณ์ ผ่องพรรณ ศิลาเพชรจรัส และดรณี พจนานุกุลกิจ (2541) การวิเคราะห์งบประมาณภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียรและคณะ (2541) แบบแผนรายจ่ายสุขภาพภาครัฐในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 5-6-7 (พ.ศ.2525-2539) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

ศุภวัทย์ พลายน้อย และเนาวรัตน์ พลายน้อย. (2525) “ค่านิยมต่อการมีบุตรและความคิดเห็นที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ของคนชราที่ได้รับการสงเคราะห์จากรัฐ” รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ศุภวัทย์ พลายน้อย. (2530) อิทธิพลของปัจจัยระดับบุคคลและปัจจัยด้านสังคมสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการยอมรับการคุมกำเนิดในจังหวัดที่มีอัตราการคุมกำเนิด : กรณีศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ศุภสิทธิ์ พรพรรณอุณทัย และ จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณ (2541) การลงทุนในเด็ก วารสารการวิจัยระบบสาธารณสุข 6(1): 44-52.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2542). ค่าใช้จ่ายในการศึกษา. ประชากรและการพัฒนา, 19(4) , 7.

สถาบันประชากรศาสตร์. (2525) “ภาวะเจริญพันธุ์ ภาวะการตาย และการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย พ.ศ. 2522”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิจัยโภชนาการ (2540ก) การประเมินโครงการอาหารกลางวันโรงเรียน นครปฐม: สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันวิจัยโภชนาการ (2540ข) การประเมินโครงการอาหารเสริม(นม)โรงเรียน นครปฐม: สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทยและสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข (2542) การสำรวจสุขภาพอนามัย โดยการตรวจร่างกาย กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย

สมพงษ์ จิตระดับ และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2541) การศึกษาขนาดของปัญหาและสาเหตุของเด็กถูกปล่อยปละละเลย: แนวทางและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รายงานวิจัยเสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

สุมาลี ปิตยานนท์ (2539) เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์: การศึกษาและการฝึกอบรมในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานประมาณ (2541) รายงานงบประมาณ พ.ศ. 2540 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานประมาณ, 2541

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2541) รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้จ่ายภาครัฐเพื่อการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร: บริษัท กนกวัฒนาและสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2539) รายงานการประเมินผล
โครงการพัฒนาครอบครัว ประจำปี 2539 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริม
และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2532) ค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนจากการลงทุนทางการ
ศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร : กองการวิจัยการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539) ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อพัฒนาคน กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540ก) กระแสการพัฒนาการศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540ข) _ข้อมูลการศึกษาในระบบโรงเรียน รายจังหวัด ปีการศึกษา 2540 กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540ค) ความเสมอภาคในการจัดการศึกษาระหว่างภาคภูมิศาสตร์และจังหวัด ปีการศึกษา 2540 กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541ก) รายงานการปฏิรูบบรรทัดฐานการศึกษาไทย กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541ข) ข้อมูลการศึกษาแห่งชาติปีการศึกษา 2538-2540 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2529, 2534 และ 2539
สำนักงานนายกรัฐมนตรี

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2539) รายงานผลการสำรวจการทำงานและการว่างงานของคนระดับกลางและระดับสูง พ.ศ. 2539 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั้งราชอาณาจักร รอบที่ 1 กุมภาพันธ์ 2541

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สถิติสาธารณสุขปี 2535, 2537 และ 2539 กระทรวงสาธารณสุข

เสาวภา ธีระประทีป. (2526) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของบุตรกับการตัดสินใจมีบุตร วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,

อมราพร เชาวนาพันธ์. (2536) การศึกษาเหตุผลในการมีบุตรของสตรีชาวเล จังหวัดภูเก็ต วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

- อารีย์พันธ์ ขนายกลาง. (2533) *คุณค่าของบุตรของสตรีในสลัม* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิจัย ประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- อารยา ถาวรวันชัย (2542) เด็กแรกเกิดถูกทอดทิ้งในช่วงภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ *สถานการณ์* ฉบับที่ 28 มีนาคม 2542 (เอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางการแพทย์และสาธารณสุข ของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข)
- อิทธิ ฤทธาภรณ์ (2542) ทางรอดคนไทย ต้องเรียนเกิน 7 ปี *กรุงเทพธุรกิจรายวัน* ปีที่ 13 ฉบับที่ 4048 วันที่ 23 ตุลาคม 2542
- อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม กุศล สุนทรธาดา และ ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต (2540) *แบบแผนการเลี้ยงดูลูกของ พ่อที่เป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในกรุงเทพมหานคร นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล*

- Archavanitkul, K. et al., (1992). Parental Expectation and Experience of Support from Children in Old Age and Its Relationship with Fertility. *Journal of The National Research Council of Thailand*, Vol. 24 No. 1, January-June (Reprinted).
- Andorka, Rodolf (1978). *Determinants of Fertility in an Advanced Societies*, Methuen & Co., Ltd. London.
- Arnold, Fred and Others (1975). *The Value of Children : A Cross-National Study, Introduction and Comparative Analysis, Volume I*, East-West Population Institute, East-West Center, Hawaii.
- Bulatao, Rodolfo A. (1975). *The Value of Children, A Cross-National Study, Volume II-Philippines*, East-West Population Institute, East-West Center, Hawaii.
- Bulatao, Rodolfo A. and Fred Arnold (1977) *Relationship between the Value and Cost of Children and Fertility : Cross-Cultural Evidence Reprint No. 92*, East-West Population Institute East-West Center, Hawaii.
- Buripakdi, Chalio (1977). *The Value of Children : A Cross-National Study Volume IV-Thailand*, East-West Population Institute, East-West Center, Hawaii.
- Callan, Victor J. (1980). *The Value of Children to Australian, Gruk and Italian Parents in Sydney*, Paper of the East-West Population Institute, No. 60-C East-West Center, Hawaii.
- Chongvatana, N. and Manaspaibul, J., (1985). *The Survey of the Cost of Children in Rural-Urban Northeastern Thailand*. Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, January.
- Cornia GA (1989) "Investing in human resource: Health, nutrition and development for the 1990s." *Journal of Development Planning* 'No.19, PP.159-187.
- Currie J and Hyson R (1999) *Is the impact of health shocks cushioned by socioeconomic status? The case of low birth weight*. Working Paper 6999. Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
- Easterline, Richard A. (1969). *Toward a Socio-Economic Theory of Fertility : Survey of Recent Research on Economic Factors in American Fertility, Fertility and Family Planning :* University of Michigan Press.
- Fawcett, James T (1983). "Perception of the Value of Children : Satisfaction and Costs" in *Determinants of Fertility in Developing Countries*. Academic Press.

- Fawcett, James T. and Others (1974). *The Value of Children in Asia and the United States : Comparative Perspectives*, Paper of the East-West Population Institute, East-West Center; Hawaii.
- Friedman, Hechter, M. and Kanazawa, S. (1994). "A Theory of the Value of Children" *Demography*, Vol.31 No.3, August.
- Hoffman, Lois Wladis, and Martin L. Hoffman (1973). The Value of Children to Parents. In Jame T. Fawcett (ed.) *Psychological Perspectives on Population*, pp.19-76. New York : Basic Books.
- Iritani, Foshio (1979). "*The Value of Children a Cross National Study*". East-West Population Institute. East-West Center. Honolulu Hawaii.
- Kakwani, N. and Pothong, J. Poverty and Inequality During the Economic Crisis in Thailand. *Indicators of Well-being and Policy Analysis*. Vol. 3. No. 1, January.
- Kamnuansilpa, Peerasit and Suntaree Komin (1980). *A Study of The Fertility Decision Making Process Among Thai Women, A Research Report*, Research Center, National Institution of Development Administration, Bangkok.
- Mcmahon WW (1987a) Consumption and other benefits of education" in *Economics of Education. Research and Studies* Edited by G.Psacharopoulos, Pergamon Press.
- Mcmahon WW (1987b) Externalities in education" in *Economics of Education. Research and Studies* Edited by G.Psacharopoulos, Pergamon Press.
- Morris, Charles (1956). "*The Varieties of Human Value*". Chicago : University of Chicago Press.
- Psacharopoulos G (1981) "Returns to education: an updated international comparison" *Comparative Education* vol.17, no.3, PP.321-340.
- Rice, Patrica (1999). The Impact of Local Labour Markets on Investment in Further Education : Evidence from the England and Wals Youth Cohort Studies. *Journal of Population Economics*, Vol. 12 No. 2 : 287-312.
- Russell, Candyce Smith (1974). Transition to Parenthood : Problems and Gratification, *Journal of Marriage and the Family*.
- Schultz, Theodore. W. (1961). "Investment in Human Capital". *American Economic Review* (March) : 1-17.
- Solman LC (1987) "the range of education benefits" in *Economics of Education. Research and Studies* Edited by G.Psacharopoulos, Pergamon Press, PP.83-93.

- Stecklov, guy. (1999). Evaluating the Economic Returns to Child bearing in Cote d'Ivoire. *Population Studies*. Vol. 53 No. 1, March : 1-17.
- Tan JP (1991) Thailand's Education Sector at a Crossroads: Selected Issues. In World Bank. *Decision and Change in Thailand. Three Studies in Support of the Seventh Plan*. World Bank, Asia Country Development, 2 July.
- United Nations. (1990). *Socio-economic Development and Fertility Decline of Some Theoretical Approaches*. New York.
- Weikart DP (1996) *Impact of Early Education on School Performance and Productivity*. A paper presented at Early Child Development: Investing in the Future Conference. Atlanta, Georgia, April 8-9, 1996.
- World Bank (1998) *Thailand Education Achievements, Issues and Policies*. Education Sector Unit, East Asia and the Pacific Region, 21 September.
- Wu, Tsong-Shien (1977). *The Value of Children : A Cross-National Study : Volume V-Taiwan*, East-West Population Institute, East-West Center, Hawaii.

ภาคผนวก

วิธีการกระจายการลงทุนด้านสุขภาพในเด็กและเยาวชน

คำนิยาม

ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามต่างๆตามขั้นตอนกระบวนการดำเนินการไว้ ดังนี้

- Conceptual definition นิยามความคิดรวบยอด คณะผู้วิจัย กำหนดให้ การลงทุนด้านสุขภาพในเด็กและเยาวชน หมายถึง รายจ่ายสำหรับสินค้าและบริการที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการมีสุขภาพที่ดีขึ้นในกลุ่มประชากร อายุ 0-25 ปี
- Operational definition คำนิยามในระดับปฏิบัติการ ทั้งในส่วนที่เป็นอุดมคติ โดยเปรียบเทียบการจัดหมวดหมู่และคำจำกัดความให้สอดคล้องกับแบบแผนรายจ่ายสุขภาพภาครัฐในแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 5 – 6 – 7 และบัญชีรายจ่ายสุขภาพแห่งชาติปี 2537 และที่กำลังดำเนินการของปี 2539, และ 2541 เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบและตรวจสอบกันได้ รวมทั้งคำนึงถึงข้อจำกัดด้านข้อมูล

Ultimate Source of Finance แหล่งการคลังสูงสุด

ประชาชนมีรายจ่ายเพื่อสุขภาพโดยภาพรวม แล้ว 2 ทาง คือ จ่ายเองเพื่อซื้อบริการ หรือมีผู้จ่ายแทนผ่านภาครัฐ โดยการเสียภาษีอากรและหรือการซื้อประกัน ซึ่งจากการศึกษาบัญชีรายจ่ายสุขภาพระยะที่ 1 (NHA1) นั้นใช้คำเรียกว่าเป็น Ultimate source of finance(แหล่งการคลังสูงสุด) ซึ่งประกอบด้วย 5 แหล่ง คือ

1. กระทรวงการคลัง แหล่งการคลังภาครัฐ (public source of finance) จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นรายจ่ายด้านสุขภาพผ่านมายัง กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอื่นๆที่จัดให้ดำเนินการเพื่อการสาธารณสุข กรมบัญชีกลางในงบกลางค่ารักษาพยาบาล เทศบาล/สุขาภิบาล กองทุนประกันสังคม กองทุนทดแทน(ส่วนที่เป็นงบบริหาร) และองค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ ซึ่งส่วนราชการผู้รับเหล่านี้เป็นผู้จ่ายเงินซื้อบริการ หรือจัดบริการโดยตรง ซึ่งเราเรียกว่าเป็น financing agencies
2. รัฐวิสาหกิจ(State Enterprise) จ่ายเงินเพื่อซื้อหรือจัดบริการด้านสุขภาพเพื่อการดูแลพนักงานในสังกัดรวมถึงบุคคลในครอบครัว ซึ่งในกรณีนี้รัฐวิสาหกิจมีลักษณะเป็นนายจ้างจัดสวัสดิการให้
3. นายจ้าง(Employer) ซึ่งมีหน้าที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม และกองทุนเงินทดแทน ในการดูแลประชาชนที่เป็นผู้จ้างแรงงาน รวมถึงการจัดสวัสดิการที่ให้แก่แรงงานในความรับผิดชอบโดยตรง
4. ครอบครัว(Household) ส่วนที่เป็นผู้จ่ายเพื่อซื้อบริการโดยตรง หรือจ่ายเพื่อประกันความเสี่ยงผ่านประกันสุขภาพเอกชน สมทบกองทุนประกันสังคมในกรณีผู้จ้างแรงงาน โดยการบริจาค และ ปันส่วนบุคคลที่สามผู้ประสบภัยจากรถ
5. การบริจาค(Donors)ผ่านกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรสาธารณประโยชน์

Financing Agencies หน่วยจ่ายแทน

จาก ultimate source of finance ทั้ง 5 ผู้วิจัยได้กำหนดผู้จ่ายตรงหรือหน่วยจ่ายแทน (financing agencies) ในการซื้อและหรือจัดบริการด้านสุขภาพโดยตรง 12 แหล่ง ซึ่งประกอบด้วย

1. กระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเรื่องสุขภาพโดยใช้จ่ายเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากภาครัฐซึ่งผู้ทำหน้าที่คือกระทรวงการคลังและสำนักงานงบประมาณจัดสรรให้ภายใต้ด้านสาธารณสุข

ประเภทรายจ่าย

การศึกษาค้นคว้านี้ กำหนดประเภทรายจ่ายให้สอดคล้องกับ แบบแผนรายจ่ายด้านสุขภาพภาครัฐในแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ 5-7 โดยจำแนกเป็น 11 ประเภทกิจกรรมหลัก และ 36 กิจกรรมย่อยดังนี้

ประเภทกิจกรรมหลัก	รายจ่ายกิจกรรมย่อย
12. รายจ่ายด้านการบริหารจัดการ	1. งานบริหารทั่วไป
13. รายจ่ายด้านการรักษาพยาบาล	2. ทางกาย 3. ทางจิต 4. ยาเสพติด 5. ทันตกรรม
14. รายจ่ายด้านบริการส่งเสริมสุขภาพ	6. อนามัยแม่และเด็ก 7. อนามัยสิ่งแวดล้อม 8. โภชนาการ 9. อาชีวอนามัย 10. สุขภาพจิต 11. ทันตสาธารณสุข 12. สุขศึกษาและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
15. รายจ่ายด้านการควบคุมยาเสพติด	13. การบำบัดและควบคุมยาเสพติด
16. รายจ่ายด้านการควบคุมและป้องกันโรค	14. งานควบคุมโรคติดต่อทั่วไป 15. การควบคุมโรคติดต่อเฉพาะ 16. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค 17. การควบคุมและป้องกันโรคเอดส์ 18. การควบคุมและป้องกันโรคไม่ติดต่อ
17. รายจ่ายด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย	19. บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย
18. รายจ่ายด้านการผลิตบุคลากร	20. แพทย์ 21. พยาบาล 22. เภสัชกร 23. ทันตแพทย์ 24. สหเวชศาสตร์อื่น 25. ทันตภิบาล 26. เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 27. ผู้ช่วยเภสัชกร 28. บุคลากรอื่นๆ
19. รายจ่ายด้านการพัฒนาบุคลากร	29. การพัฒนาบุคลากรในระหว่างการทำงาน
20. รายจ่ายด้านงานสาธารณสุขมูลฐาน	30. งานสาธารณสุขมูลฐาน
21. รายจ่ายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค	31. อาหาร 32. ยา 33. เครื่องสำอาง 34. อื่นๆ
22. รายจ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนา	35. การวิจัยทาง Bio-medical 36. การวิจัยระบบสาธารณสุข

หลักเกณฑ์การกระจายงบประมาณ

1. การกระจายจากแผนงานโครงการต่างๆของกระทรวงต่างๆไปยังกิจกรรมหลักและกิจกรรมย่อย จะใช้หลักเกณฑ์ตามระเบียบวิธีของการศึกษาแบบแผนรายจ่ายสุขภาพภาครัฐ ในแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 5-6-7 (วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และคณะ 2541)
2. การกระจายกิจกรรมหลักและย่อยไปสู่กลุ่มอายุ 0 – 4 , 5 - 9 ปี. 10 – 14, และ 15 - 24 ปี จะอาศัยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้
  - 2.1 กิจกรรมของแผน งาน โครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ จะกระจายสู่กลุ่มอายุนั้นทั้งหมด
  - 2.2 กิจกรรมรักษาพยาบาลจะกระจายตามความถี่ของการใช้บริการและค่าใช้จ่ายในแต่ละกลุ่มอายุ¹
  - 2.3 กิจกรรมที่ไม่เจาะจงกลุ่มอายุหรือสนับสนุนแก่ทุกกลุ่มอายุ จะกระจายให้กลุ่มอายุเหล่านั้นตามสัดส่วนประชากรที่มี
3. การกระจายตามภูมิภาคและเขตปกครอง ขึ้นกับพื้นที่ของการดำเนินงานและใช้จ่ายงบประมาณตามวัตถุประสงค์ (รายละเอียดในรายงานวิจัยของ วิโรจน์ตั้งเจริญเสถียร และคณะ 2541) ดังนี้
  - 3.1 กิจกรรมของแผน งาน โครงการที่มีวัตถุประสงค์ใช้จ่ายในพื้นที่หนึ่งทั้งหมด จะกระจายสู่พื้นที่นั้นทั้งหมด เช่น หมวดบริการสาธารณสุขระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล จะกระจายให้กับเขต เมือง สุขาภิบาล และชนบท ตามลำดับ
  - 3.2 กิจกรรมของแผน งาน โครงการที่มีวัตถุประสงค์ใช้จ่ายมากกว่าหนึ่งพื้นที่ จะกระจายสู่พื้นที่เหล่านั้นตามสัดส่วน

ประเภทกิจกรรมหลัก	รายจ่ายกิจกรรมย่อย	หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายงบประมาณ
1. รายจ่ายด้านการบริหารจัดการ	1. งานบริหารทั่วไป	กระจายให้กับประชากรทุกคนในน้ำหนักที่เท่ากัน
2. รายจ่ายด้านการรักษาพยาบาล	2. ทางกาย 3. ทางจิต 4. ยาเสพติด 5. พันตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> • ทางกายกระจายให้ตามกลุ่มอายุโดยอาศัยน้ำหนักสัมพัทธ์ของอัตราการใช้บริการและต้นทุนของแต่ละกลุ่มจากโครงการ สป.ร. เด็ก 0-9 ปี 10-14 ปี 15-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีน้ำหนักสัมพัทธ์ดังนี้ 2.98 : 1 : 2.36 ; 9.02 • ทางจิต ใช้สัดส่วนของผู้ป่วยที่เข้ารับบริการทางจิตเวชตามกลุ่มอายุ • ยาเสพติด ใช้สัดส่วนของผู้ป่วยตามกลุ่มอายุที่เข้ารับการรักษาบำบัดรักษาเสพติด • พันตกรรม
3. รายจ่ายด้านบริการส่งเสริมสุขภาพ	6. อนามัยแม่และเด็ก 7. อนามัยสิ่งแวดล้อม 8. โภชนาการ 9. อาชีวอนามัย 10. สุขภาพจิต 11. พันตสาธารณสุข 12. สุขศึกษาและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> • กระจายให้กลุ่มนี้ทั้งหมด • กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากันหมด • กระจายให้กลุ่มเด็ก 0-4 และ 5-9 ปี • กระจายให้กลุ่มอายุ 15 – 59 ปี เท่ากันทุกคน • กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน • กระจายให้กลุ่มเด็กนักเรียนประถมต้น (5-12 ปี) • กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน
4. รายจ่ายด้านการควบคุมยาเสพติด	13. การควบคุมยาเสพติด	กระจายให้ประชาชนกลุ่มวัยรุ่นทั้งหมด (15-24 ปี)
ประเภทกิจกรรมหลัก	รายจ่ายกิจกรรมย่อย	หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายงบประมาณ

¹ ค่าบริการทางการแพทย์ตามกลุ่มอายุใช้ข้อมูลจากรายงานการให้บริการและค่าใช้จ่ายโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล อัตราการให้บริการใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะอนามัยและสวัสดิการของสำนักงานสถิติตามกลุ่มอายุและหลักประกันด้านสุขภาพ ปี

5. รายจ่ายด้านการควบคุมและป้องกันโรค	14. งานควบคุมโรคติดต่อทั่วไป 15. การควบคุมโรคติดต่อเฉพาะ 16. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค 17. การควบคุมและป้องกันโรคเอดส์ 18. การควบคุมและป้องกันโรคไม่ติดต่อ	กระจายให้ตามกลุ่มเป้าหมายของโครงการ
6. รายจ่ายด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย	19. บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย	กระจายให้ประชาชนตามอัตราความพิการตามกลุ่มอายุ
7. รายจ่ายด้านการผลิตบุคลากร	20. แพทย์ 21. พยาบาล 22. เภสัชกร 23. ทันตแพทย์ 24. สหเวชศาสตร์อื่น 25. ทันตภิบาล 26. เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 27. ผู้ช่วยเภสัชกร 28. บุคลากรอื่นๆ	กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน
8. รายจ่ายด้านการพัฒนาบุคลากร	29. การพัฒนาบุคลากรในระหว่างการทำงาน	กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน
9. รายจ่ายด้านงานสาธารณสุขมูลฐาน	30. งานสาธารณสุขมูลฐาน	กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน
10. รายจ่ายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค	31. อาหาร 32. ยา 33. เครื่องสำอาง 34. อื่นๆ	กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน
11. รายจ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนา	35. การวิจัยทาง Bio-medical 36. การวิจัยระบบสาธารณสุข	กระจายให้ประชาชนทุกคนเท่ากัน

การกระจายค่าใช้จ่ายด้านรักษาพยาบาล

1. หาอัตราการป่วยและการใช้บริการของประชาชนตามกลุ่มอายุต่างๆ ทั้งในบริการผู้ป่วยนอกและในตามประเภทของสถานพยาบาล จากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ) ปี 2529 2534 และ 2539
2. ใช้ข้อมูลค่าใช้จ่ายที่รายงานของโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลซึ่งมีข้อมูลรายงานของกลุ่ม เด็ก 0-12 ปี กลุ่มนักเรียนมัธยมต้น (13-15 ปี) กลุ่มรายได้น้อย (แทนกลุ่ม 16-59 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุ ของปี 2541 เป็นข้อมูลค่าใช้จ่ายของการใช้บริการแต่ละครั้งผู้ป่วยนอก และรายผู้ป่วยใน
3. คำนวณค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีของประชาชนในแต่ละกลุ่มอายุ
4. นำค่าใช้จ่ายต่อคนที่คำนวณได้ไปคูณกับจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มอายุของปี 2529 2534 2539 ก็จะได้ค่าใช้จ่ายรวมของแต่ละกลุ่มอายุ
5. สำหรับค่าใช้จ่ายของแต่ละกลุ่มอายุในช่วงระหว่างปี 2529-2534 และ 2534-2539 นั้น คำนวณจากอัตราเพิ่มของค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีและคำนวณให้เป็นค่าใช้จ่ายในปีนั้นๆ
6. คำนวณหาสัดส่วนของรายจ่ายค่ารักษาพยาบาลตามกลุ่มอายุในแต่ละปีและใช้เป็นเกณฑ์ในการกระจายรายจ่ายด้านสุขภาพให้กับแต่ละกลุ่มอายุ

7. การกระจายรายจ่ายด้านสุขภาพไปยังเขตปกครอง ใช้ข้อมูลรายจ่ายต่อครัวเรือนจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในด้านบริการรักษาพยาบาล จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยอาศัยข้อมูลรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนในแต่ละเขตปกครอง คือเมือง สุขาภิบาล และชนบท คูณด้วยจำนวนครัวเรือนในแต่ละเขตปกครอง ก็จะได้จำนวนรายจ่ายรวมของแต่ละเขต ภาค และคิดหาสัดส่วนเพื่อใช้ในการกระจายในแต่ละปีที่มีการสำรวจ (2529 2531 2533 2537 2539)

สัดส่วนการกระจายค่ารักษาพยาบาลตามกลุ่มอายุระหว่างปี 2529 - 2539

	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-24	25+
2529	0.126	0.070	0.045	0.071	0.115	0.428	0.572
2530	0.120	0.066	0.042	0.067	0.110	0.406	0.594
2531	0.115	0.063	0.040	0.063	0.104	0.385	0.615
2532	0.109	0.059	0.037	0.060	0.100	0.365	0.635
2533	0.104	0.056	0.035	0.056	0.095	0.346	0.654
2534	0.097	0.051	0.032	0.051	0.088	0.318	0.682
2535	0.085	0.048	0.031	0.051	0.086	0.301	0.699
2536	0.075	0.046	0.030	0.051	0.084	0.285	0.715
2537	0.066	0.043	0.029	0.051	0.081	0.271	0.729
2538	0.058	0.041	0.028	0.051	0.079	0.258	0.742
2539	0.039	0.038	0.026	0.051	0.077	0.232	0.769
2540	0.034	0.036	0.025	0.051	0.075	0.222	0.778
2541	0.030	0.034	0.025	0.051	0.073	0.214	0.786

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามระดับลึกครัวเรือน

แนวทางคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก
เรื่อง ความคาดหวัง การให้คุณค่า และการลงทุนในเด็กและเยาวชนไทย
โดย
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

แนวคำถามประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
- ส่วนที่ 2 ความคาดหวังที่มีต่อบุตร
- ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการลงทุนในบุตร
- ส่วนที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตร
- ส่วนที่ 5 วิสัยทัศน์การลงทุนในบุตร
- ส่วนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร

ใช้ตั้งแต่วันที่.....น. ถึง .....น. รวมเวลา .....ชม.....นาที

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ _____ อายุ _____ ปี เพศ _____

บ้านเลขที่ _____ ตำบล _____ อำเภอ _____

จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____

การศึกษาชั้นสูงสุด _____ การศึกษาชั้นสูงสุด (คู่สมรส) _____

ประกอบอาชีพ _____ ประกอบอาชีพ (คู่สมรส) _____

รายได้ของท่าน _____ บาทต่อเดือน รายได้ของคู่สมรส _____ บาทต่อเดือน

รายได้ของครอบครัว _____ บาทต่อเดือน

จำนวนบุตรที่มีชีวิต _____ คน ชาย _____ คน หญิง _____ คน

ลักษณะบ้าน _____ วัสดุที่ใช้ทำบ้าน _____

จำนวนที่ดินทำกินเป็นของตนเอง _____

จำนวนรถยนต์ / รถกระบะ _____ คัน จำนวนหนี้สิน _____ บาท

โทรศัพท์มือถือ _____ เครื่อง คอมพิวเตอร์ _____ เครื่อง

ใครเป็นผู้ดูแลรายรับ-รายจ่ายในบ้าน _____

ใครเป็นผู้จ่ายเงินให้ลูกเป็นประจำ _____ จ่ายค่าอะไรบ้าง _____

_____

_____

_____

ประเมินฐานะทางเศรษฐกิจโดยรวมจากการสังเกต

☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลางค่อนข้างดี ☐ ปานกลางค่อนข้างจน ☐ ยากจน

ส่วนที่ 2 ความคาดหวังที่มีต่อบุตร

1	1.1 ท่านคาดหวังกับบุตรของท่านหรือไม่
	1.2 ในเรื่องอะไรบ้าง (เรียงลำดับตามความสำคัญ)
	1.3 เพราะเหตุใดท่านจึงคาดหวังกับบุตรของท่านเช่นนั้น
2	ระหว่างคนเก่ง/ฉลาด กับคนที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบ ท่านคิดว่าอยากให้ลูกเป็นแบบไหน? เพราะอะไร?
3	ท่านคาดหวังกับบุตรของท่านแตกต่างกันหรือไม่
	3.1 ตามวัย (วัยเด็ก/วัยรุ่น/วัยทำงาน)
	3.2 ตามเพศ (ชาย/หญิง)
	3.3 ตามลำดับที่ของบุตร (คนโต/คนกลาง/คนเล็ก)
4	4.1 ท่านเคยคิดหวังจะได้ <u>สิ่งตอบแทน</u> หรือ <u>ความคุ้มค่า</u> จากสิ่งที่ท่านได้ลงทุนไปกับบุตรของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
	4.2 ท่านต้องการให้บุตรตอบแทนท่านด้วยวิธีการใด เมื่อใด
	4.3 ในกรณีที่ท่านให้บุตรเรียนสูงขึ้น ท่านหวังสิ่งตอบแทนอะไรจากลูกบ้าง
5	5.1 นอกเหนือจากท่านและคู่สมรส มีบุคคลอื่นอีกหรือไม่ เช่น ปู่ ย่า ตา ที่คาดหวังในตัวบุตรของท่าน
	5.2 บุคคลผู้นั้นเป็นใคร มีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับท่าน
	5.3 บุคคลนั้นมีความคาดหวังในบุตรของท่านเรื่องอะไร
6	6.1 พ่อแม่ของท่านได้คาดหวังในตัวท่านในเรื่องอะไรบ้าง
	6.2 ท่านได้ทำให้พ่อแม่ของท่านสมความคาดหวังนั้นหรือไม่
	6.3 สิ่งที่คุณแม่คาดหวังในตัวท่าน ท่านจะนำไปคาดหวังในบุตรของท่านต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
7	บุตรของท่านรับทราบถึงความคาดหวังที่ท่านมีต่อตัวเขาหรือไม่
	7.1 ถ้าทราบ เขาปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ เพราะเหตุใด
	7.2 ถ้าไม่ทราบ เป็นเพราะเหตุใด
8	จำเป็นหรือไม่ ที่บุตรจะต้องทำให้สำเร็จตามความคาดหวังที่ท่านได้วางไว้ เพราะเหตุใด
9	ถ้าบุตรของท่านไม่สามารถทำได้ตามที่ท่านคาดหวัง ท่านจะอย่างไร
10	ท่านเคยเปลี่ยนความคาดหวังในตัวบุตรของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
	10.1 เมื่อท่านอายุเพิ่มขึ้น
	10.2 เมื่อสถานการณ์ครอบครัว/เศรษฐกิจเปลี่ยนไป

11	ท่านคิดว่าสิ่งที่ท่านคาดหวังไว้กับลูกของท่าน
	11.1 สิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเอง เพราะเหตุใด
	11.2 สิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวบุตรของท่าน เพราะเหตุใด
	11.3 สิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น, ชุมชนหรือสังคม เพราะเหตุใด
	11.4 ให้เรียงลำดับความสำคัญ ของประโยชน์ที่มีต่อบุตร, ต่อตัวของท่าน และต่อสังคม

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการลงทุนในบุตร

1	1.1 ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านได้ใช้จ่ายหรือลงเม็ดเงินไปกับลูกของท่านในด้านใดบ้าง จำนวนเท่าใด ตามเรียงตามลำดับความสำคัญ
	การลงเม็ดเงินในแต่ละด้าน
	- การศึกษา (ค่าเทอม, ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าหนังสือตำราเรียน, ค่าเรียนพิเศษ, ค่าเสื้อผ้า)
	- สุขภาพและโภชนาการ (ค่าอาหาร, ค่ายารักษาโรค)
	- สังคม (การทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เข้าค่ายฤดูร้อน, ชมรมดนตรี ฯลฯ)
	1.2 เม็ดเงินที่จ่ายไปดังกล่าว มีความแตกต่างกันไหม ระหว่างลูกแต่ละคน (คนโต/คนกลาง/คนเล็ก) และระหว่างลูกชาย/ลูกสาว
2	ความตั้งใจที่จะใช้จ่าย (Willingness to Pay) จากรายได้ที่ท่านมีอยู่ ท่านตั้งใจที่จะใช้จ่ายลงทุนให้กับลูกในด้านใดมากที่สุดในอนาคต (ศึกษา, สุขภาพ, สังคม) เรียงตามลำดับความสำคัญ
	2.1.1 และตั้งใจจะให้ลูกสาวหรือลูกชายมากกว่ากัน
	2.1.2 หรือตั้งใจจะให้ลูกคนโต คนกลาง และคนเล็กมากกว่ากัน
3	เมื่อกล่าวถึง การลงทุนในบุตร ท่านเข้าใจว่าอย่างไร (หมายเหตุ : คว้าคำตอบครอบคลุมการลงทุนที่เป็นเม็ดเงิน และไม่เป็นเม็ดเงิน (เวลา))
4	ท่านคิดว่า การอบรมเลี้ยงดู, การสั่งสอน และการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างพ่อ แม่ และบุตร เป็นการลงทุนหรือไม่ เพราะเหตุใด

5	<p>ท่านใช้เวลาอยู่กับลูกวันละ.....ชั่วโมง</p> <p>อยู่กับลูกตอนไหน? เช้า เย็น ทั้งวัน อื่นๆ ระบุ.....</p> <p>และเวลาอยู่กับลูกทำกิจกรรมอะไรกัน อบรมสั่งสอน ทำกิจกรรมร่วมกัน ระบุ....</p> <p>อื่นๆระบุ.....</p>
6	<p>6.1 ระหว่าง <u>การลงทุนที่เป็นเม็ดเงิน</u> และ <u>การให้เวลากับลูก</u> (การลงทุนในเรื่องของเวลา ในเรื่องปริมาณและคุณภาพของเวลาท่านมีเวลาอยู่กับลูกตอนไหนและท่านใช้เวลาอยู่กับลูกอย่างไร) เช่น การอบรมเลี้ยงดู, การสั่งสอน และการมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ท่านคิดว่าสิ่งใดสำคัญกว่ากัน เพราะเหตุใด</p>
	<p>6.2 จากการที่ท่านได้คาดหวัง ท่านได้ลงทุนให้แก่นบุตรให้เป็นไปตามความคาดหวังนั้นหรือไม่อย่างไร</p>
7	<p>ท่านคิดว่าการลงทุนด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย/โภชนาการ และการลงทุนทางด้านสังคม จำเป็นต้องทำควบคู่กันไปหรือไม่ อย่างไร และท่านได้ดำเนินการอย่างไร</p>
	<p>(หมายเหตุ : คำถามนี้ต้องการที่จะทราบว่า พ่อแม่ แยกการลงทุนออกเป็นเรื่องๆ อย่างชัดเจน หรือเป็นการลงทุนแบบทำรวมกันไป (Package Investment)</p>

8	ท่านตั้งใจที่จะส่งลูกให้เรียนชั้นสูงสุดชั้นใด เพราะเหตุใด
9	ท่านต้องการสิ่งตอบแทนจากลูกในด้านใดบ้าง แตกต่างกันหรือไม่ ระหว่าง บุตรชาย, หญิง และ ลำดับที่ของบุตร (คนโต/คนกลาง/คนเล็ก)
10	10.1 ท่านได้มีการวางแผนชีวิตให้กับบุตรหรือไม่ อย่างไร
	10.2 มีผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือไม่ ใครบ้าง
	10.3 ท่านได้มีการลงทุนตามที่ท่านได้วางแผนไว้หรือไม่ อย่างไร ถ้าตอบว่า “ได้มีการลงทุนตามที่วางแผนไว้” ให้ถามต่อ ข้อย่อย 10.4 และ 10.5
	10.4 บุตรของท่านทราบหรือไม่ว่า ท่านได้วางแผนชีวิตและได้ลงทุนให้กับเขาแล้ว
	10.5 บุตรของท่านได้มีการปฏิบัติตนอย่างไร ในการตอบสนองต่อสิ่งที่ท่านทำให้
	(หมายเหตุ : ข้อ 10 นี้ เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวัง การวางแผนและการลงทุน)
11	ถามการลงทุนจากปู่ย่า-ตายาย หรือญาติคนอื่นๆ
	11.1 เครือญาติ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย มีใครบ้างที่มีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนการลงทุนในบุตรของท่าน
	11.2 ในด้านใดบ้าง
	11.3 เพราะเหตุใดเขาถึงสนับสนุน
	11.4 ญาติเหล่านั้นหวังผลในการตอบแทนหรือไม่ อย่างไร
12	ท่านคิดว่าจะให้ความช่วยเหลือต่อบุตรของท่านไปจนถึงเมื่อใด เพราะอะไร
	(ในกรณีที่บุตรโตแล้ว ให้ถามถึงทรัพย์สินมรดกที่จะแบ่ง/แบ่งแล้ว ให้กับลูก/หลานด้วย : ภายใต้อสมมติฐานที่ว่า การลงทุนนี้ข้ามไปถึงลูกและหลาน)
13	การลงทุนของสถาบันอื่นนอกจากครอบครัว
	13.1 นอกเหนือจากครอบครัวและเครือญาติของท่านแล้ว ท่านคิดว่า ใคร/สถาบัน(รัฐ/วัด/ชุมชน/บ.เอกชน/มูลนิธิ) ใดน่าจะมีส่วนสนับสนุนการลงทุนในบุตรของท่าน
	13.2 ควรสนับสนุนในด้านใดบ้าง เพราะเหตุใด
14	ในปัจจุบันท่านได้ผลตอบแทนอะไรบ้างจากลูกของท่าน เช่น เงินส่งกลับบ้าน, สิ่งของเครื่องใช้, คุณภาพชีวิต, ชื่อเสียง, เกียรติยศ ฯลฯ (ถามตามลำดับที่ของบุตร)

ส่วนที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ของการลงทุนในบุตร

บุตรคนที่ 1	บุตรคนที่ 2	บุตรคนที่ 3
<p><u>การศึกษา</u></p> <p>เกรดเฉลี่ย เก่ง ปานกลาง แย่</p> <p>สื่อสารได้มากกว่า 1 ภาษา ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>ใช้คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>การอบรมอื่นๆ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p>	<p><u>การศึกษา</u></p> <p>เกรดเฉลี่ย เก่ง ปานกลาง แย่</p> <p>สื่อสารได้มากกว่า 1 ภาษา ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>ใช้คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>การอบรมอื่นๆ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p>	<p><u>การศึกษา</u></p> <p>เกรดเฉลี่ย เก่ง ปานกลาง แย่</p> <p>สื่อสารได้มากกว่า 1 ภาษา ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>ใช้คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p> <p>การอบรมอื่นๆ ไม่ได้ ได้ ระบุ.....</p>
<p><u>สุขภาพร่างกายทั่วไป</u></p> <p>ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>เจ็บป่วยหนักต้องเข้า ร.พ. ไม่เคย เคย ระบุ ... .</p>	<p><u>สุขภาพร่างกายทั่วไป</u></p> <p>ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>เจ็บป่วยหนักต้องเข้า ร.พ. ไม่เคย เคย ระบุ..... ....</p>	<p><u>สุขภาพร่างกายทั่วไป</u></p> <p>ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>เจ็บป่วยหนักต้องเข้า ร.พ. ไม่เคย เคย ระบุ ... .</p>
<p><u>โรคติดต่อทางพันธุกรรม</u></p> <p>ไม่เป็น เป็น ระบุ .....</p> <p>..... .....</p>	<p><u>โรคติดต่อทางพันธุกรรม</u></p> <p>ไม่เป็น เป็น ระบุ .....</p> <p>..... .....</p>	<p><u>โรคติดต่อทางพันธุกรรม</u></p> <p>ไม่เป็น เป็น ระบุ .....</p> <p>..... .....</p>
<p><u>สุขภาพจิต</u></p> <p>สุขภาพจิตทั่วไป ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>บุคลิกภาพเบี่ยงเบน ไม่มี มี ระบุ .....</p>	<p><u>สุขภาพจิต</u></p> <p>สุขภาพจิตทั่วไป ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>บุคลิกภาพเบี่ยงเบน ไม่มี มี ระบุ .....</p>	<p><u>สุขภาพจิต</u></p> <p>สุขภาพจิตทั่วไป ดี ไม่ดี เพราะ.....</p> <p>บุคลิกภาพเบี่ยงเบน ไม่มี มี ระบุ .....</p>
<p><u>สารเสพติด</u></p> <p>ไม่ติด ติด ระบุ ...</p>	<p><u>สารเสพติด</u></p> <p>ไม่ติด ติด ระบุ .....</p>	<p><u>สารเสพติด</u></p> <p>ไม่ติด ติด ระบุ .....</p>

บุตรคนที่ 1	บุตรคนที่ 2	บุตรคนที่ 3
<p>พฤติกรรม</p> <p>ช่วยงานบ้าน</p> <p>ไม่ช่วย ช่วย ระบุ ...</p> <p>.....</p> <p>รู้จักประหยัดเก็บออม</p> <p>ประหยัด พุ่มเพื่อย</p> <p>ซื้อสัตย์สุจริต</p> <p>เชื่อฟัง ไม่เชื่อฟัง</p> <p>กตัญญู</p> <p>กตัญญู ไม่กตัญญู</p> <p>คบเพื่อนแบบไหน</p> <p>เพื่อนเรียน เพื่อนกิน</p> <p>เพื่อนเที่ยว เพื่อนเกเร</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p> <p>ทำให้พ่อแม่หนักใจ</p> <p>ไม่มี มี ระบุ.....</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p>	<p>พฤติกรรม</p> <p>ช่วยงานบ้าน</p> <p>ไม่ช่วย ช่วย ระบุ ...</p> <p>.....</p> <p>รู้จักประหยัดเก็บออม</p> <p>ประหยัด พุ่มเพื่อย</p> <p>ซื้อสัตย์สุจริต</p> <p>เชื่อฟัง ไม่เชื่อฟัง</p> <p>กตัญญู</p> <p>กตัญญู ไม่กตัญญู</p> <p>คบเพื่อนแบบไหน</p> <p>เพื่อนเรียน เพื่อนกิน</p> <p>เพื่อนเที่ยว เพื่อนเกเร</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p> <p>ทำให้พ่อแม่หนักใจ</p> <p>ไม่มี มี ระบุ.....</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p>	<p>พฤติกรรม</p> <p>ช่วยงานบ้าน</p> <p>ไม่ช่วย ช่วย ระบุ ...</p> <p>.....</p> <p>รู้จักประหยัดเก็บออม</p> <p>ประหยัด พุ่มเพื่อย</p> <p>ซื้อสัตย์สุจริต</p> <p>เชื่อฟัง ไม่เชื่อฟัง</p> <p>กตัญญู</p> <p>กตัญญู ไม่กตัญญู</p> <p>คบเพื่อนแบบไหน</p> <p>เพื่อนเรียน เพื่อนกิน</p> <p>เพื่อนเที่ยว เพื่อนเกเร</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p> <p>ทำให้พ่อแม่หนักใจ</p> <p>ไม่มี มี ระบุ.....</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....</p>
<p>สังคมวัฒนธรรม</p> <p>ไปเลือกตั้ง</p> <p>ไป ไม่ไป</p> <p>ทำบุญตักบาตร</p> <p>ทำ ไม่ทำ</p> <p>เรียนพุทธศาสนา</p> <p>เรียน ไม่เรียน</p> <p>สำหรับลูกชาย-บวชหรือยัง</p> <p>บวชแล้ว ยังไม่บวช</p> <p>รู้กฎหมายในชีวิตประจำวัน</p> <p>(การแจ้งความ, การติดต่อสถานที่ราชการ, การจดทะเบียน เกิด, ตาย, ย้ายถิ่น, สมรส, หย่า ฯลฯ)</p> <p>รู้ ไม่รู้</p>	<p>สังคมวัฒนธรรม</p> <p>ไปเลือกตั้ง</p> <p>ไป ไม่ไป</p> <p>ทำบุญตักบาตร</p> <p>ทำ ไม่ทำ</p> <p>เรียนพุทธศาสนา</p> <p>เรียน ไม่เรียน</p> <p>สำหรับลูกชาย-บวชหรือยัง</p> <p>บวชแล้ว ยังไม่บวช</p> <p>รู้กฎหมายในชีวิตประจำวัน</p> <p>(การแจ้งความ, การติดต่อสถานที่ราชการ, การจดทะเบียน เกิด, ตาย, ย้ายถิ่น, สมรส, หย่า ฯลฯ)</p> <p>รู้ ไม่รู้</p>	<p>สังคมวัฒนธรรม</p> <p>ไปเลือกตั้ง</p> <p>ไป ไม่ไป</p> <p>ทำบุญตักบาตร</p> <p>ทำ ไม่ทำ</p> <p>เรียนพุทธศาสนา</p> <p>เรียน ไม่เรียน</p> <p>สำหรับลูกชาย-บวชหรือยัง</p> <p>บวชแล้ว ยังไม่บวช</p> <p>รู้กฎหมายในชีวิตประจำวัน</p> <p>(การแจ้งความ, การติดต่อสถานที่ราชการ, การจดทะเบียน เกิด, ตาย, ย้ายถิ่น, สมรส, หย่า ฯลฯ)</p> <p>รู้ ไม่รู้</p>

4	ท่านคิดว่าท่านและลูกๆมีสายใยผูกพันซึ่งกันและกันหรือไม่ (เช่น ลูกจำวันเกิดของพ่อ-แม่ได้และนำของขวัญมาให้, อวยพระให้กันในวันเกิดหรือวันปีใหม่, เช็ดตัว ป้อนข้าว เวลาป่วยไข้ เป็นต้น ท่านผูกพันกับลูกคนใดมากที่สุด ลูกคนโต ลูกคนกลาง ลูกคนเล็ก ทุกคน ระดับความผูกพันเป็นอย่างไร มาก ปานกลาง น้อย
5	5.1 โดยภาพรวมบุตรคนใด นำความสุขทางใจ/ ความสมหวัง มาให้แก่ท่านมากที่สุด ในเรื่องอะไร (เรียงลำดับจากมากมาน้อย)
	- ตามเพศของบุตร ชาย เรื่อง..... หญิง เรื่อง.....
	- ตามวัยของบุตร ตอนเล็กๆ เรียนประถม เรียนมัธยมเป็นต้นไป
	- ตามลำดับที่ของบุตรของบุตร ลูกคนโต ลูกคนกลาง ลูกคนเล็ก
	5.2 ความสุขทางใจดังกล่าว ได้แผ่แม่ไปยังญาติพี่น้องของท่านด้วยหรือไม่ อย่างไร
	5.3 โดยภาพรวมบุตรคนใด นำความผิดหวัง มาให้แก่ท่าน ในเรื่องอะไร (เรียงลำดับจากมากมาน้อย)
	- ตามเพศของบุตร ชาย เรื่อง..... หญิง เรื่อง.....
	- ตามวัยของบุตร ตอนเล็กๆ เรียนประถม เรียนมัธยมเป็นต้นไป
	- ตามลำดับที่ของบุตร ลูกคนโต ลูกคนกลาง ลูกคนเล็ก
6	ท่านคิดว่า การมีลูกมากหรือน้อย อย่างไหนให้ความสุขทางใจมากกว่ากัน ลูกมาก ลูกน้อย เหตุผล.....

ส่วนที่ 5 วิสัยทัศน์การลงทุนในบุตร

1	ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โลกในอนาคต เป็นโลกแห่งการแข่งขัน
	ท่านคิดว่า จะเตรียมบุตรของท่านหรือไม่ ในด้านใดบ้าง เรียงลำดับความสำคัญ ยังไม่ได้เตรียม เตรียม เรื่อง .....

2	ท่านคิดว่าเด็กในอนาคตควรมีลักษณะอย่างไร
	เก่ง ดี มีความสุข อื่นๆ ระบุ.....
3	แล้วโดยรวมๆ ลูกของท่าน มีลักษณะอย่างไร
	เก่ง ดี มีความสุข คิดเป็น ทำเป็น
4	ท่านคิดว่าการเรียนรู้ของเด็กในระบบโรงเรียนเพียงพอต่อการพัฒนาเด็กในปัจจุบันหรือไม่
	พอ ไม่พอ เหตุผล เด็กควรได้เรียนรู้จากแหล่งใดเพิ่มเติมอีก แล้วใครควรเป็นผู้ลงทุนเพิ่มเติมอีก
5	Concept ของโรงเรียนที่มีคุณภาพที่ดีควรมีลักษณะ
	5.1 ท่านคิดว่าคุณภาพของโรงเรียนที่บุตรของท่านเรียนอยู่เป็นอย่างไร
	5.2 ท่านตั้งใจที่จะส่งลูกเรียนในโรงเรียนที่ท่านคิดว่ามีคุณภาพดีกว่านี้หรือไม่ คิด ไม่คิด ที่ไหน
6	ท่านคิดว่าจะส่งลูกเรียนถึง ม. ปลายหรือไม่ ถ้ารัฐไม่เก็บค่าเล่าเรียน
	คิด ไม่คิด เพราะ
7	นอกจากค่าเล่าเรียนแล้วอยากให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายอะไรเพิ่มเติม
8	รัฐฯ อยากให้เรียน 12 ปี อยากให้ลูกเรียนแบบใด ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน (กศน.) อยากให้ลูกเรียนอะไร เรียนวิชาชีพ เรียนวิชาการ (วิชาสามัญ) และเรียนวันไหน วันราชการ วันเสาร์-อาทิตย์
9	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่รัฐจะขยายการศึกษาเป็น 9 ปี และ 12 ปี
	ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย เพราะ
10	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่เด็กไทยต้องมาเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง
	ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย เพราะ
11	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่เด็กไทยต้องมาเรียนคอมพิวเตอร์
	ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย เพราะ
12	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่เด็ก/ลูกของท่านต้องมาเรียนพิเศษ หรือกวดวิชา
	ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย เพราะ
13	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่เด็กต้องไปเตรียมความพร้อมในศูนย์เลี้ยงเด็กหรือในโรงเรียน แทนที่จะอยู่กับครอบครัว
	ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย เพราะ
14	ท่านคิดว่าสื่อมวลชนมีผลต่อพฤติกรรมของลูกท่านหรือไม่
	ไม่มีผล มีผล เพราะ

15	ท่านเคยตรวจสอบรายการโทรทัศน์ (censor) รายการให้กับลูกหรือไม่ ☐ เคย เพราะ..... ☐ ไม่เคย เพราะ.....
16.	ท่านมีหลาน/เด็ก ที่พ่อแม่ไม่ได้เลี้ยง แต่เอามาให้ท่านเลี้ยงหรือไม่ ☐ ไม่มี ☐ มี เพราะ.....

ส่วนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร

1	ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ (กลางปี พ.ศ. 2539)
	1.1 ครอบครัวของท่านมีปัญหาอะไรบ้าง
	1.2 ปัญหาเหล่านั้นส่งผลถึงการเลี้ยงดูและการลงทุนในบุตรของท่านอย่างไร และท่านได้แก้ปัญหาอย่างไร ใครเข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา มีการสอนให้ลูกอดทน/อดออม หรือไม่ ☐ ไม่มี ☐ มี เรื่อง.....
2	ปัจจุบันครอบครัวของท่านมีปัญหาอะไรเพิ่มขึ้นบ้าง ☐ ไม่มี ☐ มี เรื่อง.....
	2.1 ในภาวะเศรษฐกิจแบบปัจจุบัน ท่านมีความเครียดมากขึ้นหรือไม่ ☐ ไม่มี ☐ มี เรื่อง....
	2.2 ระดับของปัญหาเป็นอย่างไร.....
	2.3 มีผลกระทบต่อครอบครัวของท่านอย่างไร.....
	2.4 สวัสดิการที่เด็กเคยได้รับ เช่น ค่าขนม ค่าของเล่น ค่าเทอมลูก ถูกกระทบหรือไม่ อย่างไรบ้าง ☐ ไม่กระทบ เพราะ..... ☐ กระทบ เพราะ..... แล้วท่านแก้ปัญหาอย่างไร.....
3	ในปัจจุบันหรือในอนาคต ท่านต้องการความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง.....
4	เด็กกลุ่มใดที่ควรได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ มากที่สุด ☐ เด็กยากจน ☐ เด็กพิการ ☐ เด็กด้อยโอกาส ☐ อื่นๆ ระบุ

ภาคผนวก ข.
แบบสอบถามระดับลึกอบต.

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มอบต.

โครงการ การคาดหวัง การให้คุณค่า การลงทุนในเด็กและเยาวชนไทย

ข้อมูลพื้นฐานระดับตำบล

1. จำนวนประชากรทั้งหมด.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
เด็กอายุ 0 - 5 ปี.....คน
2. จำนวนครัวเรือนทั้งหมด.....ครัวเรือน/หลังคา
3. จำนวนศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน.....แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา.....แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา.....แห่ง โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา.....แห่ง
ถ้าไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษา ไปเรียนต่อระดับมัธยมที่ไหน ?
ระยะทางประมาณ.....กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง.....ชม.....นาที พาหนะ
ที่เด็กส่วนใหญ่ใช้ในการเดินทางคืออะไร.....
4. สถานีอนามัย.....แห่ง สนามเด็กเล่น.....แห่ง สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ.....แห่ง
5. มี อบต. หรือไม่ ไม่มี มี วันที่ก่อตั้ง.....เดือน.....พ.ศ.....
มีคณะกรรมการ.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน ผู้หญิงดำรงตำแหน่งใดบ้าง
.....
.....

ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

1. ในปัจจุบัน อบต. มีบทบาทหน้าที่สำคัญในด้านใดบ้าง (โปรดเรียงลำดับตามความสำคัญจากสภาพความเป็นจริงในบทบาทหน้าที่ที่ผ่านมาของ อบต.)
1.1 อบต. ได้มีบทบาทในการลงทุนในเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านนี้บ้างหรือไม่/อย่างไร เช่น จะมาดูแลโครงการอาหารกลางวัน/โครงการนมในโรงเรียน หรือนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาลงทุนให้กับเด็กในหมู่บ้านให้มากขึ้น เช่น สร้างหรือพัฒนาสนามเด็กเล่น ตั้งหรือสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็ก การสนับสนุนศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้าน
2. ชุมชนนี้มีโครงการเกี่ยวกับเด็กอะไรบ้าง มีศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้านหรือไม่ ถ้ามี มีเด็กจำนวนเท่าไร
ทำไมพ่อแม่จึงเอาลูกมาฝากไว้ที่ศูนย์เลี้ยงเด็กแทนที่จะเลี้ยงเอง ทางชุมชน(อบต.) ได้มีส่วนช่วยเหลือ/สนับสนุนศูนย์เด็กในหมู่บ้านหรือไม่ อย่างไร
3. ชุมชนนี้มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนหรือไม่ ถ้ามี เขารวมตัวกันทำกิจกรรมอะไรบ้าง ทางชุมชนเห็นด้วยหรือให้การสนับสนุนกับกลุ่มดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

เด็กขาดสารอาหาร   ไม่มี   มี ระบุ.....แก้ไขโดย.....
 การออกกลางคันของนักเรียน   ไม่มี   มี ระบุ.....แก้ไขโดย.....
 อื่นๆ.....

13. ความร่วมมือ ระหว่าง อบต., วัด, ครอบครัว, โรงเรียน, สถานีอนามัย และหน่วยสังคมอื่นๆ ในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นเช่นไร และควรปรับปรุงตรงจุดไหนบ้าง หรือ ควรจะมีใครคนอื่นอีกบ้างไหม ที่น่าจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในข้อ 12

14. ภูมิปัญญาชาวบ้าน

14.1 หมู่บ้านนี้มีอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

14.2 หมู่บ้านนี้มีอะไรที่คนจากที่อื่นต้องมาศึกษาดูงาน

มี คือ.....

ไม่มี

14.3 มีภูมิปัญญาชาวบ้านอะไรใหม่ที่มีอยู่ที่ยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ
 แต่อยากทำ ทำไมจึงยังไม่ทำ ต้องการความช่วยเหลืออะไร

15. อบต.มีส่วนในการสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร ให้เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นของตนเอง

16. อบต.มีส่วนในการสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร ให้เด็กและเยาวชนได้ประกอบอาชีพทำกินอยู่ในชุมชนของตนเอง เพื่อจะได้ไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น

17. ???

????

18. ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โลกในอนาคตเป็นโลกของการสื่อสาร โลกแห่งการแข่งขัน อบต. มีแนวทางหรือไม่ อย่างไร ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชน

19. ปัจจุบัน อบต.ได้เข้าไปมีส่วนช่วยเหลืออะไรบ้าง ให้กับสมาชิกในชุมชนนี้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่กระทบต่อเด็กและเยาวชน

20. อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานของ อบต. ในปัจจุบันมีอะไรบ้างและมีปัญหาใดบ้างที่ไปกระทบกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนแห่งนี้ และได้วางแนวทางแก้ไขไว้อย่างไร

21. ข้อมูลด้านผลลัพธ์(output)ของเด็กและเยาวชน

21.1 ร้อยละของเด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยม/สูงกว่า

21.2 ร้อยละของเด็กที่ขาดสารอาหาร

21.3 จำนวน/ร้อยละเด็กพิการ

21.4 ร้อยละเด็ก 0-5 ปี ได้รับวัคซีนครบชุด

21.5 ร้อยละของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

4

21.6 อัตราการเกิด

21.7 อัตราการตาย

21.8 อัตราการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนของเด็ก/เยาวชน/สตรี

ภาคผนวก ค.
แบบสอบถามสำหรับหน่วยงาน

แบบสำรวจ
ความคาดหวังและวิสัยทัศน์ของหน่วยงานราชการหรือผู้บริหาร
โดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุศล สุนทรธาดา และคณะ
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ชื่อหน่วยงาน.....กระทรวง.....

1). ท่าน/หน่วยงานของท่านมีความคาดหวังต่องานพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยที่หน่วยงานท่านรับผิดชอบอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2). ท่าน/หน่วยงานของท่าน มีหรือกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

3). ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) หน่วยงานของท่านได้มีการดำเนินงาน/โครงการอะไรบ้างที่สนองตอบต่อวิสัยทัศน์ดังกล่าว (โปรดแนบรายละเอียดของโครงการมาด้วย ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ : โปรดระบุกลุ่มอายุ วัยของเด็ก และประเภทเด็ก (เช่น เด็กปกติ เด็กพิการ เด็กเรื้อรัง เป็นต้น) ในโครงการที่ดำเนินอยู่

ภาคผนวก ง.
ตารางผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ตาราง ผ.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอายุ		
17-20 ปี	1	1.5
21-30 ปี	1	1.5
31-40 ปี	21	32.3
41-50 ปี	26	40.0
50 ปีขึ้นไป	16	24.6
รวม	65	100.0
อายุเฉลี่ย 45 ปี (อายุต่ำสุด 17 ปี อายุสูงสุด 72 ปี)		
เพศ		
ชาย	27	41.5
หญิง	38	58.5
รวม	65	100.0
สถานภาพสมรส		
สมรส	62	95.4
ม่าย/หย่า/แยก	3	4.6
รวม	65	100.0
ภาค		
เหนือ	11	16.9
ตะวันออกเฉียงเหนือ	17	26.2
ใต้	10	15.4
กลาง	12	18.5
ก.ท.ม.	15	23.1
รวม	65	100.0

ตาราง ผ. 1 (ต่อ) ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย		
เขตชนบท	25	38.5
เขตเมือง	25	38.5
ก.ท.ม.	15	23.0
รวม	65	100.0
การศึกษาสูงสุดของสามี		
ประถมศึกษา	31	47.7
มัธยมศึกษา	14	21.5
ป.ว.ช./ป.ว.ส.	8	12.3
อุดมศึกษา	12	18.5
รวม	65	100.0
การศึกษาสูงสุดของภรรยา		
ประถมศึกษา	34	52.3
มัธยมศึกษา	10	15.4
ป.ว.ช./ป.ว.ส.	8	12.3
อุดมศึกษา	11	16.9
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	65	100.0
อาชีพของสามี		
รับจ้างทั่วไป	6	9.2
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	20	30.8
ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว	11	16.9
เกษตรกรรวม	16	24.6
ลูกจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน	7	10.8
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	4	6.2
คู่สมรสเสียชีวิต	1	1.5
รวม	65	100.0

ตาราง ผ. 1 (ต่อ) ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพของภรรยา		
รับจ้างทั่วไป	7	10.8
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	13.8
ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว	16	24.6
เกษตรกรรม	15	23.1
ลูกจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน	6	9.2
แม่บ้าน	10	15.4
คู่สมรสเสียชีวิต	1	1.5
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
รายได้ของครอบครัว		
2,000-4,000 บาท	12	18.15
4,001-5,000 บาท	6	9.2
5,001-6,000 บาท	8	12.3
6,001-8,000 บาท	3	4.6
8,001-9,999 บาท	0	0.0
10,000-20,000 บาท	17	26.2
20,001 บาทขึ้นไป	19	29.2
รวม	65	100.0
รายได้เฉลี่ย 17,555 บาท (รายได้สูงสุด 80,000 บาท รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท)		
ฐานะทางเศรษฐกิจโดยรวมจากการสังเกต		
ดีมาก	3	4.6
ดี	8	12.3
ปานกลางค่อนข้างดี	23	35.4
ปานกลางค่อนข้างจน	20	30.8
ยากจน	11	16.9
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.2 ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร

ความคาดหวังต่อบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความคาดหวังของตนเองต่อบุตร		
มี	65	100.0
ไม่มี	0	0.0
รวม	65	100.0
เรื่องที่ตนเองคาดหวังต่อบุตร		
การศึกษา	23	35.4
อาชีพ	5	7.7
การศึกษาและอาชีพ	14	21.5
เป็นคนดีและช่วยเหลือสังคม	2	3.1
การศึกษา อาชีพ และ เป็นคนดี	9	13.9
การพึ่งพாயามแก่ชรา	1	1.5
อาชีพและการพึ่งพாயามแก่ชรา	1	1.5
การศึกษา อาชีพ และ การพึ่งพாயามแก่ชรา	7	10.8
สุขภาพร่างกายแข็งแรง	3	4.6
รวม	65	100.0
ความแตกต่างของความคาดหวังต่อบุตรตามเพศของบุตร		
ไม่มี	55	84.6
มี	10	15.4
รวม	65	100.0
เรื่องที่ตนเองคาดหวังต่อบุตรแตกต่างกันตามเพศของบุตร		
การศึกษา	1	1.5
การพึ่งพாயามแก่ชรา	5	7.7
การศึกษา อาชีพ และ การพึ่งพாயามแก่ชรา	3	4.6
การเป็นคนดี	1	1.5
ไม่มีความแตกต่างของความคาดหวัง	55	84.6
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.2 (ต่อ) ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร

ความคาดหวังต่อบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความแตกต่างของความคาดหวังต่อบุตรตามลำดับของบุตร		
ไม่มีความแตกต่าง	50	76.9
แตกต่างกัน	15	23.1
รวม	65	100.0
เรื่องที่ตนเองคาดหวังต่อบุตรแตกต่างกันตามลำดับของบุตร		
การศึกษา	6	9.2
การพึ่งพายามแก่ชรา	3	4.6
การศึกษาและอาชีพ	1	1.5
การศึกษาและการเป็นคนดี	1	1.5
การศึกษา อาชีพ และ การพึ่งพายามแก่ชรา	4	6.2
มีความคาดหวังไม่แตกต่างกัน	50	76.9
รวม	65	100.0
ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อตนเอง		
คาดหวัง	60	92.3
ไม่คาดหวัง	3	4.6
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	65	100.0
เรื่องที่พ่อแม่คาดหวังต่อตนเอง		
การศึกษา	15	23.1
อาชีพ	8	12.3
การศึกษาและอาชีพ	8	12.3
การพึ่งพาในยามแก่ชรา	11	16.9
หวังให้เป็นคนดีและช่วยเหลือสังคม	3	4.6
การศึกษาและการพึ่งพายามแก่ชรา	1	1.5
หวังให้ลูกบวชให้	14	21.5
ไม่คาดหวัง	3	4.6
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.3 ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร

ลักษณะทาง เศรษฐกิจและสังคม	ความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร						
	1	2	3	4	5	9	รวม
เขตที่อยู่อาศัย							
ชนบท	12.3 (8)	13.8 (9)	3.1 (2)	4.6 (3)	4.6 (3)	0.0 (0)	38.5 (25)
เมือง	20.0 (13)	12.3 (8)	1.5 (1)	4.6 (3)	0.0 (0)	0.0 (0)	38.5 (25)
ก.ท.ม.	3.1 (2)	3.1 (2)	12.3 (8)	4.6 (3)	0.0 (0)	0.0 (0)	23.1 (15)
รวม	35.4 (23)	29.2 (19)	16.9 (11)	13.8 (9)	4.6 (3)	0.0 (0)	100.0 (65)
$\chi^2 = 26.574 *$							
ระดับการศึกษาของพ่อ							
ประถม-มัธยม	27.7 (18)	21.5 (14)	3.1 (2)	12.3 (8)	4.6 (3)	0.0 (0)	69.2 (45)
ป.ว.ช.-ป.ว.ส.	3.1 (2)	4.6 (3)	4.6 (3)	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	12.3 (8)
อุดมศึกษา	4.6 (3)	3.1 (2)	9.2 (6)	1.5 (1)	0.0 (0)	0.0 (0)	18.5 (12)
รวม	35.4 (23)	29.2 (19)	16.9 (11)	13.8 (9)	4.6 (3)	0.0 (0)	100.0 (65)
$\chi^2 = 18.877 *$							
ระดับการศึกษาของแม่							
ประถม-มัธยม	27.7 (18)	20.5 (13)	3.1 (2)	12.3 (8)	4.6 (3)	3.1 (2)	49.8 (46)
ป.ว.ช.-ป.ว.ส.	4.6 (3)	4.6 (3)	3.1 (2)	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	12.3 (8)
อุดมศึกษา	3.1 (2)	3.1 (2)	9.2 (6)	1.5 (1)	0.0 (0)	0.0 (0)	16.9 (11)
รวม	35.4 (23)	27.7 (18)	15.3 (10)	13.8 (9)	4.6 (3)	3.1 (2)	100.0 (65)
$\chi^2 = 19.355 *$							

หมายเหตุ * มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

- 1 ความคาดหวังด้านการศึกษา
- 2 ความคาดหวังด้านการศึกษาและอาชีพ
- 3 ความคาดหวังด้านการศึกษา อาชีพ และการเป็นคนดีช่วยเหลือสังคม
- 4 ความคาดหวังด้านการศึกษา อาชีพ และการพึ่งพாயามแก่ชรา
- 5 ความคาดหวังด้านสุขภาพร่างกายแข็งแรง
- 9 ไม่ตอบ

ตาราง ผ.4 ความตั้งใจในการลงทุนในบุตร

ความตั้งใจในการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องที่ตั้งใจจะใช้จ่ายหรือลงทุนให้กับบุตรมากที่สุด		
การศึกษา	57	87.7
สุขภาพ	4	6.2
บุตรเรียนจบหมดแล้ว	4	6.2
รวม	65	100.0
ความตั้งใจในการลงทุนเปรียบเทียบตามเพศของบุตร		
ลงทุนในบุตรสาวมากกว่า	21	32.3
ลงทุนในบุตรชายมากกว่า	9	13.8
ลงทุนในบุตรชายและบุตรสาวเท่าๆกัน	23	35.4
มีบุตรเพียงคนเดียว	7	10.7
บุตรเรียนจบหมดแล้ว/ไม่แน่ใจ	5	7.7
รวม	65	100.0
ความตั้งใจในการลงทุนเปรียบเทียบตามลำดับที่ของบุตร		
ลงทุนในบุตรคนโตมากกว่า	10	15.4
ลงทุนในบุตรคนกลางมากกว่า	3	4.6
ลงทุนในบุตรคนเล็กมากกว่า	6	9.2
ลงทุนในบุตรทุกคนเท่าๆกัน	41	63.1
บุตรเรียนจบหมดแล้ว/ไม่แน่ใจ	5	7.7
รวม	65	100.0
ระดับการศึกษาที่จะส่งให้บุตรเรียนสูงสุด		
ระบุไม่ได้	19	29.2
มัธยมศึกษา	4	6.2
อนุปริญญา	1	1.5
ปริญญาตรี	14	21.5
สูงกว่าปริญญาตรี	26	40.0
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.5 ความตั้งใจในการลงทุนด้านการศึกษาของบุตร

ลักษณะทาง เศรษฐกิจและสังคม	ความตั้งใจที่จะส่งบุตรเรียนสูงสุด					
	ระบุไม่ได้	ประถม-มัธยม	อนุปริญา	อุดมศึกษา	ไม่ตอบ	รวม
เขตที่อยู่อาศัย						
ชนบท	18.8 (12)	4.7 (3)	1.6 (1)	14.1 (9)	1.6 (1)	40.2 (26)
เมือง	9.4 (6)	1.6 (1)	0.0 (0)	26.6 (17)	0.0 (0)	37.5 (24)
ก.ท.ม.	1.6 (1)	0.0 (0)	0.0 (0)	21.9 (14)	0.0 (0)	23.4 (15)
รวม	29.7 (19)	6.3 (4)	1.6 (1)	62.5 (40)	1.6 (1)	100.0 (65)
$X^2 = 15.023$						
ระดับการศึกษาของพ่อ						
ประถม-มัธยม	29.7 (19)	6.3 (4)	1.6 (1)	31.3 (20)	1.6 (1)	69.3 (45)
ป.ว.ช.-ป.ว.ส.	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	12.5 (8)	0.0 (0)	12.5 (8)
อุดมศึกษา	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	18.8 (12)	0.0 (0)	18.8 (12)
รวม	29.7 (19)	6.3 (4)	1.6 (1)	62.5 (40)	1.6 (1)	100.0 (65)
$X^2 = 17.455 *$						
ระดับการศึกษาของแม่						
ประถม-มัธยม	29.7 (19)	6.5 (4)	1.6 (1)	30.6 (19)	4.6 (3)	74.0 (46)
ป.ว.ช.-ป.ว.ส.	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	12.9 (8)	0.0 (0)	12.9 (8)
อุดมศึกษา	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	17.7 (11)	0.0 (0)	17.7 (11)
รวม	29.7 (19)	6.5 (4)	1.6 (1)	61.3 (38)	4.6 (3)	100.0 (65)
$X^2 = 17.302 *$						

* มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ตาราง ผ.6 พฤติกรรมการลงทุนในบุตร

พฤติกรรมการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องที่ใช้จ่ายไปกับบุตรมากที่สุดในรอบปีที่ผ่านมา		
การศึกษา	51	78.5
สุขภาพ	4	6.2
การศึกษาและสุขภาพ (อาหาร)	2	3.1
เครื่องอำนวยความสะดวก (เช่น ซักรีด)	2	3.1
บุตรเรียนจบแล้ว	6	9.2
รวม	65	100.0
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้พิเศษ/กวดวิชา		
มี	47	72.3
ไม่มี	18	27.7
รวม	65	100.0
ค่าใช้จ่ายในด้านการเรียนรู้พิเศษเปรียบเทียบระหว่างบุตรชายและบุตรสาว		
ให้บุตรชายมากกว่า	7	10.8
ให้บุตรสาวมากกว่า	16	24.6
ให้บุตรชายและบุตรสาวเท่าๆกัน	9	13.8
ไม่มีค่าใช้จ่ายด้านการกวดวิชา	18	27.7
ไม่ตอบ	15	23.1
รวม	65	100.0
ลำดับที่ของบุตรที่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุด		
บุตรคนโต	36	55.4
บุตรคนกลาง	4	6.2
บุตรคนเล็ก	12	18.5
ไม่แตกต่างกัน	6	9.2
ไม่ตอบ	7	10.8
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.6 (ต่อ) พฤติกรรมการลงทุนในบุตร

พฤติกรรมการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการลงทุนทางการศึกษาของบุตรของท่าน		
ไม่มี	36	55.4
ญาติ	27	41.5
โรงเรียน	1	1.5
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
การให้ความสำคัญกับการลงทุนในบุตรเปรียบเทียบระหว่าง		
การลงทุนด้านตัวเงินกับการลงทุนด้านเวลา		
ลงทุนด้านตัวเงินมากกว่าด้านเวลา	5	7.7
ลงทุนด้านเวลามากกว่าด้านตัวเงิน	35	53.8
ลงทุนทั้งสองด้านพอๆกัน	22	33.8
ประมาณไม่ได้	2	3.1
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการลงทุนควบคู่กันทั้งในด้านการศึกษา		
สุขภาพอนามัย โภชนาการ และ การลงทุนทางด้านสังคม		
เห็นว่าควรทำแยกกันอย่างชัดเจน	3	4.6
เห็นว่าควรลงทุนควบคู่กันไป	53	81.5
เห็นว่าการลงทุนในด้านการศึกษากับสุขภาพควรทำไปพร้อมกัน	4	6.2
แต่การลงทุนทางด้านสังคมควรทำทีหลัง	5	7.7
ไม่ตอบ	65	100.0

ตาราง ผ.7 การดูแลเลี้ยงดูบุตรของครอบครัว

การดูแลเลี้ยงดูบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะโดยรวมของบุตรของท่าน		
เก่ง/ฉลาด	3	4.6
เก่งและดี	12	18.5
มีความสุข	2	3.1
เก่ง ดี และมีความสุข	13	20.0
ดีและมีน้ำใจ	27	41.5
การศึกษาดีและสุขภาพดี	1	1.5
ไม่ติดยาเสพติด	2	3.1
คิดเป็นทำเป็น	4	6.2
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับการพัฒนาเด็ก		
การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเพียงพอต่อการพัฒนาเด็ก	11	16.9
การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเด็ก	51	78.5
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่อคุณภาพของโรงเรียนที่บุตรกำลังศึกษาอยู่		
คุณภาพดี	30	46.2
คุณภาพปานกลาง	24	36.9
คุณภาพพอใช้	6	9.2
ไม่แน่ใจ	4	6.2
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความตั้งใจในการส่งบุตรเรียนไปในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีกว่าในปัจจุบัน		
คิดจะส่งบุตรไปเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีกว่าในปัจจุบัน	30	46.2
ไม่คิดจะส่งบุตรไปเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีกว่าในปัจจุบัน	35	53.8
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.7 (ต่อ) การดูแลเลี้ยงดูบุตรของครอบครัว

การดูแลเลี้ยงดูบุตร	จำนวน	ร้อยละ
โรงเรียนที่ตั้งใจว่าจะส่งบุตรไปเรียน		
โรงเรียนในกรุงเทพฯ	16	24.6
โรงเรียนในต่างจังหวัด	15	23.1
โรงเรียนในจังหวัดอื่น	2	3.1
ไม่คิด	30	46.2
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.8 วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร

วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นต่อลักษณะของเด็กไทยในอนาคต		
เก่ง/ฉลาด	7	10.8
เก่งและดี	18	27.7
เก่ง ดี และ มีความสุข	15	23.1
ดีและมีน้ำใจ	18	27.7
การศึกษาดีและสุขภาพดี	3	4.6
ไม่ติดยาเสพติด	2	3.1
คิดเป็นทำเป็น	2	3.1
รวม	65	100.0
แหล่งความรู้ที่เด็กสามารถเรียนรู้เพิ่มเติม		
บ้าน/พ่อแม่	39	60.0
โรงเรียนกวดวิชา/การเรียนพิเศษ	8	12.3
บ้าน/พ่อแม่ และโรงเรียนกวดวิชา	1	1.5
ชุมชน/สังคม/สิ่งแวดล้อม	3	4.6
การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเพียงพอแล้ว	11	16.9
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.8 (ต่อ) วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร

วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นต่อการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 9 ปี เป็น 12 ปี		
เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ	61	93.8
ไม่เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ	3	4.6
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ		
<u>เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับเพราะ</u>		
ความรู้ในระดับปัจจุบันยังไม่เพียงพอสำหรับเด็ก	27	41.5
เด็กที่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเสียจะมีโอกาสได้เรียนต่อมากขึ้น	29	44.6
<u>ไม่เห็นด้วยกับการขยายการศึกษาภาคบังคับเพราะ</u>		
เด็กจะอยู่ในโรงเรียนนานเกินไป	2	3.1
เนื้อหาที่สอนเข้ากับชีวิตจริงไม่ได้	1	1.5
ไม่ตอบเหตุผล	5	7.7
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่อการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง		
เห็นด้วย	64	98.5
ไม่เห็นด้วย	0	0.0
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่เห็นด้วยกับการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง		
การทำงานต้องใช้ภาษาอังกฤษ	35	53.8
ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล/เป็นภาษาที่ยอมรับกันทั่วโลก	22	33.8
จะได้ไม่ถูกคนต่างชาติหลอก	1	1.5
สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	1	1.5
ไม่ตอบเหตุผล	5	7.7
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.8 (ต่อ) วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร

วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการเรียนคอมพิวเตอร์ของเด็ก		
เห็นด้วยว่าจำเป็น	64	98.5
ไม่เห็นด้วย	0	0.0
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่เห็นด้วยกับการเรียนคอมพิวเตอร์ของเด็ก		
ในอนาคตการทำงานต้องใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น	42	64.6
จะได้ฉลาด ทันโลก ทันเหตุการณ์	17	26.2
ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีมากขึ้น	1	1.5
ไม่ตอบเหตุผล	4	6.2
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการเรียนกวดวิชาของเด็ก		
เห็นด้วยว่าจำเป็น	47	72.3
ไม่เห็นด้วย	17	26.2
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับความจำเป็นในการเรียนกวดวิชาของเด็ก		
<u>เห็นด้วยกับการเรียนกวดวิชาเพราะ</u>		
จะได้มีความรู้เพิ่มเติม/ไม่มีเวลาว่างไปทำอย่างอื่นที่เปล่าประโยชน์	44	67.7
<u>ไม่เห็นด้วยกับการเรียนกวดวิชาเพราะ</u>		
เด็กยังขาดความรับผิดชอบจะไม่ตั้งใจเรียน/เกรงจะเสียเงินเปล่า	4	6.2
ครูสอนที่โรงเรียนน่าจะเพียงพอแล้ว	13	20.0
ไม่ตอบเหตุผล	3	4.6
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.8 (ต่อ) วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร

วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมของเด็กในศูนย์เด็กหรือในโรงเรียนแทนการอยู่กับครอบครัว		
เห็นด้วย	42	64.6
ไม่เห็นด้วย	22	33.8
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับส่งเด็กเข้าสู่ศูนย์เด็ก		
<u>เห็นด้วยกับการส่งเด็กเข้าสู่ศูนย์เด็กเพราะ</u>		
เด็กจะได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา	18	27.7
ที่บ้านไม่มีใครดูแล	23	35.4
<u>ไม่เห็นด้วยกับการส่งเด็กเข้าสู่ศูนย์เด็กเพราะ</u>		
เด็กจะขาดความอบอุ่น/ควรอยู่กับครอบครัวดีกว่า	22	33.8
ไม่ตอบเหตุผล	1	1.5
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความคิดเห็นต่ออิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อพฤติกรรมของบุตร		
คิดว่ามีผลต่อพฤติกรรมของบุตร	63	96.9
คิดว่าไม่มีผลต่อพฤติกรรมของบุตร	2	3.1
รวม	65	100.0
สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเนื่องจาก		
สิ่งที่นำเสนอบางอย่างไม่เหมาะสมกับเด็ก	10	15.4
เด็กได้รับข่าวสารทันโลกทันเหตุการณ์	7	10.8
ช่วยพัฒนาการแสดงออกของเด็ก	2	3.1
มีทั้งผลดีและผลเสียต่อเด็ก	36	55.4
เด็กเรียนรู้จากสื่อ/เลียนแบบจากทีวี	3	4.6
คิดว่าสื่อไม่มีผลต่อพฤติกรรมของบุตร	2	3.1
ไม่ตอบ	5	7.7
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.8 (ต่อ) วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร

วิสัยทัศน์ของพ่อ/แม่ต่ออนาคตของบุตร	จำนวน	ร้อยละ
การตรวจสอบรายการทีวีที่บุตรดู		
เคยตรวจสอบ	41	63.1
ไม่เคยตรวจสอบ	23	35.4
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
เหตุผลที่ตรวจสอบและไม่ตรวจสอบรายการทีวีที่บุตรดู		
<u>เคยตรวจสอบรายการทีวีที่บุตรดูเพราะ</u>		
รายการบางอย่างเด็กไม่สมควรดู เช่น ตลกที่ใช้คำไม่สุภาพ	34	52.3
เด็กเลียนแบบสิ่งที่ไม่ดีจากทีวี	3	4.6
จะให้บุตรดูทีวีเป็นเวลา	5	7.7
<u>ไม่เคยตรวจสอบรายการทีวีที่บุตรดูเพราะ</u>		
บุตรโตแล้ว	14	21.5
เลือกเฉพาะรายการที่เป็นประโยชน์ให้บุตรดูอยู่แล้ว	4	6.2
บุตรไม่ได้ดูด้วย	1	1.5
ดูทีวีด้วยกันกับบุตร	1	1.5
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.9 ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร

ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาในครอบครัวที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน		
มีปัญหาด้านการเงิน/มีหนี้สินมาก	55	84.6
มีปัญหาเรื่องตงงาน/ไม่มีงานทำ	1	1.5
มีหลายปัญหา (เช่น เรื่องเมียน้อย เรื่องลูก เรื่องเงิน)	1	1.5
ไม่มีปัญหา	8	12.3
รวม	65	100.0
ระดับของปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน		
มาก	4	6.2
ปานกลาง	20	30.8
น้อย	33	50.8
ไม่มีปัญหา	8	12.3
รวม	65	100.0
ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจต่อครอบครัว		
มาก	4	6.2
ปานกลาง	18	27.7
น้อย	33	50.8
ไม่มีผลกระทบ	10	15.4
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.9 (ต่อ) ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร

ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจต่อสวัสดิการที่บุตรเคยได้รับ (เช่น ค่าเทอม ค่าขนม)		
กระทบ	16	24.6
ไม่กระทบ	46	70.8
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0
เหตุผลที่วิกฤติเศรษฐกิจกระทบและไม่กระทบต่อสวัสดิการของบุตร		
<u>กระทบสวัสดิการของบุตรเพราะ</u>		
อยากให้บุตรได้ไปโรงเรียน/งดการเรียนต่อ	2	3.1
รายได้น้อยลง	2	3.1
<u>ไม่กระทบต่อสวัสดิการของบุตรเพราะ</u>		
ให้น้อยลงบ้าง (เช่น ค่าขนม)	14	21.5
บุตรทำงานหมดแล้ว	5	7.7
ไม่เคยบอกให้บุตรทราบ	27	41.5
ไม่ตอบเหตุผล	12	18.5
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0

ตาราง ผ.9 (ต่อ) ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร

ปัญหาและอุปสรรคของการลงทุนในบุตร	จำนวน	ร้อยละ
วิธีการแก้ปัญหา		
ทำงานหนักกว่าเดิม/ทำนอกเวลา	2	3.1
ประหยัด/อดออม	34	52.3
ทำงานหนักกว่าเดิมและประหยัด	14	21.5
กู้ยืมเงิน	10	15.4
ไม่ตอบ	5	7.7
รวม	65	100.0
เด็กที่ควรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลมากที่สุด		
เด็กยากจน	20	30.8
เด็กด้อยโอกาส	9	13.8
เด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส	23	35.4
เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิการ	10	15.4
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0

รายละเอียดของบุตร

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	การทำงาน	ชน./ส่วนสูง ประเมินว่ามีการ เติบโตสมวัย	โรคประจำ ตัว/ความ พิการ	ลักษณะการอยู่ อาศัย	หมายเหตุ
					☐ ไม่ทำงาน (ว่างงาน) ☐ ทำอาชีพ..... ☐ งานที่มีรายได้ ☐ งานที่ไม่มีรายได้ รายได้ต่อเดือน.....บาท ☐ ทำงานพิเศษ.....			☐ อยู่ประจำ ☐ ไม่อยู่ประจำ อยู่ที่อำเภอ..... จังหวัด.....	
					☐ ไม่ทำงาน (ว่างงาน) ☐ ทำอาชีพ..... ☐ งานที่มีรายได้ ☐ งานที่ไม่มีรายได้ รายได้ต่อเดือน.....บาท ☐ ทำงานพิเศษ.....			☐ อยู่ประจำ ☐ ไม่อยู่ประจำ อยู่ที่อำเภอ..... จังหวัด.....	
					☐ ไม่ทำงาน (ว่างงาน) ☐ ทำอาชีพ..... ☐ งานที่มีรายได้ ☐ งานที่ไม่มีรายได้ รายได้ต่อเดือน.....บาท ☐ ทำงานพิเศษ.....			☐ อยู่ประจำ ☐ ไม่อยู่ประจำ อยู่ที่อำเภอ..... จังหวัด.....	

หมายเหตุ การทำงาน หมายถึง 1). การทำงานที่ทำให้เกิดรายได้ เช่น รับจ้างรับงานมาทำที่บ้าน สอนพิเศษ ฯลฯ **อยู่ประจำ** หมายถึง อยู่บ้านกับพ่อแม่มากกว่า 4 วันสัปดาห์ หรือ 20 วันต่อเดือน
 2). การทำงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น งานบ้านและงานเกษตรของครอบครัว ฯลฯ **ประเมินการเจริญเติบโต** หมายถึง โตสมวัยหรือไม่ (สูงเกินไป, เตี้ยเกินไป, อ้วนเกินไป/ผอมเกินไป)

รายละเอียดเกี่ยวกับลูก สำหรับลูกคนที่.....

อยู่ในครรภ์	0 – 1 ปี	1 ปี – ก่อนเข้า ร.ร.	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรี	
<ul style="list-style-type: none"> การฝากครรภ์ 	<div>เลี้ยงลูกด้วยนมแม่</div> <ul style="list-style-type: none"> ●ผู้เลี้ยงดูหลัก..... ●ผู้เลี้ยงดูรอง..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●หย่านมเมื่ออายุ..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●เรียนที่ไหน..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●เรียนที่ไหน..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●เรียนที่ไหน..... 	<div>พ่อ-แม่ยัง.....</div>
<div>ไม่ฝาก เพราะ.....</div> <div>ฝาก เมื่ออายุครรภ์....เดือน</div> <div>ที่ไหน.....</div>	<ul style="list-style-type: none"> ●ผู้เลี้ยงดูหลัก..... ●ผู้เลี้ยงดูรอง..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●ผู้เลี้ยงดูหลัก..... ●ผู้เลี้ยงดูรอง..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●ติ่มนม..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●ติ่มนม..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●ติ่มนม..... 	<div>ส่งเงิน.....</div>
<ul style="list-style-type: none"> ●บำรุงร่างกายด้วยอาหารเสริม 	<div>ให้อาหารเสริมเมื่ออายุ.....</div> <div>อะไรบ้าง.....</div>	<div>อาหารเสริม.....</div>	<ul style="list-style-type: none"> ●ผู้เลี้ยงดูหลัก..... ●ผู้เลี้ยงดูรอง..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●คบเพื่อนอย่างไร..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●คบเพื่อนอย่างไร..... 	<div>เอาลูก.....</div>
<ul style="list-style-type: none"> ●การคลอด 	<div>วัดขึ้น(ครบ/ไม่ครบ)</div>	<div>วัดขึ้น(ครบ/ไม่ครบ)</div>	<div>เตรียมอาหารกลางวัน</div> <div>ไป ร.ร./ไม่เตรียม</div>	<ul style="list-style-type: none"> ●คุณภาพ รร..... ●ผลการเรียน(เกรด)..... 	<ul style="list-style-type: none"> ●คุณภาพ รร..... ●ผลการเรียน(เกรด)..... 	<div>กลับม.....</div>
<ul style="list-style-type: none"> ●พฤติกรรมเสี่ยง 	<div>มีการจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้ปลอดภัย</div>	<div>มีการจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้ปลอดภัย</div>	<div>เล่นกีฬา/ออกกำลังกาย</div>	<div>ให้เรียนกวดวิชา</div> <div>ให้เรียนคอมพิวเตอร์</div>	<div>ให้เรียนกวดวิชา</div> <div>ให้เรียนคอมพิวเตอร์</div>	
<div>ติดสารเสพติด เช่น ยาบ้า</div>	<div>พอลืมลูกบ่อย/ไม่บ่อย</div>	<div>พอลืมลูกบ่อย/ไม่บ่อย</div>	<ul style="list-style-type: none"> ●ทำกิจกรรมกับครอบครัวอะไรบ้าง..... 	<div>ให้เรียนภาษา</div> <div>ให้เล่นกีฬาออกกำลังกาย</div>	<div>ให้เรียนภาษา</div> <div>ให้เล่นกีฬาออกกำลังกาย</div>	
<div>สำหรับผู้มีงานทำ - หลังคลอด</div> <div>ทำงานเลย ลาคลอด.....วัน</div>	<div>แม่ขี้มลูกบ่อย/ไม่บ่อย</div>	<div>แม่ขี้มลูกบ่อย/ไม่บ่อย</div>	<ul style="list-style-type: none"> ●ทำกิจกรรมการพัฒนาจิตใจ, อารมณ์, พฤติกรรม, สังคมอะไรบ้าง** 	<div>ให้กล้าแสดงออก</div> <div>ให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง</div>	<div>งานอดิเรก</div> <div>ให้กล้าแสดงออก</div> <div>ให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง</div>	

หมายเหตุ * การประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู มี 4 ประเภท ได้แก่ 1. ตามมีตามเกิด 2. ปานกลาง(ค่อนข้างดี/พอใช้) 3. ดีมาก(ดีเยี่ยม) 4. OVER (ดีมาก, SPOILED, ให้ทุกอย่าง ฯลฯ)
 ** การพัฒนาจิตใจ, อารมณ์, พฤติกรรม, สังคม เช่น การทำบุญตบาศตร, การเข้าค่ายกิจกรรมต่างๆ, การไปพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว, การทำกิจกรรมสังคมและสิ่งแวดล้อม (ต่อหน้า 7.2)

รายละเอียดเกี่ยวกับลูก สำหรับลูกคนที่.....

อยู่ในครรภ์	0 – 1 ปี	1 ปี – ก่อนเข้า ร.ร.	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรี
	●เตรียมความพร้อมก่อนเรียน เมื่ออายุ.....ปี ที่ศูนย์เด็ก รร.อนุบาล	พอ-แม่ได้ชื่อของเล่นเพื่อฝึกสมอง/เพื่อการออกกำลังกาย	●ประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู*	●ทำกิจกรรมการพัฒนาจิตใจ, อารมณ์, พฤติกรรม, สังคมอะไรบ้าง**	●ทำกิจกรรมการพัฒนาจิตใจ, อารมณ์, พฤติกรรม, สังคมอะไรบ้าง**
	●ประเมินคุณภาพของการเลี้ยงดู*	พาไปเที่ยว ที่ไหน.....		การให้คำแนะนำปรึกษาต่อลูก	การให้คำแนะนำปรึกษาต่อลูก
		●ประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู*		●ประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู*	●ไปเที่ยว(บ่อย/ไม่บ่อย/ไปกับใคร)
					●ประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู*

หมายเหตุ * การประเมินคุณภาพการเลี้ยงดู มี 4 ประเภท ได้แก่ 1. ตามมีตามเกิด 2. ปานกลาง(ค่อนข้างดี/ดีเกิน) 3. ดีมาก(ดีเยี่ยม) 4. OVER (ดีมาก, SPOILED, ให้อภัย ฯลฯ)
 ** การพัฒนาจิตใจ, อารมณ์, พฤติกรรม, สังคม เช่น การทำบุญตบาศตร, การเข้าค่ายกิจกรรมต่างๆ, การไปพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว, การทำกิจกรรมสังคมและสิ่งแวดล้อม